T.C.

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ŞAMLI MEHMED RÂGIB DİVANÇESİ VE İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rojhat BAKAÇ

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ahmet İÇLİ

ARDAHAN, 2018

KABUL VE ONAY

Rojhat BAKAÇ tarafından hazırlanan "Şamlı Mehmed Râgıb, Divançesi ve İncelemesi" başlıklı bu çalışma, 21.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Nazire ERBAY (Başkan)

Doç. Dr. Ahmet İÇLİ (Danışman)

Prof. Dr. Ceval KAYA (Üye)

05.10.2018

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Zafer AYKANAT

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

21.06.2018

Rojhat BAKAÇ

ÖZET

BAKAÇ, Rojhat. Şamlı Mehmed Râgıb Divançesi ve İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2018.

Bu çalışmada, 19. yüzyıl divan şairi Râgıb'ın hayatı ve bilinen tek eseri olan Divançesi konu alınmıştır.

Râgıb'ın yaşadığı yüzyılın siyasi, sosyal ve edebi durumunu özetleyen girişten sonra çalışmamızı oluşturan bölümlere geçilmiştir. Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Râgıb'ın hayatı, edebi kişiliği ve bilinen tek eseri olan divançesi ele alınmıştır. İkinci bölümde, Râgıb'ın şiirleri şekil ve muhteva olarak çeşitli yönlerden incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise divançenin yeni yazıya aktarılmış metnine yer verilmiştir. Çalışmayı özetleyen sonuç ve kaynakçadan sonra, divançenin Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan metni eklenmiştir.

Şamlı olan Mehmed Râgıb, 1750 yılında doğmuş ve çeşitli devlet kademelerinde görev almıştır. 1828 yılında vali olarak gittiği Konya'da vefat etmiştir. Klasik edebiyat vadisinde ikinci Râgıb olarak bilinmektedir. Klasik Edebiyatın şairlerinden Tebrizli Saib ve Cavid'in şiirlerine tahmis yazan Râgıb, divan edebiyatının genel özelliklerini şiirlerine yansıtmıştır.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Klasik Edebiyat, Mehmed Râgıb, Divançe, İnceleme.

ABSTRACT

BAKAÇ, Rojhat. Şamlı Mehmed Râgıb, His Divançe (Poem Book) and Its Investigation, Master's Thesis, Ardahan, 2018.

In this study, 19. Century divan poet Râgıb's life and the only known work His Divançe's subject was taken.

After the introduction which summarizes the political, social and literary situation of the century of Râgıb's, the sections of our study were taken into consideration. Our work consists of three main parts. The first part deals with Râgıb's life, literary personality and divançe, the only known work. In the second part, Râgıb's poems are examined in various aspects as form and content. In the third part, the new text of the divançe's is given. After the work summary and bibliography, the text of the divançe's written in Ottoman Turkish was added.

Mehmed Râgıb, the Damascus, was born in 1750 and took part in various state levels. He died in Konya where he went as Governor in 1828. Classical literature is known as the second Râgıb in the valley. Râgıb, who wrote the poems of Tabriz Saib and Cavid, one of the poets of classical literature, reflected the general characteristics of Divan literature in his poems.

Key-words: 19. century, Classical Literature, Mehmed Râgıb, Divance, Investigation.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **i**
BİLDİRİM ..... **ii**
ÖZET ..... **iii**
TRANKRİPSİYON ALFABESİ ..... **vii**
KISALTMALAR ..... **viii**
ÖNSÖZ ..... **x**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM: ŞAMLI MEHMED RÂGIB, HAYATI, ESERLERİ VE SANATI **3**
1.1. RÂGIB'IN HAYATI 3
1.2. ESERLERİ: DİVANÇE 7
DİVANÇEYE AİT HUSUSİYETLER 7
1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ: ŞİİR SANATI VE ŞAİR ÇEVRESİ 9
KAFİYE VE ARUZ KALIPLARI KULLANIMI 13

2.BÖLÜM: ŞAMLI MEHMED RÂGIB DİVANÇESİ - İNCELEME **17**
2.1. DİVANÇENİN ŞEKİL VE MUHTEVA İNCELEMESİ 17
2.1.1. DİVANÇENİN MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELEMESİ 17
2.1.2. DİVANÇENİN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELEMESİ 29

2.1.2.1. BEND BİRİMLİ NAZIM ŞEKİLLERİ: MUSAMMATLAR 31
2.1.2.1.1. TAHMİSLER 31
2.1.2.1.2. MUHAMMESLER 33
2.1.2.1.3. RUBAİLER 34

2.1.2.2. BEYİT BİRİMLİ NAZIM ŞEKİLLERİ 37
2.1.2.2.1. KASİDELER 37
2.1.2.2.2. GAZELLER 46
2.1.2.2.3. KITALAR 54
2.1.2.2.4. MÜFREDLER 59

3. BÖLÜM: ŞAMLI MEHMET RÂGIB DİVANÇE METNİ 64
SONUÇ 136
KAYNAKÇA 139

EK: ŞAMLI MEHMED RÂGIB DİVANÇESİ TIPKIBASIMI 142

TRANKRİPSİYON ALFABESİ

ا آ : A, a, Ā, ā, E, e

ب : B, b

پ : P, p

ت : T, t

ث : Ş,ş

ج : C, c

چ : Ç, ç

ح : Ḥ, ḥ

خ : Ḫ, ḫ

د : D, d

ذ : Ẕ, ẕ

ر : R, r

ز : Z, z

ژ : J, j

س : S, s

ش : Ṣ, ṣ

ص : Ṣ, ṣ

ض : Ḍ, ḍ / Ż, ż

ط : Ṭ, ṭ

ظ : Ẓ, ẓ

ع : ʿ

غ : Ġ, ġ

ف : F, f

ق : Ḳ, ḳ

ك : G, g, K, k, ñ

گ : G, g

ل : L, l

م : M, m

ن : N, n

و : V, v, o, ö, u, û, ü

ه : H, h

ي : Y, y, ı, i, µ

KISALTMALAR

A. : Arapça

age. : Adı geçen eser

ARÜ. : Ardahan Üniversitesi

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Ed. : Edebiyat

D. : Divan

F. : Farsça

G.: Gazel, Gazeller

H. : Hicri

Hat. : Hatime

haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazreti

K. : Kaside, Kasideler

Kt.: Kıta

Ktp. : Kütüphane

M. : Miladi

Mf. : müfred

Nu. : Numara

öl. : Ölüm tarihi

R.: Rubai

s. : Sayfa

T. : Tarih

Tah. : Tahmis

tas. : Tasavvuf

TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(Dergah Yayınları)

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi.

vd. : ve diğeri

y.y. : yayım yeri yok

Yay. : Yayını, yayınları

ÖNSÖZ

Klasik edebiyat, kendine özgü duyuş, düşünüş, ifade tarzı ve altı asırlık ömrü ile edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Yüzyıllar içerisinde güçlü temsilcilerle kendini göstermekle beraber tesiri hala günümüzde de devam etmektedir. 19. yüzyılda ise Yenişehirli Avni, Enderunlu Vasıf, Keçecizade İzzet Molla gibi usta şairlerle temsil edilen Klasik edebiyat, Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu olumsuz gelişmelerden etkilenmiştir. 19. yüzyıl edebiyatında durgunluk kendini göstermekle beraber artık yerini *yeni edebiyata* bırakmanın hazırlıkları göze çarpmaktadır. Bu dönemdeki edebi türlerde, önceki şairleri aşan örnekler verilememiştir.

Üzerinde çalıştığımız Şamlı Râgıb 19. yüzyıl şairlerindendir. Tezkirelerde yaşamı hakkında çok az bilgi bulunan Râgıb'ın bilinen tek eseri, Divançe'sidir. Eser, H. 1276 yılının Zilhicce ayında (Haziran 1860) İstanbul'da 60 sayfa halinde basılmıştır.

Şamlı Râgıb'ın, 19. yüzyılda çevresindeki ve daha önceki şairlerden, Mevlevilikten etkilendiği görülmektedir. Özellikle Mevleviler için yazdığı tarih manzumeleri ve onlara atıfta bulunduğu şiirlerinden Mevleviliğe yakınlığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan eserlerin bugünkü harflerle ortaya konulması, kültürümüzün daha yakından tanınmasına, edebiyat tarihinin daha doğru yazılmasına, yüzyıllar ve şahıslar hakkında daha doğru hükümlere varılmasına olanak sağlar. Bu çalışmada Mehmed Râgıb'ın bilim ve sanat dünyasında daha iyi tanınmasına katkıda bulunmak amacıyla, öncelikle divançesinin yeni yazıya aktarımı yapılmıştır.

Çalışma genel olarak, inceleme mahiyetinde olan Râgıb'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ile Divançenin İncelemesi ve Metni olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. İnceleme kısmında divançenin tamamı ele alınmıştır. Metin kısmında ise, divançede yer alan Türkçe şiirler yeni yazıya aktarılarak ilgili bölümde verilmiştir. Çalışmanın önemli bir kısmını, Râgıb'ın divançesinin metni oluşturmaktadır. Birinci bölümün alt bölümlerinde yer alan Râgıb'ın hayatı, edebi ve fikri kişiliği hakkındaki bilgiler sınırlı olduğundan divançesinden ve kaynaklardan hareketle edinilen bilgilerin izahıyla çalışma zenginleştirilerek çalışmanın tamamlanmasına gayret edilmiştir. Kaynaklardan

ve divançeden alınan bilgiler dipnot vasıtasıyla gösterilmiştir. Ayrıca divançeden alınan nazım şekillerinin hangi sayfada yer aldığı alınan beyitin hemen altında gösterilmiştir.

Metinde, bütün gayretlerimize rağmen okuyamadığımız yerler olmuştur. Bunlar metinde dipnotlar vasıtasıyla belirtilmiştir. Çabalarımıza rağmen, elimizde olmayan sebeplerden dolayı, hata ve eksikliklerimiz bulunabilir. Bu hususta çalışmamıza katkıda bulunacak olanlara şimdiden teşekkürü borç biliriz.

Bu çalışmamda, yüksek lisans ders döneminden itibaren bilgisinden yararlandığım, tez konumun seçiminde, bu çalışmayı hazırlamamda her türlü imkanı sunan, bana yardımcı olan Sayın Doç.Dr. Ahmet İÇLİ hocama ve emeği geçen herkese sonsuz teşekkür ederim.

Rojhat BAKAÇ

Ardahan 2018

GİRİŞ

Geniş bir kültürel mirasa ve birikime sahip olan Divan Edebiyatı, 17. yüzyılda Nef'i, Nabi, Naili, Neşati gibi usta şairlerle zirveye ulaşmıştır. 17. yüzyılda en parlak dönemini yaşayan divan edebiyatı, Osmanlı Devleti'nin, en karışık ve en bunalımlı devrini yaşayarak dağılma dönemine girdiği 19. yüzyılda ise eski-yeni ikilemiyle karşı karşıya gelmiştir. Sosyal ve siyasi hayatta Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla ortaya çıkan buhran ve çöküntü Klasik edebiyatı da bu açıdan olumsuz etkilemiştir. Bütün bunlara rağmen ayakta durmaya çalışan 19. yüzyıl Klasik edebiyatında ise, Yenişehirli Avni, Enderunlu Vasıf, Keçecizade İzzet Molla gibi usta şairler yetişmiştir. Mehmed Râgıb da bu önemli şahsiyetlerden biridir. Bu çalışmada, Şamlı Râgıb'ın divançesinden hareketle edebi şahsiyeti ile ilgili bilgilerin aktarılması ve divançesinin yeni yazıya aktarılmış metninin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Türk edebiyatı tarihini inceleyen araştırmacıların birçoğunun karşılaştığı en büyük zorluklardan biri de elimizde metinleri olmasına karşın müelliflerinin biyografileri hakkında yeterli bilgilerin olmamasıdır. Tezkirelerin çoğunda şairlerden alıntı yapılmakla beraber, hayatları hakkında fazla bilgiye yer verilmemektedir. Bu durum çalışmamızda şairin hayatına dair yeterli bilgiye ulaşmamızda engel teşkil etmektedir. Kaynaklarda yer alan bilgiler ve divançeden hareketle elde edilen tespitler doğrultusunda çalışma tamamlanmaya ve şairin edebi kişiliği oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışma, "Mehmed Râgıb'ın Hayatı ve Edebi Kişiliği" ile "Divançesinin İncelemesi ve Metni" olarak üç ana bölümde ele alınmıştır.

Bugüne kadar üzerinde herhangi akademik bir çalışma ya da yayın bulunmayan ve kaynalarda sınırlı bilgilerinin yer aldığı Râgıb, tarafımızdan çalışma konusu olarak ele alınmıştır. Bu çalışma, Râgıb'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ile Divançesinin İncelemesi ve Metni olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümün alt bölümlerinde yer alan Râgıb'ın hayatı, edebi ve fikri kişiliği hakkındaki bilgilerin, elimizdeki kaynaklardan ve divançesinden hareketle tamamlanmasına gayret edilmiştir. İkinci kısımda, divançenin şekil ve muhteva açısından incelemesi ele alınmıştır. Yapılan incelemenin muhteva kısmında, divançenin içerisinde yer alan manzumelerde genel

manada ele alınan konulara değinilmiştir. Şekil olarak inceleme kısmında ise, divançede yer alan manzumelerin nazım şekilleri belirlenmiştir. Şair tarafından yazılan manzumelerin başlık kısmında yer alan nazım şekli isimlendirmesiyle içerisinde yer alan şekillerin uyuşmadığı tespit edilmiştir. Bu manzumeler, tarafımızdan yapılan nazım şekilleri tasnife göre ilgili yerlere dahil edilmiştir. Çalışmanın önemli bir kısmını, üçüncü bölümde yer alan Râgıb'ın divançesinin metni oluşturmaktadır. Bu kısımda elimizde bulunan divançeden hareketle metin yeni yazıya aktarılmıştır.

Elimizdeki nüshaya göre Şamlı Mehmed Râgıb Divançesi Arapça bir dibaceyle/önsözle başlamaktadır. Divançede değişik nazım şekilleri bulunmaktadır. Divançede: 15 kaside, 35 gazel, 2 tahmis, 1 muhammes, 4 rubai, 10 Türkçe, 24 Arapça olmak üzere 34 Kıt'a, 88 Türkçe, 9 Arapça, 8 Farsça olmak üzere 105 müfred nazım şekli ve Türkçe manzum-mensur karşık hatime yer almaktadır.

Kaynaklarda, sadece divançe sahibi olarak geçen Mehmed Râgıb'ın önemli devlet kademelerinde görev aldığı görülmektedir. Ayrıca dönemin yöneticilerine sunmuş olduğu kasideler, şairin Osmanlı siyasi yapısında da önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Divançesinden hareketle Mevlevi olduğu tespit edilen şairin Mevleviliğe konu olan kaynaklarda ise bilgisi sınırlıdır. Bunun yegâne sebebi de Divançesinin şimdiye kadar çalışılmamış olmasıdır. Gün yüzüne çıkarılan her eser ve bu eserlerin müellifleri(yazarları), edebi hazinemize kendi imkanı dâhilinde bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bu eser ve yazarlar edebi zenginliğimizi artırmaktadır. Divanlar, Klasik Türk şiirinin sanat ve muhteva açısından en kıymetli eserlerindendir. İleride yapılacak olan ilmi çalışmalar sonucunda, şairin Mevlevilik yönü ile edebiyata ışık tutacağı düşünülmektedir.

1. BÖLÜM: ŞAMLI MEHMED RÂGIB, HAYATI, ESERLERİ ve SANATI

1.1. RÂGIB'IN HAYATI

Şamlı Mehmed Râgıb, Türk edebiyatı tarihinde adı fazla duyulmamakla birlikte Türk tarihinde edebi ve siyasi önemi olan şahsiyetlerdendir. Araştırmalar neticesinde, şair Mehmed Râgıb hakkında ulaşılan bilgilere bu bölümde yer verilmiştir.

Mehmed Râgıb'ın hayatı ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda Mehmed Râgıb ile ilgili bilgilere, *Hatimetü'l-Eş'ar*[1], *Tuhfe-i Naili*[2], *Osmanlı Müellifleri*[3], *TDEA*[4] ve *Sicill-i Osmani*[5] gibi edebiyat tarihi açısından öneme sahip olan kaynaklarda ve divançesinin Arapça mensur dibace/önsöz kısmında rastlanmıştır.

Asıl adı Mehmed Râgıb olan şair, doğum yeri olan Şam'dan dolayı Şamlı Mehmed Râgıb olarak bilinmektedir.[6] Şiirlerinde Râgıb mahlasını kullanmıştır. Ayrıca önemli kademelerde almış olduğu görevler, şairin Şamlı Mehmed Râgıb Paşa olarak bilinmesini sağlamıştır.[7] Şair zamanın şuarası nezdinde *Râgıb Paşa-yı Sani* şöhretiyle ün kazanmıştır.[8] Divançesinin başlığında da *Râgıb Paşa-yı Sani* isimlendirmesiyle karşılaşılmaktadır.[9] Edebiyat camiasında *İkinci Râgıb* olarak bilinmesi şairin, Türk edebiyatı tarihinde yer almış önemli bir şahsiyet olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nin idarecilerinden olan babası, çeşitli yerlerde görev almıştır. Bu görev yerlerinden bir tanesi de Şam'dır.[10] Babası Şam'da bu görevdeyken Mehmed Râgıb doğmuş ve doğum yeri Şam olarak kayıtlara geçmiştir.[11] Yapılan araştırmalar

---

1 Fatin Davud, *Hatimetü'l-Eş'ar*, Haz. Ömer Çiftçi, (E-kitap) İstanbul, 1271 s. 160- 161.
2 Mehmed Nâil Tuman, *Tuhfe-i Naili-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, *C. I.*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yay., Ankara, 2001 s. 1220.
3 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri, C. I.*, Haz. Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz, Bizim Büro Yay., Ankara, 2000 s. 196-197.
4 Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, *Râgıb Mehmed Paşa*, C. 7. Dergah Yay. İstanbul, 1990 s. 268.
5 Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani, C. II*., Matbaa-i Amire, İstanbul, 1893- 1894 s. 360.
6 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 196.
7 Fatin, age, s. 161.
8 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.
9 Mehmed Râgıb, *Divançe-i Râgıb*, İstanbul 1276, s. 2.
10 Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.
11 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 196.

sonucunda elde edilen bilgilere göre babasının Aydınlı olduğu tespit edilmiştir.[12] Bu bilgiler neticesinde Mehmed Râgıb'ın asıl memleketinin Aydın olduğu ifade edilebilir.

Şairin hayatı hakkında elimizdeki mevcut bilgilerin sınırlı olduğu daha önce belirtilmiştir. Mehmed Râgıb'ın doğum yılı hakkında ulaşılan kaynakların birçoğunda net bir ibare geçmemektedir. Bu kaynakların çoğunda sadece ölüm tarihine değinilmiştir.

Mehmed Râgıb'ın doğum yılı ile ilgili olarak detaylı bilgiler *Tuhfe-i Naili'de*[13] geçmektedir. Bu eserde geçen bilgilere göre Mehmed Râgıb'ın doğum tarihi H. 1166/ M. 1762'dir. *Divançede*[14] geçen bilgilerin doğruluğu düşünülecek olursa *Tuhfe-i Naili'de*[15] yer alan M. 1762 yerine M. 1752 yazılması gerektiği kanaatine varılmıştır. *Tuhfe-i Naili'de*[16] yer alan doğum tarihi H. 1166 olarak geçen bilgi, *Divançede*[17] vefatında 78 yaşında olduğu ifadesinden hareketle H. 1166/ M. 1750-1752 olabileceği düşünülerek yeniden hesaplanmıştır. Râgıb'ın hayatı ile ilgili bilgilere ulaştığımız kaynakların hepsi ölüm tarihi üzerinde mutabıktır. Yapılan araştırmalar sonucunda, Mehmed Râgıb'ın ölüm tarihi H. 1244/ M. 1828'dir.[18] Konya'da valilik görevine getirilen Râgıb, bu görevdeyken Konya'da M. 1828 tarihinde vefat etmiştir.[19] Konya'da Mevlana Celaleddin'in mezarının yanında defnedilmiştir.[20] Bu bilgilerden yola çıkılarak doğum yeri Şam olan Mehmed Râgıb'ın ölüm yerinin ise Konya olduğu ifade edilebilir.

Râgıb'ın dedesi Koçhisarizade İvaz Paşa'dır.[21] Babası Şam ruznamçecisi[22] Aydınlı Hüseyin Bey'dir.[23] Mehmed Râgıb'ın kaynaklarda hakkında bilgi bulunan bir kardeşi, zamanında kapıcıbaşı[24] olan İsmail Hulusi Ağa'dır.[25] Ulaşılan kaynaklardan

---

12 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 196.
13 Mehmed Nâil Tuman, a.g.e., s. 1220
14 Divançe, s. 6.
15 Mehmed Nâil Tuman, a.g.e., s. 1220.
16 Bkz., Mehmed Nâil Tuman, a.g.e., s. 1220.
17 Divançe, s. 6.
18 Mehmed Nâil Tuman, a.g.e., s. 1220
19 Divançe, s. 7.
20 Divançe, s. 7.
21 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 196.
22 Ruznamçeci: Osmanlı Devleti'nde, devletin gelir ve giderlerinin günlük kayıt işleriyle görevli Ruzname kaleminin sorumlusu.
23 Fatin, a.g.e., s. 161.
24 Kapıcıbaşı: Osmanlı Devleti'nde, saray kapılarının yöneticisi.
25 Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.

edinilen bilgilere göre ise Mehmed Râgıb'ın üç oğlu vardır.[26] Bunlar Tahir Mehmed, Nureddin Paşa ve Mehmed Emin Lütfi beylerdir. Oğullarından Nureddin Paşa Bursa valiliği görevinde bulunmuştur. Mehmed Emin Lütfi Bey şairin diğer bir oğlu olup kendisi de divan şairidir. Kendisine ait divanı matbaada basılmış olan Lütfi'nin divanının 13. yaprağında *Taḫmīs-i Ġazel-i Merḥūm ü Maġfūr Peder Pāşā*[27] başlığıyla geçen ilk manzumesinde babasının gazelini zemine alarak tahmis yazdığı tespit edilmiştir. Bu tahmisin ilk bendi aşağıda verilmiştir:

Taḫmīs-i Ġazel-i Merḥūm ü Maġfūr Peder Pāşā

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Hümā-yı himmetem bī-iḥtiyācem hem per ü bāle

Ṣarılmam da şikārumdur deyü her zeyl ü dünbāle

Ṣıfāt-ı ṣabr-ı Eyyūb iden olduḳça ʿaṭā bāle

Zirih-pūşum dönersem dāġ-ı aʿdā ile ġırbāle

Taḥammül māʿnevī ḥışnum siper destimde bir āle[28]

Çeşitli devlet kademelerinde görev almış olan Râgıb'ın en önemli görevlerinden bir tanesi IV. Mustafa zamanında sadrazamlık[29] yapmış olmasıdır.[30] Doğum yeri olan Şam'da bir süre yüksek ilim eğitimi aldıktan sonra 18 yaşında İstanbul'a gelmiştir.[31] İstanbul'a gelmesiyle birlikte devlet kademelerinde görev almaya başlamıştır. Önce Divan-ı Hümayun kaleminde, daha sonra valilik özel kalem müdürü görevlerinde bulunmuştur.[32] Cezzar Ahmet Paşa'nın vefatında ondan kalan eşyaları teslim almak için Akka'ya gitmiştir.[33] Dönüşünde baruthane nazırı[34] olmuştur.[35] Fransa ve İran'da elçilik

---

[26] Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.
[27] Lutfî, *Divan*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Bel. Yz. 0053, s. 13.
[28] Lutfî'nin metninde geçen *siper destimde bir āle* ifadesi, divançede (s.27'de) *bu ḫūş-ı cevş-i cevşenüm āle* olarak geçmektedir. Bu durumun Lütfi'nin elinde olan gazelin yazma farklılığından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.
[29] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara, 1988, s. 111.
[30] Fatin, a.g.e., s. 161.
[31] Divançe, s. 5.
[32] Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.
[33] TDEA, a.g.e., s. 268.
[34] Baruthane Nazırı: Osmanlı Devleti'nde, baruthanenin başında bulunan en büyük rütbeli memur.
[35] Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.

görevlerine getirilmiştir.[36] Bu görevlerini Boğaz Muhafızlığı ve Halep Valiliği takip etmiştir.[37] En son Konya valisi olarak görev almış olan Mehmed Râgıb, bu görevdeyken Konya'da vefat etmiştir.[38] Mevlana Celaleddin'in mezarının yanında gömülüdür.[39]

Mehmed Râgıb Osmanlı döneminde önemli devlet kademelerinde görev almıştır. Gerek resmi hizmetlerde bulunmuş olması gerekse divançesinde sultan ve sultan çocuklarını konu edindiği manzumelerden döneminin ilim ve devlet adamlarıyla iletişiminin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Divançede,*Cennetmekān Sulṭān Maḥmūd Ḫan*[40] başlığıyla yer alan manzume II. Mahmud'un vefatına yazılmıştır. Metinde yer alan, *Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Ḥażreti Sulṭān Abdülmecīd Ḫān, Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān Aḥmed*[41] başlıklı manzumeleri Sultan çocuklarının dünyaya gelişine istinaden kaleme almıştır. Bütün bunlar şairin devlet adamlarına yakın olduğunu ve iletişiminin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tarih manzumelerinden, kasidelerinden ve gazellerindeki ifade gücünden, şairin iyi bir eğitim aldığı ve ilim çevresinin çok geniş olduğu anlaşılmaktadır. Tarikat ehlinin doğumunu konu edindiği manzume, *Tārīḫ-i Vilādet-ı Hemdem Çelebī*[42] başlığıyla metinde yer almaktadır. Hazreti Eyyüp, Mevlana, Üftade, Şeyh Ahmed Ğazzi ve İsmail Hakkı gibi önemli ilim ve tarikat çevresine istinaden kaleme aldığı manzumeler, *Ḥażreti Üftāde Maḳām-ı Ulyāsına Ḳaṣīdedür, İsmāʿil Ḥaḳḳı Ḥażretleriniñ Maḳām-ı Vālāsına Ḳaṣidedür, Brusa'da Şeyḫ Aḥmed El-Ġażżi Ḥażretlerine Ḳaṣidedür, Maḳām-ı Ebū Eyyüb-ı Enṣārī Ḥażretleri Dergāhına Ḳaṣīde, Ḥażret-i Sulṭān Dīvānına Taḳdīm Olunan Kaṣīdedür, başlığıyla* divançede yer almaktadır.[43] Ayrıca Mevlevi ve Nakşibendi tarikatını ele aldığı manzumeler, *Dergāh-ı Ālīye-i Mevlevīye Taḳdīm Olan Ḳaṣīdedür, Şuʿbe-i Ṭarīḳat-ı Alīye-i Naḳşīyeden Şeyḫ Ḫālid Efendi Ḥażretleri Ḥaḳḳında Muntaẓam Ḳaṣīdedür* başlığıyla metinde geçmektedir.[44]

---

36 Fatin, a.g.e., s. 161.
37 Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.
38 Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 360.
39 Divançe, s. 7.
40 Divançe, s. 8.
41 Divançe, s. 10 - 11.
42 Divançe, s. 13.
43 Divançe, s. 14-16.
44 Divançe, s. 16-18.

Birtakım resmi hizmetlerde görev alan şairin bilinen ilk seyahati, Cezzar Ahmet Paşa'nın vefatında ondan kalan eşyaları teslim almak için Akka'ya gitmiş olmasıdır.[45] Kaynaklarda Cezzar Ahmet Paşa ve olaylarının, III.Selim'in padişahlığı döneminde yer aldığı tespit edilmiştir.[46] Dolayısıyla bu görevlendirmenin de III. Selim döneminde gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir. IV. Mustafa zamanında sadrazamlık[47] görevi de yapmış olan Mehmed Râgıb'ın, çevresinde Osmanlı padişahlarının ve devlet yöneticilerinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, Râgıb'ın sultan ve sultanların çocuklarına yazdığı tarih manzumelerinden, kasidelerinden dönemin ileri gelenlerine yakın olduğu ve onlarla dostluk kurduğu anlaşılmaktadır.[48]

1.2. ESERLERİ: DİVANÇE

Şamlı Mehmed Râgıb, kaynaklarda matbu bir divançe sahibi olarak geçmektedir.[49] Bilinen ve tespit edilen tek eseri Divançe'sidir. Matbu olan divançenin Mehmed Râgıb'ın ölümünden sonra basıldığı tespit edilmiştir. Ölüm tarihi H. 1244/ M. 1828 olan[50] şairin divançesinin basım tarihi ise H. 1276/ M. 1860'tır. Bununla ilgili olarak divançenin sonunda:

fī evāḫir-i ẕilhicceü'l-şerīfe liseneti sitte ve sebʿīn ve miteyni ve elif[51]

ifadesi yer almaktadır. Yaklaşık olarak vefatından 32 yıl sonra basılan eser, oğlu Nureddin Paşa'nın Bursa valiliği tarihi olan 1276'da[52] Bursalı Seyyid Muhammed Hamdi'ye düzenletilerek M. 1860 yılında İstanbul'da bastırılmıştır.[53]

DİVANÇEYE AİT HUSUSİYETLER

Tespit edilen tek bir nüshası elimizde bulunan Şamlı Mehmed Râgıb'ın divançesi, Arapça mensur bir dibaceyle başlamaktadır. Divançe'de: 15 kaside, 35 gazel, 2 tahmis, 1 muhammes, 4 rubai, 10 Türkçe, 24 Arapça olmak üzere 34 Kıt'a, 88 Türkçe,

---

45 TDEA, a.g.e., s. 268.
46 Divançe, s. 6.
47 Fatin, a.g.e., s. 161.
48 Mehmed Râgıb, a.g.e., 1276.
49 TDEA, a.g.e., s. 268.
50 Mehmed Nail Tuman, a.g.e., s. 1220.
51 Divançe, s. 60.
52 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 196.
53 Bkz., Divançe, s. 60

9 Arapça, 8 Farsça olmak üzere 105 Müfred nazım şekli ve Türkçe manzum-mensur karşık hatime yer almaktadır.

60 sayfadan oluşan divançe matbu olarak basılmıştır. Her sayfada ortalama 38-40 dize bulunmaktadır. Divançede yer alan ve tarafımızdan tasnif edilen kıta ve kasideler sayfa 8 ile 13 arasında; kaside başlığı altında yer alan kasideler sayfa 13 ile 18 arasında; gazeller sayfa 19 ile 32 arasında; tahmisler sayfa 32 ile 34 arasında; kıtalar ve kıtalar arasında rubai olduğu tespit edilen manzumeler sayfa 35 ile 39 arasında; müfredler ise sayfa 39 ile 47 arasında yer almaktadır. Râgıb, Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç dili de şiirlerinde kullanmıştır.

Divançede yer alan Arapça mensur dibacenin/önsözün ve hatimenin/sonucun Râgıb tarafından kaleme alınmadığı tespit edilmiştir. Divançedeki Arapça mensur dibace/önsözde genel manada yüce yaradanı ululama yer almaktadır. Bu önsözde Allah'ı tazimleme ve Allah'ın Resulunu selamlama vardır. Önsöz eserin tamamının takdimidir, denilebilir. *Hamd ü sena* ve ağır bilgiler içeren önsözde şairin ailesi ve hayatı hakkında da bilgiler sunulmuştur. Ayrıca önsözde kainatı yoktan var eden Cenab-ı Hak'ka göre habib, göz nuru ve kalbin meyvesi olarak nitelendirilen kişi Peygamber (s.a.v) efendimizdir. Ayrıca önsözde Cenab-ı Hak'kın ilk insan olan Ademi yaratması ve ona Bakara suresinde de yer aldığı üzere eşyaların isimlerini bildirmesi ifade edilmiştir. Metinde geçtiği şekliyle:

Felemmā araża Ādemü tilke'l-esmāü alā benīhi ve ḳāle lehüm ferġabū ilā rabbiküm bi-iḳbāl-i ḳulūbiküm asā rabbüküm en yehdiyeküm sevāüs-sebīl fe-men raġabe min benī Ādeme[54]

Genel manada önsözde kainatın yoktan var edildiği, Hz. Adem ve Hz. Peygamber'in yaratılışı ifade edilmiştir. Daha sonra şaire dualarda bulunulmuş ve en büyük sanatın, belagatın ecdadın kudretiyle olabileceği vurgulanarak şairin buna talip olduğu beyan edilmiştir. Son olarak da şairin ailesi ve hayatı hakkında bilgiler verilmiştir.

---

[54] Ayet, Bakara/2: 31-33: Anlamı: Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin" dedi. Allah şöyle dedi: "Ey Adem! Onlara bunların isimlerini söyle." Adem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi.

1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ: ŞİİR SANATI VE ŞAİR ÇEVRESİ

Nakşibend[55] tarikatına mensup olan Mehmed Râgıb'ın divançesinde sanatkarane söyleyiş güzelliği ve tasavvuf sembollerini kullanmadaki ustalığı göze çarpmaktadır. Matbu bir divançe sahibi olarak kaynaklarda geçen[56] şairin, şiir sanatının eşsizliği ve özgünlüğü kullandığı ifadelerden anlaşılabilmektedir. Mehmed Râgıb'ın inşa ve nazmındaki ifade gücü onun edebiyat camiasında ikinci Râgıb olarak tanınmasını sağlamıştır.[57]

Ayrıca şairin gazelleri, kasideleri, matlaları ve tarihlerindeki özgün söyleyişler, Mehmed Râgıb'ın divan şiiri alandaki yetkinliğini göstermektedir. Türk edebiyatı tarihinde, tarih düşürme sanatının önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Sanatçılar tarih manzumesi yazmadan önce, ebced hesabıyla ilgili donanımlı bilgiye sahip olmalıdırlar. Şamlı Mehmed Râgıb'ın Divançesi incelendiğinde, tarih düşürme sanatındaki yetkinliği ve bu konudaki donanımı tespit edilebilmektedir.

Divançesinde Arapça, Farsça ve Türkçe'yi başarıyla kullanan Râgıb, bu konuda da hünerli olduğunu göstermektedir. Türkçe manzumelerinde dili kullanmadaki başarısı ve dilinin sadeliği göze çarpmaktadır. Ayrıca Arapça ve Farça manzumelerinde dili kullanmadaki ustalığından bu dillere de muktedir olduğu anlaşılmaktadır.

Divan şairleri, divanlarında kendi sanatlarından, söyleyiş hünerlerinden şiirlerinin güzelliğinden söz etmektedirler. Mehmed Râgıb'ın da şiirlerinde kendi sanatından bahsettiği görülmektedir. Şiirde yeni anlam ve yeni söyleyişler oluşturmaya çalışan şairin "*nev-eda, āṣār-ı nev, tāze zemīn, ḫayāl-ı tāze*" sıfatlarını kullandığı görülmektedir.[58] Kimi zaman da yeni bilgilerin peşinden koşan şair kendi mahlasını isteyen, rağbet eden anlamında "*râgıb*" sıfatını kullanmıştır. Divançesinde şiir ve söyleyişindeki özgünlüğüyle çok fazla övündüğü beyitlerden birisi şudur:

Sāl-ı nev tebrīgine inşād-ı bihbūd-ı cedīd

Şāʿirān-ı nev-edā evreng gibi ṭarz-ı behīn

(D. - s.10)

---

55 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e, s. 197.
56 TDEA, a.g.e., s. 268.
57 Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.
58 Divançe, s. 10- 58.

Râgıb, yeni bir üslup sahibi olduğunu şiirlerinde ifade etmektedir. Râgıb, aynı zamanda kendi şiirini taze zemin olarak nitelendirmektedir. Şiirinin zemine alınarak yeni söyleyişlere yol gösterici olacağını şu beyitte dile getirmektedir:

Türk-tāza başlasa tāze zemīnde ḫāmemiz
Ögredürdi nev-edā ḫaylī semend ü düldüle
(D. - s.26)

Aynı zamanda şair, kendi şiirini daha kimsenin hayal edemediği şeyler olarak görmektedir. Şair, kendi söyleyiş tarzını ve şiirlerini yeni, duyulmamış ve dokunulmamış olarak nitelemektedir:

Rāġıb olsun her ḫayāl-ı tāzeye ṭabʿuñ güzel
Böyle fikr-i bikrin ammā gezmesin elden ele
(D. - s.26)

Yeni bilgilerin peşinden koşmayı öğütleyen beyit şudur:

Ṭabʿ-ı pākinden ẓuhūr itmiş nīce āṯār-ı nev
Raġbete şāyeste kim biṭṭabʿ merġub-ı selīs
(D. - s.58)

Mehmed Râgıb'ın döneminde Yenişehirli Avni, Enderunlu Vasıf ve Keçecizade İzzet Molla gibi önemli şahsiyetlerin yaşadığı bilinmektedir. Ancak şairin bunlarla yakın arkadaşlık kurduğuyla ilgili kaynaklarda veya divançede somut bilgilere ulaşılamamıştır. Divançesinden hareketle Saib ve Cavid'in gazellerine tahmis yazdığı görülmektedir.[59] Saib'in gazeline yazdığı tahmisten hareketle Tebrizli Saib'in divanı incelemeye tabi tutulmuştur. Yapılan inceleme sonucunda tahmis yazılan asıl gazelin 7 beyit olduğu görülmüştür.[60] Mehmed Râgıb'ın yazmış olduğu tahmiste ise bu gazelin 2 beytinin yer almadığı tespit edilmiştir. Tahmisin ilk bendi aşağıda verilmiştir:

---

[59] Divançe, s. 32- 33.
[60] Saib Tebrizi, *Divan-ı Saib* (Be-ihtimam-ı Cihangir Mansur), Müessese-i İntişarat-ı Nigah, Tahran, 1392, C. I, s. 549.

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Hemī sirāb-ı eşkem tā ḫumārem neş'e bār āyed

Besī telḫ-ābe ḫār kās-ı yeisem tā güvār āyed

Konem bā saḥtī-i eyyām verziş nāb yār āyed

Be-bī-bergi ḳanāat mī konem tā nev-bahār āyed

Be-zaḫm-ı ḫār dārem ṣabr tā gül der-kenār āyed

(D.- s.32)

Diğer bir tahmis Cavid'in gazeli zemine alınarak oluşturulmuştur. Tahmis yazılan Cavid'in kim olduğu konusunda araştırmalar yapılmıştır. Araştırma neticesinde edebiyatımızda yer alan üç Cavid tespit edilmiştir. Tespit edilen Cavid'lerden hiçbirisinin divanına rastlanmamıştır. Bu Cavid'lerden ikisi 19.yy'da, diğeri ise 18.yy'da yaşamıştır. Mehmed Râgıb 19.yy'da yaşadığı için tahmis yazdığı Cavid'in 18.yy'da yaşamış olan Cavid olabileceği düşünülmektedir. Bu tahmisin ilk bendi şöyledir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Gönül sermū esīr-i ṭurre-i kākül müdür bilmem

Maḳʿad bend-i pīç-a-pīç-i ṣad müşkil midir bilmem

Fütād-ı dām-ı zülf ü perçem ü püskül müdür bilmem

Ḫayāl-ı laʿl-ı nābıñ neş'e baḫş-ı mül müdür bilmem

İẕāruñ fikri dilde berg-i būyı gül müdür bilmem

(D.- s.33)

Oğlu Mehmed Emin Lütfi de babası gibi divan şairi olup aynı zamanda basılmış bir divana sahiptir. Yapılan inceleme sonucunda oğlu Lütfi'nin divanında geçen şu tahmisin[61] babasının gazeline yapıldığı tespit edimiştir:

Taḫmīs-i Ġazel-i Merḥūm ü Maġfūr Peder Pāşā

Hümā-yı himmetem bī-iḥtiyācem hem per ü bāle

Ṣarılmamda şikārumdur deyü her zeyl ü dünbāle

Ṣıfāt-ı ṣabr-ı Eyyūb iden olduḳca ʿaṭā bāle

---

[61] Lutfî, *Divan*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Bel. Yz. 0053, s. 13.

Zirih-pūşum dönersem dāġ-ı aʿdā ile ġırbāle

Taḥammül māʿnevī ḥışnum siper destimde bir āle[62]

Râgıb'ın Mevleviliğe yakınlığı dolayısıyla Mevlana, Hz. Ebu Eyyüb Ensari ve Hz. Üftade gibi mutasavvıflara manzumeler yazdığı tespit edilmiştir. Râgıb'ın, Hazret-i Üftade için kaleme almış olduğu ve kaynaklarda Bursa'daki türbe-i şerifesinde asılı[63] olduğu ifade edilen manzumesi şu şekildedir:

Ḥażret-i üftādedür Üftādegāna dest-res

Ḥāṣıl olur ṣıdḳla bunda olan her mültemes

Ẕerre-i üftādeyim envār-ı şems-i himmete

Rāġıb oldum pür tevfīż dile aldım ḳabes

(D. - s. 15)

[62] Şiirin tamamı için bkz. Râgıp Divanı, s. 27.
[63] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.

KAFİYE VE ARUZ KALIPLARI KULLANIMI

Divan şairlerinin, 19. yüzyılda da kafiyenin göze hitap etmesi ve göz estetiği oluşturma anlayışına uymaya devam ettikleri görülmektedir. Şairler, divan edebiyatının başından sonuna kadar kafiye ve rediflerde yenilik ve yerlilik arayışı içerisinde olmuşlardır. Râgıb, kafiyenin göze hitap etmesi olan klasik kafiye anlayışıyla nazım şekilleri oluşturma gayesi içerisinde olmuştur. Bu neticeyle Râgıb, Osmanlı Türkçesine göre şekil itibariyle son harflerinin yazılışları aynı olan, Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerle kafiye meydana getirmeye gayret etmiştir.

Mehmed Râgıb'ın divançesinde yer alan nazım şeklilleri incelenerek içerisinde yer alan kafiyeler tespit edilmiştir:

Tahmis nazım şeklinde, د harfinden 1 adet ve م harfinden 1 adet olmak üzere toplam 2 adet kafiye kullanıldığı tespit edilmiştir.

Muhammes nazım şeklinde, ن harfinde 1 adet kafiye tespit edilmiştir.

Rubai nazım şeklinde, آا harfinde 1 adet, ل harfinde 1 adet, ر harfinde 1 adet ve ز harfinde 1 adet kafiye tespit edilmiştir.

Kaside nazım şeklinde, ب harfinde 1 adet, د harfinde 3 adet, ر harfinde 1 adet, س harfinde 2 adet, ن harfinde 1 adet, ه harfinde 2 adet ve ي harfinde 5 adet kafiye tespit edilmiştir.

Gazel nazım şeklinde, آا harfinde 3 adet, ب harfinde 1 adet, ت harfinde 1 adet, ج harfinde 1 adet, د harfinde 2 adet, ر harfinde 1 adet, س harfinde 2 adet, ش harfinde 1 adet, ق harfinde 1 adet, ل harfinde 3 adet, ن harfinde 3 adet, ه harfinde 8 adet, ي harfinde ise 8 adet kafiye tespit edilmiştir. Gazel nazım biçiminde kullanılan kafiyelerin divan içerisinde alfabetik sıraya göre yer aldığı görülmüştür.

Kıta nazım şeklinde,آا harfinde 10 adet, ب harfinde 1 adet, د harfinde 2 adet, ر harfinde 1 adet, ز harfinde 1 adet, ش harfinde 1 adet, ص harfinde 1 adet, ل harfinde 1 adet, م harfinde 2 adet, ن harfinde 4 adet, ه harfinde 6 adet, ve ي harfinde 1 adet kafiye tespit edilmiştir.

Müfred nazım şeklinde, آا harfinde 10 adet, **ب** harfinde 6 adet, **ت** harfinde 9 adet, **ج** harfinde 2 adet, **چ** harfinde 1 adet, **د** harfinde 7 adet, **ر** harfinde 22 adet, **ز** harfinde 8 adet, **س** harfinde 1 adet, **ش** harfinde 3 adet, **ط** harfinde 3 adet, **ظ** harfinde 1 adet, **ع** harfinde 1 adet, **غ** harfinde 2 adet, **ف** harfinde 1 adet, **ق** harfinde 1 adet, **ك** harfinde 3 adet, **ل** harfinde 5 adet, **م** harfinde 4 adet, **ن** harfinde 2 adet, **و** harfinde 2 adet, **ه** harfinde 2 adet, **ي** harfinde ise 9 adet kafiye tespit edilmiştir.

Râgıb'ın divançesinde yer alan nazım şekillerinde kullanılan kafiyeler tablo olarak da aşağıda verilmiştir. İncelenen nazım şekillerinde **پ, ث, ح, خ, ذ, ژ,** ve **ض** harflerinin kafiye olarak kullanılmadığı tespit edilmiştir.

	Kaside	**Gazel**	**Kıta**	**Müfred**	**Tahmis**	**Muhammes**	**Rubai**
آا		3	10	10			1
ب	1	1	1	6			
ت		1		9			
ج		1		2			
چ				1			
د	3	2	2	7	1		
ر	1	1	4	22			1
ز			1	8			1
س	2	2		1			
ش		1	1	3			
ص			1				
ط				3			
ظ				1			
ع				1			
غ				2			
ف				1			
ق		1		1			
ك				3			

ل		3	1	5			1
م			2	4	1		
ن	1	3	4	2		1	
و				2			
ه	2	8	6	2			
ي	5	8	1	9			
Toplam	**15**	**35**	**34**	**105**	**2**	**1**	**4**

Klasik Edebiyatta vezin olarak aruz kalıpları kullanılmıştır. Râgıb da bu geleneğe uyarak bütün manzumelerini aruz kalıplarıyla vücuda getirmiştir. Divançede yer alan bütün nazım şekillerinde kullanılan aruz kalıpları tespit edilerek tablo olarak gösterimi yapılmıştır. Şairin, bu nazım şekillerinde en çok *Fāʿilātün/Fāʿilātün/ Fāʿilātün /Fāʿilün* ve *Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün* kalıplarıyla şiir yazdığı görülmektedir. Râgıb, divançede aruzun 14 değişik kalıbını kullanmıştır. Şairin kullandığı vezinler ve şiir sayıları şu şekildedir:

ARUZ KALIPLARI	KASİDE	GAZEL	KITA	MÜFRED	TAHMİS	MUHAMMES	RUBAİ
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün		1					
Mefʿūlü / Mefāʿīlün / Mefʿūlü /Mefāʿīlün				1			
Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün				14			
Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün			3	11			2
Mefʿūlü / Fāʿilātün / Mefʿūlü / Fāʿilātün				2			
Mefʿūlü / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Feʿūlün				2			
Müfteʿilün / Fāʿilün / Müfteʿilün / Fāʿilün				2			
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün	7	7	3	26			1
Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün	6	20	2	10	2	1	1
Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün			1	12			
Müstefʿilün / Fāʿilün / Müstefʿilün / Fāʿilün	1						
Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün			1	3			
Mefāʿilün / Feʿūlün / Mefāʿilün / Feʿūlün				4			
Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün	1	7					
TOPLAM	**15**	**35**	**10**	**87**	**2**	**1**	**4**

2.BÖLÜM: ŞAMLI MEHMED RÂGIB DİVANÇESİ - İNCELEME

2.1. DİVANÇENİN ŞEKİL VE MUHTEVA İNCELEMESİ

Şamlı Mehmed Râgıb'ın divançesinde yer alan manzumelerin dış görünüş özellikleri şekil yönünden inceleme kısmında, manzumelerin içerik olarak özellikleri ise muhteva yönünden inceleme kısmında ele alınmıştır. Şamlı Mehmed Râgıb'ın divançesinin şekil olarak inceleme kısmında metinde yer alan nazım şekillerinin neler olduğunun tespitine çalışılmıştır. Ayrıca bu nazım şekillerinin hangi aruz kalıbıyla yazıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Divançenin muhteva olarak inceleme kısmında ise manzumelerde geçen konuların belirlenmesi ve bu manzumelerin kimler için kaleme alındığının bilinmesi gayesiyle hareket edilmiştir.

2.1.1. DİVANÇENİN MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELEMESİ

19.yy'da yaşamış olan Mehmed Râgıb Paşa Osmanlı Devletinin son dönemi içerisinde yer alır. Osmanlı Devleti'nin dağılmak üzere olduğu bu çalkantılı dönem edebiyatta da tesirini göstermektedir. Yerini *yeni edebiyata* bırakma hazırlığında olan *divan şiiri* de bu yönüyle dağılma dönemini yaşamaktadır. Böyle bir dönemde yaşayan Mehmed Râgıb ve divançesi ise bu tesiri çokca ihtiva etmemektedir. Yani divançede bu buhranlı ve çalkantılı dönem konu olarak çok fazla ele alınmamıştır.

Mehmed Râgıb'ın divançesi incelendiğinde Klasik Türk edebiyatında var olan hemen hemen bütün mevzulara değindiği görülmektedir. Divançenin içerisinde yer alan nazım şekillerinde dini-tasavvufi konular, felsefi hayat görüşleri, tarikat ve tarikat yolunda ilerlemek isteyenlerle ilgili dinsel öğretiler ve öğütler konu olarak tercih edilmiştir. Şair, tasavvuf düşüncesini hemen hemen bütün nazım şekillerinde işlemektedir. Divançede yer alan gazel ve diğer nazım şekillerinde şair, sevgiliyle ilgili bir mazmunu dahi tasavvufi manada ele amaktadır. Divançede, dünyadaki maddi yaşamdan çok bu dünyadaki ve öteki dünyadaki manevi yaşam esas alınmıştır.

Kendisi de tarikat ehli olan Mehmed Râgıb, tarikat mensubu olan mutasavvıflara olan sevgisini anlatmak için onları öven kasideler vücuda getirmiştir. Bu kasidelerde Râgıb sadece mutasavvıfları övmekle yetinmemiştir. Aynı zamanda onların dünyaya gelişini de konu edindiği bu manzumelerde mutasavvıfların dünyaya gelişiyle

yeryüzünün aydınlandığını ve şenlendiğini ifade etmiştir. Aşağıda yer alan kasidede Mevlana'nın torunu olan Hemdem Çelebi'nin dünyaya gelişi konu edinilmişir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Behce-i envārsın Hemdem gelüp nev-rūz ʿīd

Ḫānümān-ı Mevlevīnüñ Hemdemī olsın bedīd

(D.- s.13)

Nazım şekillerinde sadece hayatta olan mutasavvıfları konu edinmeyen Râgıb, kendisini tarikat yoluna adayan değerli olarak gördüğü zatları da manzumelerinde konu edinmiştir. Mutasavvıf olan Emir Sultan Hazretlerine övgüler yağdırmıştır. Ayrıca bu zatın, ilim ve irfanının yüceliğinin Allah'ın yansıması olmasından ileri geldiği belirtilmiştir. Böyle değerli zatların içselleştirilmesiyle bilme olgunluğuna erişilebileceği ifade edilmiştir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Emīr sulṭān Şemseddīn Muḥammed ferʿ-i ʿadnānī

Ve şāḥü'ṣ-ṣadr-ı āṣḥāb-ı velāyet ġavs-ı Rabbānī

(D. - s. 14)

Şairin, kendi şahsında değerli olarak gördüğü mutasavvıflara direkt olarak manzumeler kaleme aldığı görülmektedir. Hazreti Üftade'ye övgü mahiyetindeki bir manzumede Râgıb, bu zattan bir parça olduğunu ve ondan feyz aldığını açıkça ifade etmektedir. Râgıb'ın kaleme aldığı bu manzumenin Hazreti Üftade'nin türbesinde asılı olduğu bilinmektedir.[64] Bu bilgiden hareketle bu zatın, şairin yaşamında ve tasavvufi dünya görüşünde önemli bir konumda olduğu ifade edilebilir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḥażret-i üftādedür Üftādegāna dest-res

Ḥāṣıl olur ṣıdḳla bunda olan her mültemes

(D. - s. 15)

Şairin tasavvuf ilminde benimsediği mutasavvıfları öven manzumelerden bir diğeri olan bu kaside, Bursalı İsmail Hakkı Hazretleri'ne yazılmıştır. Kasidede İsmail

[64] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e, s. 197.

Hakkı Hazretleri'nin dini ve ilmi(fenni) yönü ağırlıklı olarak konu edinilmiştir. Şairin divançesinde İsmail Hakkı Hazretleri'ne üç adet kaside kaleme aldığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle bu zatın tasavvuf ilmi ve adabı için değerli olarak görüldüğü ifade edilebilir. Bu durum, Râgıb'ın bu zat için kullanmış olduğu ifadelerden açıkça anlaşılabilmektedir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḥaḳāyıḳ maʿdenī ʿirfān-ı perver ḥaḳḳı ẕātında

Bu Ḥażret Şeyh-i Ekber gibi bir er ḥaḳḳı ẕātında

(D.- s. 15)

Yine Bursa'da kabri bulunan Şeyh Ahmed Gazzi'yi konu edinen manzumede övülen bu zat tasavvuf ehlidir. Şeyh Ahmed'in Allah'a ulaşmaya rağbet edenlere ve bu arzuyla tarikat yolunda ilerleyenlere yol gösterici olması arzulanmıştır:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Erenlerle iren devre dili ṭūbā gibi ser-per

Açılsa ʿayn-ı cemʿ olsa uyanıḳ tekyede bir er

(D. - s.15)

Râgıb'ın divançesinde Mevlevi tarikatını ve bu tarikata bağlı olan Hz. Mevlana'yı konu edindiği görülmektedir. Mevlana'ya övgüler yağdırmanın yanında Râgıb, hakikati kalbiyle hissetmek isteyenin tarikat yolunda ilerlemesi ve tarikat adabına vakıf olması gerektiğini ifade etmiştir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Varı var vir bād ber-bād olmadan dervīş key

Sikke-i faḳruñla faḫr itsin çalış dārā vü key

(D. - s. 16)

Şair, divançesinde sahabe olan Ebu Eyyüb Ensari'yi de konu olarak işlemektedir. Ebu Eyyüb Ensari'ye olan sevgisini dile getiren Râgıb, onun kabrinin Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde olmasından duyulan mutluluğu dile getirmiştir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ayā necm-i hedāyā[65] *dīn aya Eyyūb-i Enṣārī*

Ḥaḳīḳat sensin evc-i ḳuṭr-ı Rumuñ burc-ı envārı

(D. - s. 17)

Râgıb'ın divançesinde yer alan dini-tasavvufi konulardan bir diğeri de ehl-i beyt sevgisidir. Kendisini dünyevi zevklerden arındırıp Allah yoluna adayan şair, Peygamber Efendimize olan sevgisini ve bağlılığını onun soyundan gelen Katib Seyyid İbrahim ekseninde dile getirmiştir. Râgıb, bu zattan feyz alarak söyleyişte yeni mana ve estetik oluşturduğunu ifade etmiştir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Seyyid İbrāhim maḳāmı maʿden-i esmā gibi

Rūḥ-ı ḳalbe bāṭını teʾşīr-i kimyā gibi

(D. - s. 18)

Kendisinin de bağlı olduğu Nakşibendi[66] tarikatına ve bu tarikatın Şeyhi olan Halid Efendi'ye konu olarak divançede yer verilmiştir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḫālid-i ḫuld-ı berīnüñ ḳalbi beytüllāh bes

Her nefes al rūḥ-ı rıḍvān-ı rıżāsından ḳabes

(D. - s. 18)

Kendilerini tarikat yoluna adayanların kibir ve gafletten uzak durması gerektiği ifade edilmiştir. Bu yolda olanlara, nefsi duygulardan arınılarak maneviyat düşüncesiyle ve Allah'ın anılmasıyla hareket edilmesi gerektiği öğüt edilmiştir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Mevlevīsen çillesin çek ʿaşḳ olan nūruñu key

Başla ẕikr ü fikre gir meydāna ġaflet tā-be-key

(D.- s. 16)

---

[65] Metinde hatalı yazıldığı tespit edilen kelime هدای şeklindedir. Kelime, doğru yazılışı olan هدایا şeklinde okunmuş olup bu okuma, vezne de uymaktadır.

[66] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.

Şair, vefat eden Osmanlı padişahı Sultan Mahmud'u divançesinde konu edinmiştir. Mahmud'un adaleti, hoşgörüsü, kudreti ve her kesimi kucaklaması yönlerine övgüde bulunmuştur. Ayrıca Sultan Mahmud'un padişahların şahı olduğunu, önemli fetihlerle düşmanları kahra sürüklediğini ve onun döneminde devletin güvenilir ellerde olduğunu ifade etmektedir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḥabbeẕā bedr-i hilāl-i lāyiḥ-i fī külli ḫīn

Şāhidu'l-ʿadl bed-i em şāhid-i nūr-ı etamīn

(D. - s. 8)

Şair, aşağıdaki kasidede II. Mahmud'un şehzadesi Ahmed'in dünyaya gelişini işlemiştir. Şiirde II. Mahmud'un saltanatı döneminde dine karşı olanların azaldığı ve dini bütün bir toplum yapısı oluşturduğu anlatılmaktadır. Ayrıca kaside, II. Mahmud'un cihad anlayışıyla hareket etmesini, cesareti kırılmış olan Osmanlı toplumu için gelecek vaad ettiğini ifade etmektedir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

ʿĀleme sulṭān Maḥmūd ʿadlīdür nūr-ı reşād

Şāh-ı şāhān-ı mü'ebbed dāver-i ṣafvet-nihād

(D. - s.11)

Allah'ın gücü ve kudreti karşısında kalemle bir maksadı ifade etmenin yetersiz olacağını beyan eden Râgıb, istenilen bir gayenin kalemle ifadesinin mümkün olması için Cenab-ı Hakkın kuluna yol göstermesi ve yardım etmesi gerektiğini düşünmektedir:

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

Rumūz-ı seyf-i ḳalem ḥallin isteyen şāha

Büzürcmihr-i zamānı gerek yā şīr-i güzīn

(D.- s. 13)

Râgıb, divançesinde Yeniçeri ocağının II. Mahmud tarafından kaldırılışını konu olarak işlemiştir. Yeniçeri ocağının kaldırılmasının Osmanlı toplumunda huzura vesile olacağını ifade eden Râgıb, Yeniçeri ocağını kaldıran II. Mahmud'a övgüler ve dualar

yağdırmıştır. Şair, küçükten büyüğe her kesin sevindiği bu olayı, fetih olarak değerlendirmiştir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ġazā-yı ekber ıṭlāḳı bu fetḥe tam tārīḫ hem

Ḳırıldı yeñiçeri (bu)[67] *seyf-i Maḥmūd ile ḥamd olsun*

(D.- s. 13)

Bu kasidede, Sultan Abdülmecid'in dünyaya gelişi konu olarak ele alınmıştır. Sultan Abdülmecid'in doğmasıyla bolluk ve bereketli bir döneme girildiğini ifade eden Râgıb, bu yönüyle Sultan Abdülmecid'i Allah'ın yansıması olan bir parça olarak nitelendirmiştir:

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Sulṭān-ı Maḥmūdu'l-ʿadīldür ṣāḥib-i re'y-i ḥamīd

Şāhen-şeh-i āgāh-ı dil ol sāye-i rabb-i mecīd

(D. - s.10)

Nefsin terbiyesiyle ve ilim adabıyla Allah'a ulaşmanın insan yaşamına getireceği sonsuz haz ifade edilmek istenmiştir. Ayrıca kusurları gidermenin yalnızca saldırmayla, düşmanlık etmeyle olmayacağını bunun nefsin ıslahıyla da yapılabileceği dile getirilmiştir:

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Iṣlāḥ-ı āfāḳa uzaḳ düşme cihād itmek ise

Ġayrı taʿaddīden geçüp nefsüñle ḳıl her-dem ġazā

(D.- s. 19)

Râgıb'ın tasavvufi ve felsefi hayat görüşünü metinde sembolik olarak da ele aldığı görülmektedir. Soru cevap şeklinde güzelliğin ve değerli olanın ne olduğu tasavvufi manada papağan ve parlak şişe arasında sorgulanmaktadır. Aralarında geçen konuşma, dış güzelliğe önem veren, dünyevi aşka kapılıp ilahi aşktan mahrum kalan

[67] Kelime kalıbı bozduğundan parantez içine alınmıştır.

insanları simgelemektedir. Şair bu konuşmanın sonunda en parlak ve en değerli şeyin gönüldeki cennet sevdası olduğunu ifade etmektedir:

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Āyīne-i cāmı ṭutarken ṭūtī-i gūyā dedi

Dem-beste durma söyle söyle ḳulḳul-ı mīnā dedi

(D.- s. 31)

Râgıb, bu dünyanın geçiciliğini ve asıl olan gerçek hayatın ahiret olduğunu ifade etmektedir. Dünyanın geçici olduğu biliciyle hareket edip dünyevi zevkleri arkasında bırakanların, ibadet ederek kendilerini Allah yoluna adayan kimselerin ebedi mutluluğa erişeceği kanısındadır:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḳaçırma ẕevk-i ṣaydı dipdiri bend itme fitrāḳe

Hemān dem ḳandurup bir zāġ vir ol tīġ-i çālāke[68]

(D.- s. 26)

Şair, kendine ait bireysel konuları ve ruhsal kaygılarını da manzumelerinde kaleme almıştır. Dünyevi zevklerden arınıp hakikate ulaşmak isteyenlerin, bu dünyanın geçiciliğinden ders çıkarmaları gerektiğini kendi hayatı ekseninde işlemiştir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḥavādiṯten sebaḳ āmūz-ı ḥikmet olsa da Rāġıb

Maḥall-i ʿibreti idrāk edenler erdi esbāba

(D.- s. 27)

Aşığın sevgiliye ulaşma isteğini belirten ve maşuğun bir özelliği olan pervanenin sevgilinin etrafında dönmesini konu edinen Râgıb, bunu tasavvufi manada işlemektedir. Şairin ulaşmak istediği asıl gaye pervaneyle simgelendirilen sevgili değildir. Bütün yaşamına dinsel öğretileri yayma anlayışıyla hareket eden şair, asıl amacı olan Allah'a ulaşmak istemektedir:

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Pervānedür pervānede pertevlenürken ʿaşḳ ile

---

[68] Fatin, a.g.e.,s. 160'da bu gazel yer almaktadır.

Tenūre pūş-ı maʿnevī meydānda dönsün şevk ile

(D.- s. 27)

Şair, sevgilinin saçının karışıklığını dünyadaki paranın yarattığı karışıklık olarak sembolik bağlamda ele almıştır. Râgıb bu sembolü, aşığın sevgilinin saçlarına düştüğü zaman ondan kurtulamamasını, dünyadaki paranın peşine düşenlerin de bu girdaptan kurtulamayarak ahir hayatı unutması bağlamında ele almıştır:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Cihān rūmāl-ı gerd-i ġam gireh çīn ü ḥabīn dirhem

Görülse rūy-ı ġabrāda ḫaṭā ḫaṭṭ-ı ḫoş āyende

(D. - s. 29)

Divan şiirinde en çok kullanılan mazmunlardan biri olan saç, sevgiliye ulaşma yolunda aşığın tutunacağı bir dal olma özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda saç, aşığın sığındığı, gizlendiği yerdir. Bu gazelde sevgilinin saçına tutunmuş olan aşıklar, saçın taranmasıyla sevgilinin saçından düşmektedir. Tarak, sevgilinin saçına tutunmuş olan aşıkları tutup atmaktadır. Bu yüzden aşıklar, sevgilin saçının taranmasını istememektedirler. Şair, gazelde bu mazmunları tasavvufi manada işlemektedir. Sevgilinin saçı, Allah'a ulaşma yolunu sembolize etmektedir. Buradaki aşıklar da kendilerini bu yola adayan kimselerdir. Bu yolda ilerlemek isteyenleri tutup atanlara bir sitem söz konusudur:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Sevād-ı perçem ü gīsūda medhūşānedür şāne

Hele ol ḳayd-ı sevdāda hezār diller perīşānmış

(D. - s. 23)

Hayata olan bakış açısını ve bu dünyanın geçiciliğini konu edinen Râgıb, hayatın içinde olan insanların gözlerinde küçümsenen ve umursanmayan ahir hayatın asıl gerçeklik olduğunu ifade etmektedir:

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Bir çöpce cihān gözlerüñe gerçi görünmez

Bir ṭāġ olur līk dem-i derdde bir fil

(D.- s. 36)

Bu dünyanın peşinden koşmanın anlamsızlığını ifade eden Râgıb, kendisini dünyevi zevklerden arındırıp dini hayata adamayı, ahirete yönelmeyi, yararsız şeyleri terk ederek günahtan kaçınmayı daha cazip bulmuştur:

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Pervāne ṣıfat gerdiş-i beyhūde ne mümkün

Biz sūẖte-i şemʿ-i şebistān-ı rıżāyız

(D.- s. 36)

Şair, bu gazelinde sinsi olanları, farklı görünmeye çalışanları inceden inceye eleştirmekte ve onlara sitem etmektedir. Râgıb, bu şekilde davranan kimselerin, mertlerin yaptıkları gibi amacına göre gezmelerinin ve farklı görünmeyi bırakmalarının onların faydasına olacağını düşünmektedir. Şaşkın şaşkın ne yaptığını bilmeyen, sebepsiz kuruntularla boğuşan insanların, bütün bunları bırakarak asıl amaçları doğrultusunda hareket etmeleri de aynı zamanda öğüt edilmektedir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Reh-i maḳṣūda gir merdāne ḥayret-ger gibi gezme

Üşürme reh-zenānı başuña cemʿ itme evhāmı

(D.- s. 31)

Şair, bireysel sorun ve sıkıntılarını müfredlerinde ele almıştır. Şair, kendisiyle uğraşıp kensine düşmanlık edenlerin farkında olduğunu ve ne yapmak istediklerinin de bilincinde olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda, bu şekilde davranan kimselerle baş edebilecek güce sahip olduğunu belirtmektedir. Fakat kendilerini iyilik yoluna adayan kimselerin, bu şekilde düşmanlık eden kişilerin kalbini kıramayacağı dile getirilmiştir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Şikest-i ḳalb-i ḫaṣma rūzgār-ı himmet-i merdāne

Ġubār-ı inkisārımdan cenāḥeyn-i cünūd eyler

(D.- s. 45)

Râgıb'ın müfredlerinde Nabi üslubu diyebileceğimiz hakimane ifadeler içeren konuları kullandığı görülür. Ayrıca bu müfredlerde kendine ait bireysel konuları ve ruhsal kaygıları da işlemektedir:

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Oldı olacaḳ olmayacaḳ olmadı aṣlā

ʿĀlemde nice yoḳ yere saʿy ü ḥaẕer itdüm

(D.- s. 40)

Şair, yaşadığı dönemde çektiği bireysel sıkıntıları ve zorlukları kaleme aldığı bu müfredinde dile getirmiştir. Râgıb, yaşadığı zorluk ve sıkıntıları sembolik manada ifade etmiştir. Kendisini gemiye benzeten şair, geminin hareket etmesi için gereken rüzgarı, sembolik bağlamda ele almıştır. Kendisinin yaşadığı zorluk ve sıkıntılar karşısında içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtulmak için bir haber beklediği anlaşılmaktadır. Bu müfredin Râgıb'ın görevden alındığı dönemde yazılmış olabileceği muhtemeldir. Ayrıca bu nazım şeklinde yalnızlık teması işlenmiştir:

Mefāʿīlün / Feʿilātün / Mefāʿīlün / Feʿilün

Nesīm luṭfuñadur intiẕār (ı) fülk-i dilüñ

Çoḳ oldu sāḥil-i miḥnetde rūzgāra baḳar

(D.- s. 45)

Râgıb, kaleme aldığı manzumelerinde dönem eleştirisi de yapmaktadır. Yaşadığı dönemde ismi kötüye çıkmış olanlara değer verilmesini eleştirmektedir. Olduğundan başka türlü görünen bu iki yüzlü insanların yanı sıra dünya işlerini hoş gören, aldırışsız insanların ön plana çıkmasına sitem etmektedir. Allah'ın kudretiyle bu kötü düşünceli insanların hak ettikleri gibi harap olduları ifade edilmiştir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Fażl-ı ḥaḳḳ maḥv itdi āṣār-ı riyā vü sümʿāyı

Ḥamdülillāh rind-i bed-nāma kerem devrānıdur

(D.- s. 45)

Gelecek endişesiyle şiddetli üzüntü ve kedere kapılanlara, hased edenlerin vereceği ilaçla bu durumun düzelmeyeceği ifade edilmektedir. Şair, döneminde kendisini kıskanların bilincinde olmuştur. Dost görünüşlü düşmanların üzüntü ve keder içinde olanlara yapacağı yardımın anlamsız olduğunu bilmektedir. Bu yüzden haset eden insanların yapacağı yardımı kabul etmemektedir:

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

Olsaḳ hezār zaḥm ile me'yūs-ı āḳıbet

Memnūn-ı luṭf-u merhem-i ḥussād olur muyuz

(D.- s. 45)

Hakimane üslubu müfredinde işleyen şair, bu bilince sahip olanların nasıl davranması gerektini ifade ederek bu yolda ilerleyenlere yol göstermektedir. Hikmetli üslubun bilincinde olanların, aşıklara sebepsiz yere haksızlık ve eziyet etmemesi gerektiği öğüt edilmiştir. Bilgelik yolunu tutanların ve bu yolda hizmet edenlerin asıl korkmaları gereken şeyin haksızlıktan kaçınmak olması gerektiği nasihat edilmiştir:

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

ʿUşşāḳa cevr-i bī-sebep it dāverī budur

Üslūb-ı ḥikmet üzre ḫadem-i pervī budur

(D.- s. 44)

Şair, bu müfredinde vatan özlemi temasını işlemiştir. Gurbetteki akşamlarının hüzünlü geçtiğini ifade eden Râgıb, vatan topraklarında samimi arkadaşlarla geçireceği sabahın özlemini yaşamaktadır. Burda kullanılan şam kelimesinin akşam manasında olmasının yanı sıra şairin bulunduğu Şam ilini de ifade ettiği düşünülmektedir. Şairin bu müfredi Şam'da bulunduğu sırada kaleme aldığı tahmin edilmektedir:

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Görmedik ṣubḥ-ı vaṭandan bir ḫaber iḫvāndan

Kerbet-i şām-ı ġarībān ile geçdi rūzumuz

(D.- s. 45)

Döneminde yaşanan olumsuz olayları ifade eden şair, hak etmeyen insanların başa geçmesini eleştirmiştir. Rüzgarın değişmesi ifadesinden şairin, döneminde bir taht ya da kademe değişikliğine istinaden bu gazeli kaleme aldığı düşülmektedir. Döneminde yaşanmış olan bu değişikliğin dostlar sohbetini dağıttığını ve düzeni bozduğunu ifade eden Râgıb, bu değişikliği tenkit etmektedir:

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Degişdi rūzgār bir dal ʿacūze döndi bir demde

Dağıtdı meclis-i yārānı ṣaḥrāda yine dindi

(D.- s. 29)

Yapılan inceleme sonucunda divançenin genel manada dini-tasavvufi, ahlaki öğüt ve öğretiler içeren konuları ihtiva ettiği tespit edilmiştir. Şair, tasavvuf ilim ve adabını işlerken bazen bunu direkt olarak manzumelerinde ifade etmiş bazen de bunu manzumelerinde sembolik bağlamda ifade etmiştir. Her iki durumda da Râgıb'ın asıl amacının dünyevi zevklerden arınılarak Allah'a ulaşmak olduğu anlaşılmaktadır. Tarikata, tarikat erbabına ve ehl-i beyte olan sevgisini manzumelerinde sıkça dile getirmiştir. Ayrıca divançe, din ve devlet büyüklerini övmek için yazılmış olan kasideleri ve tarih manzumelerini de ihtiva etmektedir.

2.1.2. DİVANÇENİN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELEMESİ[69]

Şamlı Mehmed Râgıb'ın İstanbul'da matbu olarak 60 sayfa halinde basılan ve tek nüshası tespit edilen divançesinin içerisinde yer alan manzumelerin nazım şekilleri yönünden incelemesi bu kısımda ele alınmıştır.

Mehmed Râgıb'ın divançesi Arapça mensur bir dibaceyle/önsözle başlamaktadır. Divançe'de: 15 kaside, 35 gazel, 2 tahmis, 1 muhammes, 4 Rubai, 10 Türkçe, 24 Arapça olmak üzere 34 Kıt'a, 88 Türkçe, 9 Arapça, 8 Farsça olmak üzere 105 Müfred ve Türkçe manzum-mensur karşık hatime yer almaktadır.

Türk edebiyatı tarihinde, tarih manzumesi yazma önemli bir sanat ve ilim örneği olarak nitelendirilmiştir. Çünkü sanatçılar tarih manzumesi yazarken, öncelikle ebced hesabına dair donanımlı bilgilere sahip olmalıdırlar. Mehmed Râgıb'ın Divançesi incelendiğinde, tarih manzumesi yazma sanatındaki yetkinliği görülmektedir.

Divançenin içerisinde 6 adet tarih manzumesi bulunmaktadır. Bunlar beyit nazım birimi şeklinde yazılmıştır. Bu 6 tarih manzumelerinden 4 tanesinin kaside, 2 tanesinin ise kıta nazım şekliyle kaleme alındığı tespit edilmiştir.

Kaside nazım şekliyle yazılanlardan ilki *Cennetmekān Sulṭān Maḥmūd Ḫan*[70] başlığıyla divançede yer almakta olup Sultan Mahmud'un vefatına yazılmıştır. Kasidelerden üç tanesi ise divançede, *Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Ḥażreti Sulṭān Abdülmecīd Ḫān, Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān Aḥmed, Tārīḫ-i Vilādet-i Hemdem Çelebī* başlığıyla yer almaktadır. [71] Kaside nazım şekliyle yazılan bu tarih manzumelerinden ikisi şehzadelerin doğumuna, bir tanesi de Mevlana'nın torununun doğumuna yazılmıştır.

Kıta nazım şekliyle yazılanlardan ilki *Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān Abdülmecīd* [72] başığıyla divançede yer almakla birikte bu şehzadenin doğumuna yazılmıştır. Tarih manzumesi olarak yazılmış olan ikinci kıta ise, *Tārīḫ-i Fetḥ-i*

---

[69] Nazım şekillerinin tespitinde, tanımlamasında, açıklamasında ve değerlendirilmesinde şu kaynaktan yararlanılmıştır: Cemal Kurnaz; Halil Çelik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Kurgan Edebiyat, Ankara, 2013. Geniş bilgi için bakılabilir.

[70] Divançe, s. 8.

[71] Divançe, s. 10, 11, 13.

[72] Divançe, s. 11.

Dağdağa-ı Zorbā-yı Yeñiçeriyān[73] olup yeniçeri ocağının kaldırılmasına istinaden kaleme alınmıştır.

Tarih manzumesi olarak yazılan bu nazım şekilleri divançe üzerine yapılan nazım şekilleri tasnifinde ilgili yerlere dahil edilmiştir.

Müretteb bir divançe sahibi olan Mehmed Râgıb'ın kasideleri, gazelleri, tarihleri, kıt'aları, müfredleri ve diğer nazım şekilleri ayrı ayrı bu bölümde ele alınacaktır. Divançede yer alan nazım şekilleri incelemeye tabi tutulurken bu nazım şekilleri bentlerden ve beyitlerden oluşan nazım şekilleri olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Divançenin bu şekilde incelenmesinin daha doğru bilgiler aktarmada etkili olacağı düşüncesiyle hareket edilmiştir. Nazım şekilleri kısmında, divançede yer alan manzumeler yeniden tasnif edilmiştir.

[73] Divançe, s. 13.

2.1.2.1. BEND BİRİMLİ NAZIM ŞEKİLLERİ: MUSAMMATLAR

2.1.2.1.1. TAHMİSLER

Herhangi bir şaire ait şiirin üzerine yeni dize/mısra ekleyerek dize sayısının beşe çıkarılmasıyla oluşturulan nazım biçimidir. Eklenen bu üç dize zamime adını almaktadır.[74] Başa eklenen üçer mısra gazelin matlası ile aynı kafiyede olmalıdır. Tahmis, genellikle başka bir şairin gazeline yapılan ekleme yoluyla oluşturulmuştur.

Mehmed Râgıb'ın divançesinde iki tahmis yer almaktadır. Bu tahmislerden biri Farsça diğeri ise Türkçe'dir. Her iki tahmis de *Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün* aruz kalıbıyla yazılmıştır. Ayrıca bu tahmislerden biri د kafiyesiyle, diğeri ise م kafiyesiyle oluşturulmuştur. Bunları irdeleyecek olursak:

Mehmed Râgıb ilk tahmisi 17.yy'da yaşamış olan Tebrizli Saib'in gazelini zemine alarak yazmıştır. Toplamda 5 bend olan bu tahmis Farsça olarak kaleme alınmıştır. Tebrizli Saib'in divanında yapılan inceleme sonucunda tahmis yazılan asıl gazelin 7 beyit olduğu tespit edilmiştir.[75] Mehmed Râgıb'ın yazmış olduğu tahmiste ise bu gazelin 2 beyitinin yer almadığı görülmektedir:

Velehü Fī Taḫmīs-i Ġazel-i Ṣāib

Taḫmīs 1- Bent sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Hemī sirāb-ı eşkem tā ḫumārem neş'e bār āyed
Besī telḫ-ābe ḫār-ı kās-ı yeisem tā güvār āyed
Konem bā-saḥtī-i eyyām verziş nāb yār āyed
Be bī-berki ḳanāat mī konem tā nev-bahār āyed
Be zaḫm-ı ḫār dārem ṣabr tā gül derkenār āyed

(D. - s.32)

---

[74] Cemal Kurnaz ve Halil Çelik, a.g.e.
[75] Saib Tebrizi, a.g.e., s. 549.

Cavid'in gazeline yazılan ikinci tahmis toplamda 5 bend'tir. Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Tahmis yazılan Cavid'in kim olduğu konusunda yapılan araştırmalar neticesinde edebiyatımızda yer alan üç tane Cavid tespit edilmiştir. Tespit edilen Cavid'lerden hiçbirisinin divanına rastlanmamıştır. Bu Cavid'lerden ikisi 19.yy'da, diğeri ise 18.yy'da yaşamıştır. Şamlı Mehmed Râgıb 19.yy'da yaşadığı için tahmis yazdığı Cavid'in 18.yy'da yaşamış olan Cavid olabileceği kuvvetle muhtemeldir:

Velehü Taḫmīs-i Ġazelü'l-Cāvīd

Taḫmīs 2 - Bent sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Gönül ser-mū esīr-i ṭurre-i kākul mıdır bilmem
Maḳʿad-ı bend-i pīç-ā-pīç-i ṣad müşkil midür bilmem
Fütād-ı dām-ı zülf ü perçem ü püskül midür bilmem
Ḫayāl-ı laʿl-ı nābuñ neş'e baḫş-ı mul mıdır bilmem
İẕāruñ fikri dilde berg-i būyı gül midür bilmem

(D.- s.33)

2.1.2.1.2. MUHAMMESLER

Aynı vezinde beşer dizelik bendlerden oluşan nazım biçimidir. İlk bendin beş dizesi birbiriyle kafiyeli olup sonraki bendin son dizesi yine bu kafiyeye göre devam eder. Muhammesler müstakil nazım şekillerindendir.

Râgıb'ın divançesinde bir adet muhammes örneği yer almaktadır. *Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün* aruz kalıbıyla yazılan bu muhammes'te **ن** kafiyesi kullanılmıştır. Türkçe olarak kaleme alınan bu muhammes 7 bend'ten oluşmaktadır:

Velehü Muḫammes-i Li-nāẓımihi

Muḫammes 1 - Bent sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Bu reng-i ʿāriżī meşşāṭeler gülgülden ögrensün
Ṣoran ḫālindeki keyfīyeti fülfülden ögrensün
Terennüm-sāz-ı mīnā demlerin ḳulḳuldan ögrensün
Neşāṭ ābād olan bir neş'e keyfin mülden ögrensün
Bu vaẕʿ-i lā-ubālī-yi dil-i bī-ġuldan ögrensün

(D.- s.34)

2.1.2.1.3. RUBAİLER

Kendine özgü kalıpları olan, dört dizeden oluşan ve aaxa kafiye düzeniyle yazılan nazım şeklidir. Rubailerde konu olarak daha çok felsefe ve tasavvufla ilgili düşünceler, dünya görüşleri ele alınır. Anlam yoğunluğu esas alınan rubailerde, şairler kendi mahlaslarını kullanmazlar.

Divançede *Velehü Fi'l-Muḳaṭṭaʿātu't-Türkī* [76] başlığıyla yer alan kıtaların içerisinde geçen 4 adet rubai tespit edilmiştir. Kıta başlığı altında verilen bu manzumelerin kafiye düzeni dikkate alınarak rubai olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rubailerde kullanılan kafiyelerin tablo olarak gösterimi aşağıdadır:

	Rubai
آا	1
ر	1
ز	1
ل	1
Toplam	**4**

Aşağıdaki tabloda rubailerde kullanılan aruz kalıpları ve sayıları verilmiştir:

ARUZ KALIPLARI	**Rubai**
Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün	1
Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün	2
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün	1
TOPLAM	**4**

[76] Divançe, s. 35.

Bu rubailerde konu olarak genel manada, dünyanın geçiciliği, hayata bakış açısı ve ruhsal kaygılar ele alınmıştır. Divançede geçen rubailer aşağıda verilmiştir:

Velehü

Rubai 1 – Beyit sayısı: 2

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. *Ṣafā-yı ṣafvet-i cānān ile bul gir bu meydāna*
   Maḳām-ı rāḥatü'l-ervāḥ devrāndür semāʿ-ḥāne

2. *Ḳudūm-ı ehl-i ẕevḳ ü şevḳ ile lebrīz iken Rāġıb*
   Semāʿ-ı vecde baḳ neyle dönerse baḳma devrāna

(D.- s.35)

Velehü

Rubai 2- Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. *Ġarḳāb bem-i derd ü belā olmadan ey dil*
   Āz āz gözüñ ḳaṭrelerüñ aġlamadan sil

2. *Bir çöpce cihān gözlerüñe gerçi görünmez*
   Bir ṭāġ olur līk dem-i derdde bir fil

(D.- s.36)

Velehü

Rubai 3 – Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. *Dil-beste-i āvāze-i zincir ḳażāyız*
   Biñ cān ile lebbeyk zen-i ḥükm-i ḫüdāyız

2. *Pervāne ṣıfat gerdiş-i beyhūde ne mümkün*
   Biz sūḫte-i şemʿ-i şebistān-ı rıżāyız

(D.- s.36)

Velehü

Rubai 4 – Beyit sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. *Süfle perverdür felek çeşmi zemīn üstündedür*
   Ḳande kim bir sāde dil var aña kin üstündedür

2. *İşbu cellād-ı felekden bir nefes olma emīn*
   Tīġ-i ġāyetde ḫıyānetde emīn üstündedür

(D.- s.36)

2.1.2.2. BEYİT BİRİMLİ NAZIM ŞEKİLLERİ

2.1.2.2.1. KASİDELER

Divan şiirinde, din ya da devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan, genelde 31 ila 99 beyitten oluşan, belli kurallara uyularak ortaya konulan, belli bölümleri olan ve bütün beyitlerinin ikinci dizeleri en baştaki beyitle uyaklı nazım şeklidir. Kasideler, belli bir maksada bağlı olarak kaleme alınırlar. Kasidelerin ilk beyti kendi arasında kafiyelidir.

Mehmed Râgıb'ın divançesinde toplam 15 kasidenin yer aldığı tespit edilmiştir. Bunların içerisine tarih manzumesi olarak yazıldığı tespit edilen fakat kaside nazım şekliyle oluşturulmuş 4 tane kaside de eklenerek incelemeye dahil edilmiştir. Bu kasidelerden 14 tanesi Türkçe, 1 tanesi Farsça olarak kaleme alınmıştır. Kasidelerde kullanılan kafiyeler tablo olarak verilmiştir:

	ب	د	ر	س	ن	ه	ي
Kaside	1	3	1	2	1	2	5
Toplam	**15**						

Aşağıdaki tabolada kasidelerin hangi vezinle yazıldığı verilmiştir:

ARUZ KALIPLARI	**Kaside**
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün	8
Müstefʿilün/Müstefʿilün/Müstefʿilün/Müstefʿilün	1
Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün	6
TOPLAM	**15**

Divançede yer alan bu kasidelerin genel olarak 33 beyitten az olduğu görülmektedir. Bu şekilde vücud bulmuş olan kasidelere kaside-i beççe denilmektedir. Çalışmamızda bu kasideler tek tek ele alınmıştır:

Kaside – 1

Şamlı Mehmed'in Balıkesir'de kaleme aldığı bu tarih manzumesi, İstanbul'da vefat eden Sultan Mahmud'a yazılmış olan bir kasidedir. 44 beyitten oluşan bu tarih manzumesinde Râgıb, Sultan Mahmud'un adaleti, hoşgörüsü, kudreti ve her kesimi kucaklaması yönlerine övgüde bulunmuştur. Ayrıca Sultan Mahmud'un padişahların şahı olduğunu, önemli fetihlerle düşmanları kahra sürüklediğini ve onun döneminde devletin güvenilir ellerde olduğunu beyan etmiştir:

Merḥūm Rāġıp Paşa Ḫazretleriniñ Balıkesir'den Bilā-zaḥmet Dersaadete ʿAzimetle Cennetmekān Sultān Maḥmūd Ḫan Ḫażretleriniñ Ḥużūrlarına Seksen Sekiz Mışra Taḳdīm Eyledikleri Tarīḫleridür:

Bismillāhirraḥmānirraḥīm

Kaside 1 – Beyit sayısı: 44

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḥabbeẕā bedr-i hilāl-i layiḥ-i fī külli ḫīn

Şāhidu'l-ʿadl bedi-em şāhid nūr-ı etamīn

(D. – s. 8)

Kaside – 2

Sultan Abdülmecid'in dünyaya gelişinin anlatıldığı bu tarih mazumesi Şamlı Mehmed Râgıb tarafından 13 beyit olarak kaside nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Sultan Abdülmecid'in doğmasıyla bolluk ve bereketli bir döneme girildiğini ifade eden Râgıb, bu yönüyle Sultan Abdülmecid'i Allah'ın nuru olarak nitelendirmiştir:

Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Ḥażreti Sulṭān ʿAbdülmecīd Ḫān

Ḳasīde 2 - Beyit sayısı: 13

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Sulṭān-ı Maḥmūdu'l-ʿadīldür ṣāḥib-i re'y-i ḥamīd

Şāhen-şeh-i āgāh-ı dil ol sāye-i rabb-i mecīd

(D. – s.10)

Kaside – 3

Şehzade Sultan Ahmed'in dünyaya gelişini anlatan tarih manzumesi 13 beyit olup kaside nazım şekliyle vücuda getirilmiştir. Babası II. Mahmud'un döneminde dine karşı olanların azaldığı, güzel fikir ve kudretli anlayışıyla dini bütün bir toplum yapısı oluşturduğu izah edilmektedir. Ayrıca kasidede, II. Mahmud'un cihad anlayışıyla hareket etmesi, cesareti kırılmış olan Osmanlı toplumu için ferah ve sevinç dolu günler vaad ettiğini ifade eden Râgıb, bunları kayda almayı kendi nezdinde özgürlük olarak görmüştür:

Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān Aḥmed

Kaside 3 – Beyit sayısı: 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

ʿĀleme sulṭān Maḥmūd ʿadlīdür nūr-ı reşād

Şāh-ı şāhān-ı mü'ebbed dāver-i ṣafvet-nihād

(D. – s.11)

Kaside – 4

Mehmed Râgıb, aşağıda yer alan kasidede Mevlana'nın torunu olan Hemdem Çelebi'nin dünyaya gelişini konu edinmişir. 3 beyitten oluşan bu tarih manzumesinde, Hemdem Çelebi'nin doğmasıyla yeryüzünün aydınlandığını ifade eden Râgıb, bundan duyulan sevinci dile getirmiştir:

Tārīḫ-i Vilādet Hemdem Çelebī

Ḳaside 4 - Beyit sayısı: 3

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Behce-i envārsın Hemdem gelüp nev-rūz ʿīd

Ḫānümān-ı Mevlevīnüñ Hemdemī olsun bedīd

(D.- s.13)

Kaside – 5

Râgıb tarafından Bursa'da türbesi bulunan Emir Sultan Hazretlerine yazılmış olan ve Türkçe olarak kaleme alınan manzume 5 beyitten oluşmaktadır. Şamlı Mehmed Râgıb mutasavvıf olan bu zata övgüler yağdırmıştır. Ayrıca bu zatın, ilim ve irfanının yüceliği, Allah'ın nurunun yansıması olan bir cisim olduğu belirtilmıştır. Sultan Hazretlerinin türbesini gözlerine sürme edince nuru bulacağını ifade eden Râgıb, türbesine yüzünü sürerek bilme olgunluğuna erişmeye rağbet ettiğini beyan etmiştir:

Bursa'da Ḥażret-i Sulṭān Emīr Efendimiziñ Maḳām-ı Maʿālī İttisāmlarına Tanẓīm Olunan Ḳaṣīdedür

Ḳaṣide 5- Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Emīr Sulṭān Şemseddīn Muḥammed ferʿ-i adnānī

Ve şāḥü'ṣ-ṣadr-ı aṣḥāb-ı velāyet ġavs-ı Rabbānī

(D. – s. 14)

Kaside – 6

Tasavvuf ehli olan Hazreti Üftade'ye yazılmış olan manzume 2 beyitten oluşmaktadır. Hazreti Üftade'ye övgü mahiyetindeki bu manzume Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Râgıb, manzumede bu zattan bir parça olduğunu ve ondan feyz aldığını beyan etmektedir. Şamlı Mehmed Râgıb'ın yazmış olduğu bu manzumenin Hazreti Üftade'nin türbesinde asılı olduğu kaynaklarda geçmektedir.[77]

Ḥażreti Üftāde Maḳām-ı Ulyāsına Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 6– Beyit Sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḥażret-i üftādedür Üftādegāna dest-res

Ḥāṣıl olur ṣıdḳla bunda olan her mültemes

(D. – s. 15)

[77] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.

Kaside – 7

Mutasavvıf olan Bursalı İsmail Hakkı Hazretleri'ne yazılmış olan kaside 9 beyitten oluşmaktadır. İsmail Hakkı Hazretleri'nin dini ve fenni yönüne övgüler yağdıran Râgıb, manzumede bu zatın eserlerine de göndermede bulunmuştur.[78] Manzumeden İsmail Hakkı Hazretlerinin Bursa dışında başka bir yerde olduğu ya da başka bir yerde görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Çünkü şair bu zata Bursa'ya gelmesi yönünde çağrıda bulunmuştur:

İsmāʿīl[79] *Ḥaḳḳı Ḥażretlerinüñ Maḳām-ı Vālāsına Ḳaṣidedür*

Ḳaṣīde 7 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḥaḳāyıḳ maʿdenī ʿirfān-ı perver ḥaḳḳı ẕātında

Bu Ḥażret Şeyh-i Ekber gibi bir er ḥaḳḳı ẕātında

(D.- s. 15)

Kaside – 8

Bursa'da kabri bulunan Şeyh Ahmed Gazzi'ye yazılmış olan bu manzume 3 beyitten oluşmaktadır. Râgıb tarafından övülen bu zat tasavvuf ehlidir. Şeyh Ahmed Gazzi'nin gökyüzüne (Allah'a) ulaşmaya rağbet edenlere ve bu arzuyla tarikat yolunda ilerleyenlere rehber olması arzulanmıştır:

Burusa'da Şeyḫ Aḥmed El-Ġażżī Ḥażretlerine Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 8- Beyit sayısı: 3

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Erenlerle iren devre dili ṭūbā gibi ser-per

Açılsa ʿayn-ı cemʿ olsa uyanıḳ tekyede bir er

(D. – s.15)

---

[78] Ruhu'l-Beyan, Divan, s. 15'te yer alan manzumede geçen bu eser İsmail Hakkı'ya ait olup bir Kurʿan tefsiridir.

[79] Metinde اسمع يل şeklinde yazılmıştır. Fakat tam transkripsiyonlu şekilde اسماء يل (İsmāʿīl) olarak okunmuştur. Kasidenin beyitlerinde de yer alan isim, bu şekildeki okumayla vezne uymaktadır.

Kaside – 9

Râgıb tarafından Bursalı mutasavvıf İsmail Hakkı Hazretleri'ne yazılmış olan ikinci kasidedir. 8 beyitten oluşmaktadır. Yine bu kasidede bu değerli zatın eserine göndermede bulunulmuştur. Bir önceki manzumede Bursa'ya gelmesi yönünde bu zata çağrı yapan Râgıb, İsmail Hakkı Hazretleri'nin gelişiyle tekkede nurun açıldığını beyan etmiştir:

Ḳaṣīde-i Diger Der Ḥaḳḳ-ı İsmāʿīl Ḥaḳḳı Ḥażretleri

Ḳaṣīde 9 - Beyit sayısı: 8

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḥaḳāyıḳ kāni İsmāʿīl Ḥaḳḳı zinde rūḥında

Şuhūd-ı meşhed-i vaḥdetde bir er ḥaḳḳ-ı ẕātında

(D. – s. 15)

Kaside – 10

Bursalı mutasavvıf İsmail Hakkı Hazretlerine yazılmış olan üçüncü ve son kasidedir. 3 beyit olarak kaleme alınan bu manzumede geçen *Ḳuddise Sırruhu*[80] ifadesinden manzumenin vefatına istinaden yazıldığı anlaşılmaktadır. Manzumeye göre, İsmail Hakkı Hazretleri'nin nuruna erişmek için bu zatın yolunda gidenler, dergahında ilim ve irfan çalışmalarıyla onu keşf etmeye rağbet etmelidirler:

Ḳaṣīde-i Diger Der Ḥaḳḳ-ı İsmāʿīl Ḥaḳḳı Ḳuddise Sırruhu

Ḳaṣīde 10 - Beyit sayısı: 3

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Görüp āṣār-ı ḥaḳḳı ḥikmeti fehm eylesin ṭālib

Devāyı rūḥ-ı terkībāt-ı nuṭḳından bulur şārib

(D. – s. 16)

[80] Divançe, s. 16.

Kaside – 11

Mevlevi olan Hz. Mevlana'ya yazılmış olan bu manzume 6 beyit olarak nazm edilmiştir. Mevlana'ya övgüler yağdırmanın yanında Râgıb, hakikati kalbiyle hissetmek isteyenin bu şehadet yolunda ilerlemesi gerektiğini beyan etmiştir:

Ḥażret-i Sulṭān Dīvānına Taḳdīm Olunan Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 11– Beyit sayısı: 6

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Mevlevīsen çillesin çek aşḳ olan nūruñu key [81]

Başla ẕikr ü fikre gir meydāna ġaflet tā-be-key

(D. – s. 16)

Kaside – 12

Mevlevi tarikatına istinaden yazılmış olan bu manzume 17 beyitten oluşmaktadır. Râgıb tarafından vücuda getirilen manzumede dini ve tasavvuffi ögeler dikkat çekmektedir. Mevlevi tarikatının yolunda ilerlemek isteyenlerin doğru ve değerli bir yolda olduğunu belirten Râgıb, sabır ve sebatla ilim yolunda ilerleyenlerin olgunlaşarak hakikate ulaşacağını beyan etmiştir:

Dergāh-ı Ālīye-i Mevlevīye Taḳdīm Olan Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 12 – Beyit sayısı: 17

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Varı var vir bād berbād olmadan dervīş key

Sikke-i faḳruñla faḫr itsin çalış dārā vü key

(D. – s. 16)

Kaside – 13

Sahabe olan Ebu Eyyüb Ensari'ye yazılmış olan bu manzume 7 beyit'tir. Anadolu'nun nuru ve en yüce gerçek değeri olarak nitelendirilen Ebu Eyyüb Ensari'yi

[81] Metinde tam olarak seçilememektedir. Vezin ve kafiye gereği bu şekilde okunmuştur.

öven Râgıb, onun kabrinin Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde olmasının şerefini ve sevincini dile getirmiştir:

Maḳām-ı Ebū Eyyūb Enṣārī Ḥażretleri Dergāhına Ḳaṣīde

Ḳaṣīde 13 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Aya necm-i hedāyā[82] *dīn aya Eyyūb-i Enṣārī*

Ḥaḳīḳat sensin evc-i ḳuṭr-ı Rumuñ burc-ı envārı

(D. – s. 17)

Kaside – 14

Peygamber Efendimizin soyundan gelen Katib Seyyid İbrahim'e yazılmış olan bu manzume 13 beyitten oluşmaktadır. İlim ve irfan sahibi olan bu zatın, oluşturduğu derin manalar kalbe işlemektedir. Râgıb, bu zattan yeni mana ve mazmunlar oluşturma konusunda feyz aldığını ifade etmiştir:

Maġnisa'da Kātib Seyyīd İbrāhim Maḳām-ı Vālāsına Muntaẓam Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 14 - Beyit sayısı: 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Seyyid İbrāhim maḳāmı maʿden-i esmā gibi

Rūḥ-ı ḳalbe bāṭını teʾṯīr-i kimyā gibi

(D. – s. 18)

Kaside – 15

Nakşibendi Şeyhi olan Halid Efendiye yazılmış olan bu manzume 3 beyit'tir. Râgıb tarafından Farsça olarak kaleme alınmıştır:

Şuʿbe-i Ṭarīḳat-ı Alīye-i Nakşīyeden Şeyḫ Ḫālid Efendi Ḥażretleri Ḥaḳḳında Muntaẓam Ḳaṣīdedür

[82] Metinde hatalı yazıldığı tespit edilen kelime هدای şeklindedir. Kelime, doğru yazılışı olan هدایا şeklinde okunmuş olup bu okuma, vezne de uymaktadır.

Ḳaṣīde 15 – Beyit sayısı: 3

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḫālid-i ḫuld-ı berīnüñ ḳalbi beytüllāh bes

Her nefes al rūḥ-ı rıḍvān-ı rızāsından ḳabes

(D. – s. 18)

Genel çerçevede bakılacak olursa, dini ve tasavvufi ögelerin ağırlıklı olduğu bu kasidelerin çoğunlukla tarikat mensuplarına yazıldığı görülmektedir. Kasidelerin ilki giriş mahiyetinde olup, 11 tanesi tarikat kurucuları ya da tarikat yolunda olan mutasavvıflara, 3 tanesi padişah ve devlet yönetecilerine, 1 tanesi sahabeye, 1 tanesi de peygamber soyundan olan Seyyid'e yazılmıştır. 15 tanesi Türkçe olan bu kasidelerin, 1 tanesi ise Farsça olarak vücuda getirilmiştir.

2.1.2.2.2. GAZELLER

Divan şiirinde aşk, güzellik, içki, felsefi, hikemi v.b. konularda kaleme alınan, uzunluğu 5 ile 15 beyit arasında değişebilen, ilk beyitin dizeleri birbiriyle kafiyeli sonraki beyitlerin ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı olan nazım şeklidir. Divan şiirinde yaygın olarak kullanılan bir nazım şeklidir.

Mehmed Râgıb divançesinde 35 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden 26 tanesi Türkçe, 9 tanesi ise Farsça olarak kaleme alınmıştır. Manzumelerin büyük bir çoğunluğu 5, 7, ve 9 beyitten oluşmaktadır. Gazellerde yer alan beyit sayıları tablo olarak verilmiştir:

Gazel	5 Beyitli	6 Beyitli	7 Beyitli	8 Beyitli	9 Beyitli	11Beyitli
Türkçe	7	1	12	1	4	1
Farsça	3		4		2	
Toplam	**10**	**1**	**16**	**1**	**6**	**1**

Divançede yer alan gazel nazım şekillerinde kullanılan kafiyeler tespit edilmiştir. Gazellerde kullanılan kafiyeler alfabetik sıraya göre oluşturulmuştur. Bu kafiyelerin tablo olarak gösterimi aşağıdadır:

	Gazel'de Kullanılan Adet Sayısı
آا	3
ب	1
ت	1
ج	1
د	2
ر	1
س	2
ش	1
ق	1
ل	3

ن	3
ه	8
ي	8
Toplam	**35**

Gazellerde kullanılan aruz kalıpları ve şiir sayıları şöyledir:

ARUZ KALIPLARI	Gazel
Müstefʿilün/Müstefʿilün/Müstefʿilün/Müstefʿilün	7
Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün	7
Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/Mefāʿīlün	20
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün	1
TOPLAM	**35**

Râgıb'ın, gazellerde bulunması gereken inceliğe, şiir sanatında bulunması gereken özelliklere ve şairlik vasıflarına sahip olduğu görülmektedir. Güzel ve manalı söyleyişi şiirlerinde ortaya koymaktadır. Mehmed Râgıb, mutasavvıf kişiliğini de şiirlerinde hissettirmektedir. Nakşibendi[83] tarikatına bağlı olan Mehmed Râgıb'ın, bu gazellerde konu olarak rindane, dini-tasavvufî ve hikemî düşünceleri işlediği tespit edilmiştir. Gazellerini öğretici ve hayat dersi veren felsefi bir içerikle vücuda getiren Râgıb'ın, bütün gazellerinde mahlasını makta beyitinde kullandığı görülmektedir. Genel manada değerlendirmesi yapılan gazellerin matla beyitleri aşağıdaki gibidir:

Gazel 1- Beyit sayısı: 7

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Bir ser-şikestī ẓālimüñ biñ zaḥmına olmaz cezā

Varsa mücāzāt-ı ʿamel vābeste-i rūz-ı cezā

(D. - s. 19)

Gazel 2 - Beyit sayısı: 9

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

[83] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.

Yā Rabb zi feyż-i ayn-ı dil sīrāb kün mārā

Zeyn-i dil-şikesti dem-be-dem şādāb kün mārā

(D. - s. 19)

Gazel 3 - Beyit sayısı: 7

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ceyş-i ġam ki ḫayme zed-ber kūh ü deşt şuʿle-rā

Ez ḫurūş-ı nāle benger sergüzeşt-i şuʿle-rā

(D. - s. 20)

Gazel 4 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Hezār bār ḫande-i dendān nümā-yı ġonca ārd tāb

Çiked tāzīn gül-i ṣad-berg-i nāz dürdāne-i ḫoşāb

(D. - s. 20)

Gazel 5 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Berā-yı neş'e yek dem zi hūşem kār dūr reft-est

Çe fikr īn ü ān hemki zi dil-i efkār dūr reft-est

(D. - s. 21)

Gazel 6 - Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Piyāde tā ki ferzīn ser şedh ḫavahed der īn şaṭranc

Feres rāned ne bīned servān-ı zīn tengnā ṣad renc

(D. - s. 21)

Gazel 7 - Beyit sayısı: 5

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ānçe keşte budem ez tuḫm-ı emel sūdī nidād

Ḥayf gerded ger çünīn cüz dāredem reft-est be-bād

(D. - s. 21)

Gazel 8 - Beyit sayısı: 5

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Maġnisa Maġnisada sāde naḳd-ı enfās-ı vücūd

Ḳıldı taḥammül māyesin endīşe-i maṣraf rübūd

(D. - s. 22)

Gazel 9 - Beyit sayısı: 9

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Dil-rīş ider mi bülbüli ḫūn-ḫˇār-ı ḫār-ı ġonca ter

Bu şevḳ ile dutmış hezār peykān-ı gülden bāl ü per

(D. - s. 22)

Gazel 10 - Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Zi-bāġ-ı ārzu ḳaṭʿ-ı naẓar şod maṭlab-ı dil-bes

Zi-ṭūbā-yı temennāhā be-çīnem bār-ı şīrīn-bes

(D. - s. 22)

Gazel 11- Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Semāʿ-ı ehl-i naẓma ḫoş gelen mevzūn süḫandür bes

Ne söylersen işitmez böyle nā-sencīde ḥarfī kes

(D. - s. 23)

Gazel 12 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ruḫ-ı gülnārına çoḳ bülbül (ü) pervāne aldanmış

Ne renge uġradıysa yana yana ḳana boyanmış

(D. - s. 23)

Gazel 13- Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Cebīre bend-i nīş-i ḫāṭıra yārī olur er yoḳ

Meġer yārān içinde ṭavr-ı dil-sāzına maẓhar yoḳ

(D. - s. 23)

Gazel 14- Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Tecellī-yi zamāna ṣabr ḳıl dilden telāşı sil

Ne gelse telḫ ü şīrīn mā-ḥażar her ḥāli niʿmet bil

(D. - s. 24)

Gazel 15 - Beyit sayısı: 5

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Aç tevekkül yelkenin ṣandal-ı ʿazmī baḥre ṣāl

Ṣalma seyb-i ẕerreden ḫāşāk-ı vehm ḳıl aṣāl

(D. - s. 24)

Gazel 16 - Beyit sayısı: 5

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ṭayy-ı rāh ʿaşḳ şedd çün bā-girān-cānī muḥāl

Ādem ādem ola dirseñ adım adım meydan āl

(D. - s. 24)

Gazel 17 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Düşüp sengīn dil bed-ḫāha ṭartılsın mı pakīzān

Elinde var iken ʿaḳl-ı zerīn gibi temiz mīzān

(D. - s. 25)

Gazel 18 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Benüm ʿaynumda nem ḳalsın ki dil dermān demlensin

Neme boş māli-ḫūlyāyı bulan nā-dān demlensin

(D. - s. 25)

Gazel 19 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Geçer mi şāne vālā rütbede ser mū keş-ā-keşden

Bu sevdāya düşen ḳalmaz hele dil-cū keş-ā-keşden

(D. - s. 25)

Gazel 20 - Beyit sayısı: 9

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Rūşenādür gelmese ḳāle göñül ḥālī hele

Ḥasb-i ḥāluñda tekellüf itme dil ehl-i dile

(D. - s. 26)

Gazel 21 - Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḳaçırma ẕevk-i ṣaydı dipdiri bend itme fitrāḳe

Hemān dem ḳandurup bir zāġ vir ol tīġ-i çālāke[84]

(D. - s. 26)

Gazel 22 - Beyit sayısı: 8

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Zirih-pūşum dönersem dāġ-ı aʿdā ile ġırbāle

Taḥammül māʿnevī ḥışnum bu ḥūş-ı cevşenüm āle

(D. - s. 27)

Gazel 23 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Alınmaz bir edāda ḥarf-ı sevdā sebük elḳāba

Muḥabbet naḳş-ı medhūşāna gelmez resm-i kitāba

(D. - s. 27)

Gazel 24 - Beyit sayısı: 7

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

[84] Fatin, a.g.e., s. 160.

Pervānedür pervānede pertevlenürken ʿaşḳ ile

Tenūre pūş-ı maʿnevī meydānda dönsün şevk ile

(D. - s. 27)

Gazel 25 - Beyit sayısı: 11

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ser-ā-ser feyż-i sārī-yi alup ser tīġ-i esmāda

Vaṭan serinde ḳıl seyri ʿavālüm cemʿ-i esmāda

(D. - s. 28)

Gazel 26 - Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Tefekkür eyle ʿālemde ḥadīṯ-i emṯeli hemde

Kudūret cüz'ü aʿẓam ʿillet-i tekvīn-i ādemde

(D. - s. 28)

Gazel 27 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Degişmem neyse ḥāżır şehd mi ṣadmen ney-i ḳande

Edā-yı vaʿd-ı nā-mīʿād gerekmez bī-şeker ḫande

(D. - s. 29)

Gazel 28 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Cihān gerd-i ḫayāli gezdiren hindi gibi sindi

Ṣifāhanı dedi yād eyle şimdi tekyede sindi

(D. - s. 29)

Gazel 29 - Beyit sayısı: 5

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Endīşe-i müşkil küşādan düşdi dil teşvīşe mi

Ḫāṭır çeker mi bilemem ḫūn-ābe-i dil-rīşe mi

(D. - s. 29)

Gazel 30 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Ḫayāl-ı dāne-i ferdā ise fikrüñ girān-bārı

Ḳarışdır dur hevā-ya dipsiz ölçekle boş anbārı

(D. - s. 30)

Gazel 31 - Beyit sayısı: 7

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Yoḳsa saman-sāz-ı ṣabruñ naḳd-ı vaḳt-i ācili

Māli-hulyāya daḫi yoḳ iḥtiyācı ḥāṣılı

(D. - s. 30)

Gazel 32 - Beyit sayısı: 6

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

Āyīne-i cāmı ṭutarken ṭūtī-i gūya dedi

Dem-beste durma söyle söyle ḳulḳul-ı mīnā dedi

(D. - s. 31)

Gazel 33 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Kederden ser ṭutup āyīne mi oldı gönül cāmı

Ḫaṭardan ḫāṭara döndi ṣafā aks itdi encāmı

(D. - s. 31)

Gazel 34 - Beyit sayısı: 7

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Bār sebük-rūḥān çünīn her-bār ney

Dil-rā güzīn teklīf cān nā-çār ney

(D. - s. 31)

Gazel 35 - Beyit sayısı: 7

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Tīġ-i āh ki ten bürehne mī keşīdem şeb demi

Dād-ı men ḫūd kerde-i tenhā zi-men ḫāhem hemi

(D. - s. 32)

2.1.2.2.3. KITALAR

Divan şiirinde felsefi, tasavvufi, övgü, yergi, tarih düşürme v.b. konularda yazılan iki veya daha fazla beyitten oluşan nazım şeklidir. İkinci ve dördüncü dizeleri birbiriyle uyaklı olan ve matla beyiti bulunmayan bu nazım şeklinde, şairler genellikle mahlas kulanmamışlardır.

Mehmed Râgıb'ın divançesinde toplamda 34 kıta tespit edilmiştir. Bu kıtalardan 10 tanesi Türkçe, 24 tanesi ise Arapça olarak kaleme alınmıştır. Bunların içerisine tarih manzumesi olarak yazılan, 2 adet Türkçe kıta tespit edilerek dahil edilmiştir. Kıta nazım şekliyle oluşturulan 2 tarih manzumesi bu bölümde ayrı ayrı ele alınacaktır. Diğer kıtalar aynı konuları ihtiva ettiğinden genel olarak değerlendirilecektir.

Kıta nazım şeklinde kullanılan kafiyelerin gösterimi şu şekilde yapılmıştır:

	Kıta Nazım Şekli
آا	10
ب	1
د	2
ر	4
ز	1
ش	1
ص	1
ل	1
م	2
ن	4
ه	6
ي	1
Toplam	**34**

Aşağıdaki tabloda Türkçe kıtaların hangi kalıpla kaleme alındığı gösterilmiştir:

ARUZ KALIPLARI	Kıta
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün	3
Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün	2
Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün	1
Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün	3
Mefāʿīlün / Feʿilātün/ Mefāʿīlün/ Feʿilün	1
TOPLAM	**10**

Şehzade Sultan Abdülmecid'in dünyaya gelişini konu edinen bu tarih manzumesi 13 beyit olarak kıta nazım şekliyle vücud bulmuştur:

Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān ʿAbdülmecīd

Kıta 1 - Beyit sayısı: 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Dāver-i deryā ʿaṭā Maḥmūd Ḫān ẓıll-ı Ḫüdā

Ḥażreti Allāh ide ʿömr-i hümāyūnuñ medīd

(D. - s.11)

Yeniçeri ocağının II. Mahmud tarafından kaldırılışını ifade eden bu tarih manzumesi Şamlı Mehmed Râgıb tarafından 11 beyit olarak kıta nazım şekliyle yazılmıştır. Tarihimizde yeniçeri ocağının kaldırılışının *vaka-yı hayriye*[85] olarak tanımlandığı bilinmektedir. Bunu örnekleyen ifadeler bu manzumede geçmektedir. Yeniçeri ocağını kaldıran II. Mahmud'a övgüler ve dualar yağdıran Râgıb, küçükten büyüğe her kesin bu olaya sevindiğini beyan etmiştir. Ayrıca yeniçeri ocağının kaldırılmasının Osmanlı devleti için hayırlara vesile olacağını nazm eden Râgıb, bu olayı fetih olarak değerlendirmiştir:

Tārīḫ-i Feṭḥ-i Daġdaġa-ı Zorbā-yı Yeñiçeriyān

Kıta 2 - Beyit sayısı: 11

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Şehin-şāh-ı zamān ṣāḥib-ḳırān Maḥmūd-ı ʿadlīḫān

[85] Nazım Şentürk, *Babıali ve Sadrazamları*, İstanbul, 2008, s. 55.

Ne mümkin kilk ü şāfān-ı edā-yı vaṣfını ḳılsın

(D.- s. 12)

İbtidā-i Ḳaṣāid başlığı altında yer alan bu şiirin kafiye düzenine bakılarak kıta nazım şekli olduğu kanaatine varılmış olup bu kısma dahil edilmiştir. Türkçe olarak kaleme alınan bu kıta 26 beyitten oluşmaktadır. Râgıb, bu kıta nazım şeklinde arkasından gelen kasidelerdeki kudretini, nazmını ve seçilmiş ifadelerini övmektedir. Daha sonra ilerleyen bölümlerde ise Allah'ın kudreti karşısında kalemle bir maksadı ifade etmenin yetersiz olacağını beyan etmiştir. Râgıb, istenilen bir gayenin kalemle ifade edilebilmesi için Cenab-ı Hakkın kuluna yol göstermesi ve yardım etmesi gerektiği kanaatindedir:

Ḳıṭa 3 – Beyit sayısı: 26

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

Rumūz-ı seyf-i ḳalem ḥallin isteyen şāha

Büzürcmihr-i zamānı gerek yā şīr-i güzīn

(D.- s. 13)

Mevlevi olan Râgıb, mutasavvıf kişiliğini bu nazım şekillerinde de hissettirmektedir. Genel olarak kıta nazım şekliyle oluşturulan bu nazım şekillerinin hepsinde, felsefi-tasavvufi dünya görüşü ve bu tarikatlar yolunda ilerleyenlere övgü ve nasihatler yer almaktadır. Beşeri aşktan çok ilahi aşkı işleyen, ilahi aşkı beşeri aşktan üstün tutan Râgıb, Allah'a ulaşma gayesiyle hareket etmiş ve bunun derecelerini kendi hayatında yaşadığı kadarını şiirleri vasıtasıyla vücuda getirmiştir. Râgıb'ın kıtalarında yer alan tasavvufi unsurlar, bağlı olduğu Nakşibendi[86] tarikatının getirmiş olduğu mevlevilik özelliklerini yansıtmaktadır. Genel olarak değerlendirmesi yapılan bu manzumelerden Türkçe olarak yazılmış olanların ilk beyitleri aşağıda verilmiştir:

Velehü

Ḳıṭa 4 - Beyit sayısı: 2

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

Mükedder olma rūḥ āsā serā-yı dil serāda dur

[86] Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 197.

Dem-ā-dem mevsim-i gül ola devrin gül dü ʿālemde

(D.- s. 35)

Velehü

Ḳıṭa 5 - Beyit sayısı: 2

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

ʿAşḳ ile cūşa gelüp ḳulzüm-i vaḥdet nā-gāh

Keşreti mevc-i ḥüküm ḫızını itmiş rū-pūş

(D.- s. 35)

Velehü

Ḳıṭa 6 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Peymāne-i serşār-ı mey-i vaḥdet iken dil

Keşret ne revā kim ola derd-i ser-i ādem

(D.- s. 35)

Velehü

Ḳıṭa 7 - Beyit sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Āṣaf-ı ʿaḳluñ dimāġın eyleyüp muḫtel hevā

Taḥt-ı ber-bāden heves itmiş nigūn-ı imtiḥān

(D.- s. 35)

Velehü

Ḳıṭa 8 - Beyit sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Āyet-i ṭūfān ḥavādiṯ ʿālemi yek-ser ḫarāp

Ẕikr-i ḫayrüyle yine mihmān serā maʿmūrdur

(D.- s. 35)

Velehü

Ḳıṭa 9 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Pertev figen-i ceẕbe olan ḥüsn-i ḫudā-dād

Her şāhidi bir şāhid ider vaḥdet-i ʿaşḳa

(D.- s. 35)

Velehü

Ḳıṭa 10 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Esbābını tertīb idicek ḥüsn ü ḫıred söz

Mecmūʿa-yı tevḥīd ü dūd eyledi bāri

(D.- s. 36)

2.1.2.2.4. MÜFREDLER

Divan şiirinde, tertip edilen divan içerisinde tek başına bulunan ve mısraları kafiyeli olmayan nazım şeklidir. Genellikle tek beyitli olan bu nazım şekline müfred ya da ferd denilmektedir. Divanlarda ayrı bir bölüm olarak kaleme alınan bu manzumeler, divan içerisinde müfredat veya ferdiyat başlığıyla yer alırlar.

Çalışmamıza konu olan Mehmed Râgıb'ın divançesinde toplamda 105 müfred tespit edilmiştir. Bu müfredlerden 88 tanesi Türkçe, 9 tanesi Arapça, 8 tanesi ise Farsça olarak nazm edilmiştir. Türkçe olarak kaleme alınan müfredlerden 87 tanesinin kalıbı tespit edilmiştir. 1 tanesinin hece sayısı birbirine uymadığından kalıbı tespit edilememiştir. Türkçe olarak yazılan müfredlerin başlığında bunların karışık dilli olduğu ifadesi yer almaktadır.[87] Ayrıca Türkçe olarak tertip edilen müdreflerin içerisinde yer alan 3 tane manzumede Mehmed Râgıb'ın mahlas kullandığı tespit edilmiştir. Müfredlerde kullanılan kafiyelerin tablo olarak gösterimi şudur:

	Müfredlerde Kullanılan Adet Sayısı
آا	10
ب	6
ت	9
ج	2
چ	1
د	7
ر	22
ز	8
س	1
ش	3
ط	3
ظ	1
ع	1
غ	2

[87] Divançe, s. 40.

ف	1
ق	1
ك	3
ل	5
م	4
ن	2
و	2
ه	2
ي	9
Toplam	**105**

Aşağıdaki tabloda Türkçe müfredlerin hangi kalıpla yazıldığı verilmiştir:

ARUZ KALIPLARI	**Müfred**
Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün	10
Mefʿūlü / Mefāʿīlün / Mefʿūlü / Mefāʿīlün	1
Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün	26
Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün	11
Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün	14
Mefāʿilün / Feʿūlün / Mefāʿilün / Feʿūlün	4
Mefʿūlü / Fāʿilātün / Mefʿūlü / Fāʿilātün	2
Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün	3
Müfteʿilün / Fāʿilün / Müfteʿilün / Fāʿilün	2
Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün	12
Mefʿūlü / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Feʿūlün	2
TOPLAM	**87**

Genel olarak divançede yer alan bu müfredlere bakıldığında, Mehmed Râgıb'ın bütün yaşantısını bir tarikat erbabının yaşantısı gibi sürdürdüğü ileri sürülebilir. Tarikat hayatını bir yaşam felsefi olarak benimseyen Râgıb, yıllarca tarikat adabına uyarak nefsini terbiye etmiş ve bunu maddi-manevi her alanda uygulamıştır. Râgıb, tarikat adabının sırrına herkesin vakıf olamayacağını ancak kendisi gibi nefsini gerçekten terbiye edenlerin bu sırra ulaşabileceğini izah etmektedir. Mutasavvıf olan Râgıb'ın bunu yaşamının her alanına serpiştirdiğini müfredlerinde görmekteyiz. Dini-tasavvufi ögelerin ağırlıkta olduğu, hayata dair öğüt ve nasihatler içeren müfredlerden izah etmeye çalıştıklarımızı destekleyen birkaç beyit örnek olarak verilmiştir:

Müfred 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Kim vāḳıf-ı esrār olur nāme-i çarḫa

Maẓmūn degil cümle-i imlā ḳarışıḳdır

(D.- s. 39)

Müfred 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Çāre-cū oldum devā-yı zaḫmuma benden ṣorar

Āşinā-yı ḥikmet-i devrān kim merhem nedür

(D.- s. 40)

Müfred 15

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

Egerçi zaḫm-ı dile ṣūretā ʿilāc ararız

Baḳılsa tīġ-i ġam-ı devre imtirāc ararız

(D.- s. 40)

Müfred 17

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Ḥālet-i esrār-ı ʿaşḳı eylemezdüm fāş ben

Ḥāl-ı mir'at-ı fiġānumdan nümündur çāre yoḳ

(D.- s. 40)

Müfred 22

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

Gelmez kişinüñ rütbesine şīme-i noḳṣān

Me'ālen bedenen itsede aḥbābına ḫiẕmet

(D.- s. 40)

Müfred 27

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

Her dem itmezdi teveccüh añaʿarż-ı ḥācāt

Ḳıble-i rūy-ı ḳabul olmasa miḥrāb-ı ḫulūṣ

(D.- s. 41)

Müfred 42

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Gūşe-i vaḥdet ne ḥācet ẕevḳ-i rūḥāni içün

Var iken ṣadr-ı ḳabūl-ı bezm iḫvān-ı ṣafā

(D.- s. 42)

Müfred 59

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

Taṣvīr-i ġayre ḳılma maḥal ḳalb-i aḳdesi

Aṣnāma mesken itme beytü'l-muḳaddesi

(D.- s. 42)

Müfred 79

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

Bizde olmaz heves-i neyl ü ḥarās-ı ḥaremān

Ḳande ḳaldı ġam-ı bī-fā'ide-i ḫavf ü ricā

(D.- s. 45)

Müfred 84

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

Cennet iderdi meclis-i ḥüsn-i muʿāşeret

Destūr olaydı ehline ḳānūn-ı ilm-i ḫaṭṭ

(D.- s. 45)

Velehü

Müfred 86

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

Faẓl-ı ḥaḳḳ maḥv itdi āṣār-ı riyā vü sümʿāyı

Ḥamdülillāh rind-i bed-nāma kerem devrānıdur

(D.- s. 45)

3. BÖLÜM: ŞAMLI MEHMET RÂGIB DİVANÇE METNİ

[s. 2]

Divânçe-i El-Merḥūmu'l Mebrūr Raġıp Pāşā-yı Ṣānī

Arapça mensur dibace/önsöz[88]

[s. 8]

Merḥūm Rāġıp Paşa Ḫazretleriniñ Balıkesir'den Bilā-zaḥmet Dersaadete ʿAzimetle Cennetmekān Sultān Maḥmūd Ḫan Ḫażretleriniñ Ḥużūrlarına Seksen Sekiz Mışra Taḳdīm Eyledikleri Tarīḫleridür:

Bismillahirraḥmanirraḥīm

Ḳaside 1 - Beyit sayısı: 44

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḥabbeẕā bedr-i hilāl-i lāyiḥ-i fī külli ḫīn
   Şāhidu'l-ʿadl bed-i em şāhid-i nūr-ı etamīn

2. Bārek'allāh ṭāliʿ-i mesūd-şāha āferīn
   Ḫān Maḥmūdu'l-likā ol melce-i ehl-i yaḳīn

3. Pādişāh-ı dād-ver sultān-ı manṣūrü'l-ʿalem
   Şāh-ı şāhān-ı zamān faṣṣ-i nigīn sāy-ı zemīn

4. Behr-i sāz-ı şākirān ü dil-nüvāz-ı çākerān
   Şāh-ı Cem-Cāh-ı serīr-efzā Süleymān-ı nigīn

5. Ẓıll-ı ṭūbā-vāye-i ʿadlīde āsūde cihān
   Pādişāh-ı baḥr ü berr ḥırz-ı emān-ı ʿālemīn

[88] Matbu metinde bkz., s. 2 ile 7 arası.

6. İʿtimād-ı ehl-i ārā hep cihān-arāyadur
Ḳuṭb-ı ilhām-perverüñ bu re’y-i el-haḳ dūr-bīn

7. Gözedüp ārām-ı ḫalḳı bu cihānda sū-be-sū
Şāh-ı fermān-dān dīvān-ı ḥikem-sāz-ı hemīn

8. Cism ü mülk-i devleti ḥikmetle iḥyā eyleyüp
Şūre-zār-ı ye’s-i ḳalbe āb-ı luṭfīde muʿīn

9. Derd-i ye’s-i ḳalbe berrīi’l-sāʿ-veş varsa revā
Faṣṣ-i zībā ḥikmet-i ḳānūn-ı ʿadlīye rehīn

10. Re’y-i tedbīr-i ḥükümdārīde bu aḥkām ḫoş
Bāhirü’t-te’yīd yāhū maʿnevīde şāh-ı dīn

11. Emr-i bi’l-maʿrūf ü nehyi münkere iḳdāmla
Oldı şerʿ ʿālīye-i aḥkām-ı ʿadlī hem-zemīn

12. Hep uṣūl-ı ʿadlīdür iden cihānı muʿtedil
Saʿy-ı şāh-ı dīn penāh oldı cihān-ı müstebīn

[s. 9]

13. Rubʿ-ı meskūn sāyesiyle sū-be-sū buldı sükūn
Dārü’l-emān devletinde ṣādıḳān olsın emīn

14. Mülk-i ecdādın alup dest-i hümāyūn-ı bütün
Sāde necd ü hep ʿıraḳ mı çün ḥicāz feṭḥ-i nevīn

15. Behr-i ārām-ı cihāndur ṣad cihād ü ictihād
Ṣıdḳ-ı ḳalb ü ʿazmi elde şāhideyn-i şāhidīn

16. Ḥüsn ü ḥālī zīr-i destānuñ derūnı gözedüp
ʿAdl-i şāhidin olup çoḳ ṭās-ı gerdūn pür-ṭanīn

17. Buldı ṭavḳ-ı inḳiyād-ı ḫalḳ geldi yolına
Ḥırz-ı resm-i ʿadlīdür ḥırz-ı imān-ı mü'minīn

18. Vaṣfı dil-sāz itmede ṭabʿī diger memdūḥ kim
Böyle hem sulṭān evṣāfı bāzen kim bihterīn

19. Şāh-nām ʿadlī ile şeh-nāme-i evṣāf oḳu
Şāh-ı dil āgāhe var mı maʿnevīde yek ḳarīn

20. Şeh-süvār-ı eblaḳ-ı yümn-i şükūh-enbūh ol
Kilk-i evṣāfuñ bulurken çoḳ tek-ā-pūya zemīn

21. Tāc-dārā mülk-i dārā dīn-penāhā dāverā
Çāre-sāzā dil-nüvāzā şāh-ı mümtāz-ı behīn

22. Ḳıldı ḳaddüm çille-i bār-ı felāket çoḳ kemān
Göñlüm oldı bed ārā-yı çarḫ-ı dūnden hemḫazīn

23. Bende-i bī-çāre ḳaldım ey kerem-kār-ı kerīm
Bende sāz ü dil-nüvāz ü pür ʿaṭā-yı bihterīn

24. Germ ü serdi rūzigārla māsivā hep yansa da
Bu keşīrü'l-ḳaydden ammā sāde ḳayd-ı bu benīn

25. Ḳalbimi maʿmūr iderdi sāʿid-i saʿduñ hem
Añlaşulsa dā'irem vīrāne sendeki enīn

26. Bende-i endük günāh-ı ṣad-fezā miḥnet-keşüñ
Eyle cell-i luṭf efzūn-ı tesellāma ḳarīn

27. Şeh-vār-ı ḥüsnüne şāh-ı zībā-yı ḳıldı sīrāb
Şākirü'l-inʿām bu çāker bende olsaydı cenīn

28. Dūd-mān-ı āl-ı ʿOşmānīde Maḥmūd ʿadlīdür
Ehl-i ṣıdḳı buyurur iḥsānına lā-büdd ḳarīn

29. Kes zebān-ı şekveyi başla duʿā-yı şāhiye
Bu duʿā-yı ṣıdḳ ammā müstecāb-ı hem yaḳīn

30. Yā ilāhā āferīdūn ferr-feriddüd dehr-i cāh
Naḳd-i cān-ı ʿālemindür eyle devletde emīn

31. ʿÖmr-i fīrūzı mezīd ü rūz-ı nev-rūz-ı medīd
Ehl-i dünya şād u irşād alsa ʿahdinde güzīn

32. Cūd ü iḥsānıyla dolsın ḫāne-i maḳṣūd hep[89]
Her dem olsun ṣādıḳān-ı devlet āsūde hemīn

[89] Metinde harfler tam olarak görülemediğinden kelime tarafımızdan "hep" olarak okunmuştur.

33 Fā’iz eyle fāl-ı ḫayra dīn penāhı yā ilāh
Sāl ü fāli sūre-i *innā feteḥnā*dan mübīn

[s. 10]

34. Ravḥ-ı ʿālemde ṣafā-yı ṣafvet-i dünyā hemī
ʿAyn-ı lāhūtīde eyle aṣl-ı şāhı āhenīn

35. Rūm ü cümle düşmenan-ı[90] dīn-i Allāh ide ḳahr
Her dem ola fetḥ-i sulṭān ile ʿālem Kām-bīn

36. Ḫāk-sār ü bī-vücūd Allāh ḳılsın dā’imā
Devletüñ āʿdāsı kimse kāfirīn ü mülhidīn

37. Fī-sebīlullāh diyüp çekdi cihād şemşīrini
Seyf-i ʿadlīyle kesilsin çoḳ ru’ūs-ı kāfirīn

38. Emr-i dīne buyrulan bu himmet-i ʿulyā hep
Eyle Yā Rabb dā’ima tevfīḳ-i vālāya rehīn

39. Sāl-ı nev-tebrīgine inşād-ı bihbūd-ı cedīd
Şāʿirān-ı nev-edā evreng gibi ṭarz-ı behīn

40. Bu tevāriḫ-i behiyye Rāġıbā zībā-edā
Tām seksan yedi yigid naḳṣ-ı cerīde cüz-īn

41. Fetḥ ü naṣrullāh geldi fāl ü nev-sāl-ı behīn
Sāl-ı şāhī ʿadl-i āyīn müjde-i fetḥ-i mübīn

---

[90] Metinde bazen tamlama olan yerlerde “y” harfi belirtilmiştir.

42. Ey celādetlü mehābbetlü cihān-bān-ı muʿīn
Lutf u iḥsān ile baña baḳ ki oldum kemterīn

43. Kārd be-cānem mi-resīd in der-penāh āverdeh-im
Dīn-i felek ḥayfım bī-yār ey pādişāh bī-karīn

44. Ḥasb-i ḥāl-ı ʿabd-ı kemter mā-veḳʿa vallāhi bu
Bāḳi fermān pādişāh-ı ʿadl-ı āyīne rehīn

Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Ḥażreti Sulṭān ʿAbdülmecīd Ḫān

Ḳasīde 2 - Beyit sayısı: 13

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Sulṭān-ı Maḥmūdu'l-ʿadīldür ṣāḥib-i re'y-i ḥamīd
Şāhen-şeh-i āgāh-ı dil ol sāye-i rabb-i mecīd

2. Ḫāḳān-ı dāru's-salṭānat ḫān-ı Sikender-menḳıbet
Şāh-ı behīyü'l-meymenet ceyş-i ġama sedd-i sedīd

3. Āṯār-ı ʿazmī ol ḳadar enmūzec-i fevz ü ẓafer
Bā-ʿavn-i ḥaḳ yoḳdur naẓar ol maẓhar-ı fetḥ-i ʿadīd

4. Ḳānūn ü ʿadl ü şerʿ ile envāʿ-yı cehd ü saʿīd
Her dürlü ḥüsn-i (ü) vażʿ ile bulmakda te'yīd-i medīd

5. Te'ṯīr-i yümn ü ṭālīʿ-i nīrū-yı baḫt-ı sāṭıʿı
Bürhān-ı seyf ḳāṭıʿı olmaḳda dā'im pür-mezīd

6. Ḥaḳḳā hümāyūn vāyedür kehfu’l-emān bu sāyedür
Feyż-i Ḫüdā bir māyedür devrī olur nev-rūz-ı ʿīd

7. Re’y-i iṣābetde eḫaṣṣ yoḳ luṭf u ḳahrında nekeṣ[91]
Ḥikmetle çün her nuṭḳı naṣṣ ḳılsa be-cā vaʿd ü vaʿīd

8. Behçet serā-yı şevketin erkān-ı mülk ü milletin
Cümle uṣūl-ı devletin ʿahdinde naẓmı rū-bedīd

[s. 11]

9. Dünyāyı şāmil niʿmeti bu cümleden ser minneti
Şehzādegānuñ ṭalʿatı Allāh bilür beytü’l-ḳaṣīd

10. Virdi Ḫüdā şimdi daḫi şehzāde-i nūr-ı celī
Olsın muʿammer ṭāliʿ-i ālī ola hem de saʿīd

11. Ẓıll-ı ẓalīl-i ḥaḳ budur te’dīb-i hem muṭlaḳ budur
Ṣadıḳlara eşfaḳ budur ḫā’inlere olsun nā-bedīd

12. Ol şāh-ı manṣūru’l-ʿilim ola muvaffaḳ dem-be-dem
Aʿdāsı seyf ile ʿadem bulsın olalar çün ḥaṣīd

13. Rāġıb fütāde ġam keşid āzāde tārīḫ ferīd
Nūr-ı Ḫüdādür rū-bedīd şehzādemüz ʿAbdülmecid

[91] Metinde net olarak görülmediğinden okunamadı.

Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān ʿAbdülmecīd

Kıta 1 - Beyit sayısı: 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Dāver-i deryā ʿaṭā Maḥmūd Ḫān ẓıll-ı Ḫüdā
   Ḥażreti Allāh ide ʿömr-i hümāyūnuñ medīd

2. Şarḳ u ġarba ḥükmrān İskender-i ṣāḥib-ḳırān
   Ġālib-i muṭlaḳ mü'ebbed pādişāh encüm ʿabīd

3. Şāh-ı şāhān-ı zamān sernāme-i ʿOṩmāniyān
   Ḫüsrev-i devrān ü ḫāḳān-ı Ferīdūn-ferferīd

4. Sāye-güster tāc-āver bende perver dād-ver
   Devr-i bī-çūnīnüñ oldı her demi bir yevm-i ʿīd

5. Maẓhar-ı fetḥ ü ẓafer sulṭān-ı manṣūru'l-livā
   Rubʿ-ı meskūnı bütün itmek musaḫḫar rū-be-dīd

6. ʿĀlemi tenvīr iden ḫurşīd-i ʿadl ü şefḳati
   Dehrden ḳıldı ẓalām-ı ẓulmı yek-ser nā-bedīd

7. Gerd-i semm-i pā-yı esb-i şevket-i şāhānesi
   Ṣādıḳa kuḥl-i cevāhir ḫā'ine nār-ı vaʿīd

8. Ṣarṣar-ı tīġ-i cihāndārāndan olsun ser-be-ser
   Heykel-i aʿdā-yı dīn u salṭānat çün berg-i bīd

9. Bendegānedür ki iḥsānı hem-vāre güşād
Düşmene ḥükm-i hümāyūnı hemān sedd-i sedīd

10. Doġdı mihr āsā sipihr-i maʿdeletden yer daḫi
Ḥamdülillāh ṭalʿat-ı şehzāde bā-ʿömrü mezīd

11. Sāye-i şāhānede itsin cenāb-ı lā-yezāl
ʿÖmrin efzūn ṭāliʿin mesʿūd baḫtını saʿīd

12. Şākirü'l-iḥsān Rāġıb bende-i dīrīnenüñ
İnzivāda geldi köhne ṭabʿine şevḳ-i cedīd

13. Gevher-efşānluḳ idüp yazdı duʿā tārīḫini
Geldi teşrīf itdi mehd-i ʿāleme ʿAbdülmecīd

Tārīḫ-i Vilādet-i Şehzāde-i Sulṭān Aḥmed

Ḳasīde 3 - Beyit sayısı: 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. ʿĀleme sulṭān Maḥmūd ʿadlīdür nūr-ı reşād
Şāh-ı şāhān-ı mü'ebbed dāver-i ṣafvet-nihād

[s. 12]

2. Böyle ḫāḳān-ı Ferīdūn-fer Süleymān ḥaşmetüñ
Dergehine faḫr iderdi bende olsa keyfe-bād

3. Zīr destān sayesinde der-emān oldı bütün
Mülk-i mevrūṯında zīrā ḳalmadı ser-keş ʿinād

4. İʿtimād-ı ʿaḳl-ı kül re'y-i cihān-ārāyadur
Ḳaṣr-ı mülk-i salṭanat erkānına oldı ʿimād

5. Re’y ü tedbīri iṣābet itmede taḳdīre ye’s
Her cihet devrinde rāḥat niʿmetin buldı ʿibād

6. Şāh-ı dīnüñ şāhidi iḫlāṣ-ı ʿazmine ḳodı
Emr-i mülk-i devletinde ḥüsn-i re’y ü ictihād

7. Sū-be-sū techīz-i ceyş idüp ġazā itmekdedür
Dād-ı Ḥaḳdur böyle sulṭānü’l-meġāziye cihād

8. Şāḫ-sār-ı salṭanat ẕātıyla oldı pür-nümā
Geldi şimdi bir daḫī şehzāde-i ʿālī nejād

9. Nev-be-nev böyle tecellī-i ḥayāt-efzā ile
Ola ʿālem dem-be-dem Sūr u sürūrı ile şād

10. Fetḥ ü naṣrullāh olsın ḥasb-i ḥāl-ı şāh-ı dīn
Rubʿ-ı meskūnda cihād ü ictihādı ola yād

11. Ehl-i bāṭıl ʿahd-i Maḥmūdında nev-mīd-i ḥayāt
Dā’im olsın ehl-i ḥaḳḳ devrinde şād ü dil-güşād

12. Bā-yı bismillāh ile birden iki tārīḫ bulup
Bunda Rāġıb bendesi olmaz mı ḳaydından āzād

13. Mihr-i ʿālem-tābāsā geldi nūr-ı Aḥmedī
Ṭalʿat-ı sulṭān Aḥmedle nümā bulsın murād

Tārīḫ-i Feṯḥ-i Daġdaġa-yı Zorbā-yı Yeñiçeriyān

Kıta 2 - Beyit sayısı: 11

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Şehin-şāh-ı zamān ṣāḥib-ḳırān Maḥmūd-ı ʿadlīḫān
   Ne mümkin kilk-i vaṣṣāfān edā-yı vaṣfını ḳılsın

2. Duʿā-yı ḫayr-ı rūḥ ʿālem elzem herkese çünkü
   Teveccüh eyleyüp ḥaḳḳa icābet demlerin bilsin

3. Heman Allāh dükenmez ʿömr ü şevket virsin ol-şāha
   Sürūr rūz-ı firūzıyla ʿālem ber-murād olsın

4. Ne semte kevkebe-ārā olursa re'y-i tedbīri
   Erenler mevkib-i nuṣret pey-i sulṭāniye dolsın

5. Ḫüdā müzdād idüp nīrū-yı baḫtın cümle aʿdādan
   O Şīr-i Erdeşīr şemşīr-i saṭvet-intiẓām alsın

6. Zamānın feṯḥ-i envāʿ-ı sürūra ide Ḥaḳḳ maḳrūn
   Nesīm-i ʿad(i)le çūn ġonce her dil gül gibi gelsin

7. Ru'ūs-ı düşmenān-ı dīn ü devlet tīġine ṭuʿme
   Olup marżātınuñ ser-mū ḫilāfında olan bulsın

8. Dü destün bād-bānāsā açanlar ṣıdḳ ile böyle
   İcābet baḥrine zevraḳçe-i edʿiyyeyi ṣalsın

[s. 13]

9. Görüldi mevc-i te’ṣīri duʿānuñ böyle ḥamd olsun
Muḥīṭ-i daʿvete her dem sezā ṣādıḳları ṭalsın

10. Ẓafer tebrīgine tevcīh-i vech-i meskenet Rāġıb
Yeter şeyḫāne-rūdur bu edā-yı şāʿiri ḳalsın

11. Ġazā-yı ekber ıṭlāḳı bu fetḥe tām tārīḫ hem
Ḳırıldı yeñiçeri (bu)[92] seyf-i Maḥmūd ile ḥamd olsun

Tārīḫ-i Vilādet Hemdem Çelebī

Ḳaside 4 - Beyit sayısı: 3

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Behce-i envārsın Hemdem gelüp nev-rūz ʿīd
Ḫānümān-ı Mevlevīnüñ Hemdemī olsun bedīd

2. Pertev-i ḥüsn ile yekden şād olur rūḥ-ı selef
Şems ü māh-ı bürc-i ufḳ-ı ḳuṭb-ı Mevlānā saʿīd

3. Yaz ḳudūm-ı Hemdeme Rāġıb bulup tārīḫini
Maṭlaʿ-ı ufḳ-ı vilāyet hem-dem-i pīr saʿīd

İbtidā-i Ḳaṣāid

Ḳıṭa 3 - Beyit sayısı: 26

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

1. Rumūz-ı seyf-i ḳalem ḥallin isteyen şāha
Büzürcmihr-i zamānı gerek yā şīr-i güzīn

[92] Kelime kalıbı bozduğundan parantez içine alınmıştır.

2. Bulaydı ṣāḥibin evvel emānet-i kübrā
Neṣār-ı māḥaṣal eylerdi pāyine pervīn

3. Bileydi ḳadrini herkes o nā'ib-i ḥaḳḳuñ
İderdi cānını ikrāmına fedā taḥmīn

4. Giderdi ġā'ile-i keş-me-keş göñüllerden
Gelürdi nefsine ehl-i tereddüdüñ tavṭīn

5. Ne setr bu el-ʿaceb ü setr-i bī-mihr ḥikmetdür
Ki ḳabż ü basṭ-ı cihān olmuş ol ḫübāba rehīn

6. Velī ne fā'ide seyf-i ḳalemle ṭolsa cihān
Mübāşir olmayacaḳ bir ḫidīv-i feẕleke-bīn

7. Olur o seyf-i ḳalem ālet-i mülāḥaẓa hep
Ḳalur nümāyiş-i bī-cān u ṣūret-i āyīn

8. Revā mıdır meger āyīn-i şerʿ ü milletde
Ki ol yetīme riʿāyet miṣāl-cūdur ṣemīn

9. Nikāh-ı ʿayn-ı ʿināyetle olmayup melḥūẓ
Günāh-ı faż̧l ide el-ḥaḳḳ o hūş-yār-ı ḫazīn

10. Düşer mi dā'ire-i imtiḥān-ı gevherden
Ber-ā-ber olma sebk-i māyeler ile sengīn

11. Ġurūr-ı cāhile cāhil olunca mest-i sürūr
Gerekmez aña daḫi iḥtiyāṭ-ı ġaṣṣ u ṣemīn

12. Zamān ü ẕāta ki ḥarmān-ı ye’s ola pā-dāş
Budur işāret-i rāz āşināya kār-ı hemīn

13. Ki terk-berg nevā eyleyüp teferrüc a’ide
Nezāket ile ser-encām-ı ʿālemi pīşīn

[s. 14]

14. Külāh-ı ḥırḳa-yı faḳr ü fenāya şākir olup
Ferāġ-ı bālla olsın gedā-yı kūşe-nişīn

15. Ne ḥācet itmege seyf ü ḳalemle cemʿ-i niʿam
Tenaʿum-ı tene yetmez mi keşk ü nān-ı cevīn

16. Ki zād-ı rāh-ı Ḫüdā tūşe-i ḳanāʿatdür
Niçün çeker kişi beyhūde renc-i genc ü defīn

17. Ne lāzım itmege seyf ü ḳalemle saʿy-ı niẓām
Temettü-i dile besdür taḫayyül-ı şīrīn

18. Ki ādemi eṣer-i nīk ider dü ʿālemde
Füyūż-ı raḥmet ile tāze-rū güşāde cebīn

19. Görünce ʿaḳl-ı Arisṭo bu resme destūru
Zebān-ı seyf ü ḳalemden daḫī idüp taḥsīn

20. Diye vezīr olacaḳ ki böyle seyf olsın
Ki mūra zor idemez sāyesinde şīr-i ġarīn

21. Dimez mi āṣaf o ṭūb-ı nihāda tūb-ı leh
Ki odur müşīr-i müşārün-ileyh rūz-ı besīn

22. Kemāl re'fet ü ġayretle eylemiş ol bī-çūn
Ṣalāḥ-ı ʿālemi kevn ü fesād içün taʿyīn

23. Ne semte kevkebe himmet içün teveccüh ide
Ḳalem ẓahīr olur ol baḫtiyāra seyf-i muʿīn

24. Bahār-ı dādla eyler cihān pīr-i civān
Cebīne ḥasret olur gerd-i raḫne vü çīn

25. İderse cevher-i ẕātın maḥallidür tevfīḳ
Hezār-ı ʿizzle engüşterin hükme nigīn

26. Hümā-yı evc-i saʿādet odur ki sāyesini
İde Ḫüdāyı bu kevn ü mekān üzre mekīn

Bursa'da Ḥażret-i Sulṭān Emīr Efendimiziñ Maḳām-ı Maʿālī İttisāmlarına Tanẓīm Olunan Ḳaṣīdedür

Ḳaṣide 5 - Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Emīr sulṭān Şemseddīn Muḥammed ferʿ-i ʿadnānī
Ve şāḫü'ṣ-ṣadr-ı āṣḥāb-ı velāyet ġavs-ı Rabbānī

2. Meşāmm-ı cāna fāyīḥ bū-yı ṭayyib ṭīn-i maḥtūmi
Bu ḥażret sıbṭ-ı ḥaydar āl-ı ḫatmından şeref kānī

3. Ḥaḳīḳat şāhid-i maʿnā-yı cāmiʿ maḥfil-i ünsü
Meṣābīḥ-i Ḫüdādan bir mücessem rūh-ı nūrānī

4. Buḥār-ı feyż-i esrār-ı tecelliye varur zāir
Velī dergāh-ı āgāhuñ maḳām-ı ẕevḳ-i vicdānī

5. Turāb-ı türbesin sürme idüp bul ḳurretü'l-ʿaynı
Yüzüñ sür meşhede Rāġıb gözet ẕātuñda irfānī

[s. 15]

Ḥażreti Üftāde Maḳām-ı ʿUlyāsına Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 6 - Beyit Sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḥażret-i üftādedür Üftādegāna dest-res
Ḥāṣıl olur ṣıdḳla bunda olan her mültemes

2. Ẕerre-i üftādeyim envār-ı şems-i himmete
Rāġıb oldum pertev-i feyż-i dile aldım ḳabes

İsmāʿīl[93] Ḥaḳḳı Ḥażretleriniñ Maḳām-ı Vālāsına Ḳaṣidedür

Ḳaṣīde 7 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ḥaḳāyıḳ maʿdenī ʿirfān-ı perver ḥaḳḳı ẕātında
Bu Ḥażret Şeyh-i Ekber gibi bir er ḥaḳḳı ẕātında

[93] Metinde **اسمع يل** şeklinde yazılmıştır. Fakat tam transkripsiyonlu şekilde **اسماء يل** (İsmāʿīl) olarak okunmuştur. Kasidenin beyitlerinde de yer alan isim, bu şekildeki okumayla vezne uymaktadır.

2. ʿAvālim ʿilmini keşf eylemiş āṣār-ı taḥrīri
Yazar Ḥaḳḳı Efendi sırrı ezber ḥaḳḳı ẕātında

3. Ḥaḳīḳat baḥṣ-i esrāda teẕellī ḳurb-ı ev ednā
Alup rūḥu'l-beyānında ser-ā-ser ḥaḳḳı ẕātında

4. ʿAṭādur ḥażrete ʿilm-i ledün kesbī degil nādir
Ṣıfāt ü ẕāta her sū böyle maẓhar ḥaḳḳı ẕātında

5. Ne sırdur ḳaddesallāhu bihi esrār-ı aḥbāba
Cilā-yı rūḥa çün kibrīt-i aḥmer ḥaḳḳı ẕātında

6. Bu ġayṣuñ ḥikmeti feyżi çemenzār-ı dile yaġsa
Bahār-ı ḫāṭırı eyler nümā-ter ḥaḳḳı ẕātında

7. Uzaḳsuñ tekyeden vaḥdetde göz aç gel Burusada
İderse pīr ider ʿaynuñ münevver ḥaḳḳı ẕātında

8. Şuhūd-ı şems-i vaḥdetde açıḳ bu meşhed-i pāke
Teveccüh eylese dil ḫaste ser-per ḥaḳḳı ẕātında

9. Erit gel vecd ile örs-i vücūdı ḥaḳḳa Rāġıb ol
İder iksīr-i ḥaḳḳı ḳalbiñi zer ḥaḳḳı ẕātında

Burusa'da Şeyḫ Aḥmed El-Ġażżī Ḥażretlerine Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 8 - Beyit sayısı: 3

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Erenlerle iren devre dili ṭūbā gibi ser-per
Açılsa ʿayn-ı cemʿ olsa uyanıḳ tekyede bir er

2. Görenler ḥalvetiyle erbaʿ îne irse ser-tā-ser
Şuhūd-ı şeyḫ Aḥmed ġavṯ-ı ġazzīye olur maẓhar

3. Semāʿ-ı cāna Rāġıb ise bu ḫāhişle sālikler
Bu rūḥ-ı ḥızırveş ḳılsın ḥayāt-ı enfese rehber

Ḳaṣīde-i Diger Der Ḥaḳḳ-ı İsmāʿîl Ḥaḳḳı Ḥażretleri

Ḳaṣīde 9 - Beyit sayısı: 8

Mefāʿîlün / Mefāʿîlün / Mefāʿîlün / Mefāʿîlün

1. Ḥaḳāyıḳ kāni İsmāʿîl Ḥaḳḳı zinde rūḫında
Şuhūd-ı meşhed-i vaḥdetde bir er ḥaḳḳ-ı ẕātında

2. Ne sırdır ḳaddesallāhu bihi ervāḥına yāhū
ʿİlāc-ı nefse çün kibrīt-i aḥmer ḥaḳḳ-ı ẕātında

3. Uzaḳdan nūrı görmezsin ḳo daḫli gel Burusada
Açıldı tekyede ʿaynı görenler ḥaḳḳ-ı ẕātında

[s. 16]

4. ʿAvālim sırrını cāmiʿ füyūż-ı kilk-i tibyānı
Lisānü'l-ġaybdür ʿirfāna maẓhar ḥaḳḳ-ı ẕātında

5. Ḥaḳīḳat baḥṯ-ı esrāda teẕellī ḳurb-ı ev ednā
Ḥüküm rūhu'l-beyānında müfessir ḥaḳḳ-ı ẕātında

6. Bu ġavṯuñ raḥmet āṯārı çemenzār-ı dile yaġsa
Göñüller ter olur ġavṯiyle aḥḍar ḥaḳḳ-ı ẕātında

7. O şems-i ḥażrete şāmil açıḳda türbe-i pāka
Teveccüh eyleyen maʿnāda ser-per ḥaḳḳ-ı ẕātında

8. Maḥakk-ı bende-i pīre mis-i iḫlāṣ sürūr Rāġıb
Fütūḥ-ı rūḥ-ı iksīridir ol zer ḥaḳḳ-ı ẕātında

Ḳaṣīde-i Diger Der Ḥaḳḳ-ı İsmāʿīl Ḥaḳḳı Ḳuddise Sırruhu

Ḳaṣīde 10 - Beyit sayısı: 3

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Görüp āṣār-ı ḥaḳḳı ḥikmeti fehm eylesin ṭālib
Devāyı rūḥ-ı terkībāt-ı nuṭḳından bulur şārib

2. Fütūḥ-ı rūḥu ḥāżırdur fenāya varsa bir ḳālıb
Ḥarīm-i ḳalb-ı ḳuṭba reh bulır mı tekyeden ġā'ib

3. Cenāb-ı şeyḫ İsmāʿīl-i Ḥaḳḳı der-geh-i cāzib
Tecellī nūrına peyrev iseñ bu keşfe ol Rāġıb

Ḥażret-i Sulṭān Dīvānına Taḳdīm Olunan Kaṣīdedür

Ḳaṣīde 11 - Beyit sayısı: 6

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Mevlevīsen çillesin çek ʿaşḳ olan nūruñu key[94]
Başla ẕikr ü fikre gir meydāna ġaflet tā-be-key

2. Aç semāʿ-ı cānı cānlar neylemiş neyden işit
Neyle neyl-i sırr-ı neyle her maḳāmı itdi ṭayy

[94] Metinde tam olarak seçilememektedir. Vezin ve kafiye dikkate alınarak bu şekilde okunmuştur.

3. Maʿnevī dīvān-ı vecde var vücūdı maḥv eyle
Ḳalmasın bir neş’eden ġayrī sivādan sende şey

4. Ḳuṭb-ı devrān ḥażret-i sulṭān dīvānı bu ẕāt
Bezm-i vaḥdet ehlidür āgāh dil her gāh ḥayy

5. Mülk maʿnāsınuñ fenā’fi’llāhda sulṭānıdür
Vāḳıf-ı sırr-ı ḥaḳāīk olduġında var mı rey

6. Şāhid-i maḳṣūd bul Rāġıb bu meşhedden ṭarīk
Aç baṣīret dīdesin vir naḳd-ı ʿaynı bunda pey

Dergāh-ı ʿĀlīye-i Mevlevīye Taḳdīm Olan Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 12 - Beyit sayısı: 17

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Varı var vir bād berbād olmadan derviş key
Sikke-i faḳruñla faḫr itsün çalış dārā vü key

2. Vir rıżā iḳrāra gerden bend ü teslīm ol dede
Emr ü nehyi ṭutaraḳ dey şeyḫce Allāh dey

3. Hiç ilişme būd nā-būd-ı cihāna ʿārif ol
Sāyesinde rāḥat olmaz māsivādür fānī fey

4. Devr idüp devrānıdur seyr-i sülūkunda ayıl
Hūşdum geç enfüs-i āfāḳdan her neyse ney

[s. 17]

5. Cürʿa keş ol bāde-i ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳatden müdām
Bul tecellī neş’esin bes bī-ḫumār-ı keyf-i mey

6. Ṣāf dil yek-renk ʿalā’iḳden mücerred sāde ol
Ḳal ḳabāda ya ʿabāñı ḳalb-ı ḳalıp başḳa zey

7. Şeş cihetden ṣümme vech Allāhı yāhū gör gözet
Virme hāy ü hū-yı kevne gūş-ı hūşı dime hey

8. ʿAyn-ı cemʿ ol ehl-i dille keṣreti bir vaḥdet et
Sor ḥużūr-ı ḳalble ism-i celālī pey-be-pey

9. Virme nefse bir nefes ruḫṣat reh-i düşvāra düş
Ḳıl revā-yı ʿazmi ber-dūş-ı taḥammül çekme ġayy

10. Rūḥa rāḥat ehl-i ḥālıñ dāġ-ı pür dāġıyladur
Şerḥ-i ṣadr içün gerekdür sīne-i ʿāşıġa key

11. Gir semāʿ-ı vecde ser-tāpā vücūd-ı maḥv ile
Ḳalmasın bir neş’eden ġayrı sivādan sende şey

12. Bir de āyīn-i edeble ṣayḳal it āyīneñi
Ḳalmaya levḥ-i dilinde cān isen ta ẕerre ʿayy

13. Aç semāʿ-ı cānı cānlar neylemiş neyden işit
Neyle neyl-i sırr-ı neyle her maḳāmı ḳıldı ṭayy

14. Āsitān-ı feyż-i Mevlānā Celāleddīne düş
El-ġıyāṣ ey ḳuṭb-ı devrān merkez-i pīrāne veyy

15. Şeb-çerāġ-ı ḫākipāy-ı[95] türbeden bir pertev al
Rūḥ-ı ḳuds-ı aḳdesi āgāhdür meşhedde ḥayy

16. Ġavṣ-ı aʿẓam sırr-ı vaḥdet maẓhar-ı ism-i celāl
Pīşvā-yı ʿārifān pīr olduġunda var mı heyy

17. Bendegān-ı pīre Rāġıb peyrev ol āyīn gözet
Şāh-rah-ı ḥaḳda vir naḳd-ı revānı bir de pey

Maḳām-ı Ebū Eyyūb Enṣārī Ḥażretleri Dergāhına Ḳaṣīde

Ḳaṣīde 13 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Aya necm-i hedāyā[96] dīn aya Eyyūb-i Enṣārī
Ḥaḳīḳat sensin evc-i ḳuṭr-ı Rumuñ burc-ı envārı

2. Sen ol ruhbu'ṣ-ṣadr mużāf-ı ser-i ḫayl resūlsün kim
Nezīl-i ṣadr-ı sīne eyleyen maḥbūb-ı dil-dārı

3. Olup bu ḫālid-i dār-ı niʿamdan rāżı ḥaḳḳ ḥaḳḳā
Riyāż-ı ḫulddan ravża olan bu ḫālidüñ dārı

4. Ne devletdür ki olmuş evvel ü āḫir aña maẓhar
Resūluñ pīşvāsı mūkib-i enṣār-ı ebrārı

---

[95] Kelime metinde **خاک پاک** şeklinde yazılmıştır. Matbaa kaynaklı olarak kelimenin hatalı yazıldığı düşünülmektedir. Kelimenin doğru yazılışı **خاک پای** şeklindedir.

[96] Metinde hatalı yazıldığı tespit edilen kelime **هدای** şeklindedir. Kelime, doğru yazılışı olan **هدایا** şeklinde okunmuş olup bu okuma, vezne de uymaktadır.

5. Ulū'l-ebṣāra ḫāk-ı türbesi keḥl-i cilādür bes
Tutar ʿaynında var mı tutiyaveş ġayrı bir varı

6. Maṭāf-ı ḳudsiyāndür cāmiʿ ü'l-esrār o meşhedden
Mücessim rūḥ-ı rūḥānīdür ecsāma olan sārī

7. Reh-i firḳatda ḳalsın mı fütāde teşne leb Rāġıb
Dil-i tābiş-gerīn ʿayn-ı keremden eyle serşārı

[s. 18]

Maġnisa'da Kātib Seyyīd İbrāhim Maḳām-ı Vālāsına Muntaẓam Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 14 - Beyit sayısı: 13

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Seyyid İbrāhim maḳāmı maʿden-i esmā gibi
Rūḥ-ı ḳalbe bāṭını teʾṯīr-i kimyā gibi

2. Meclis-i gül ḳand-ı yār āyīne dil bülbül olur
Bunda yā güftāra başlar ṭūtī-i gūyā gibi

3. Bu ḫaṭīre gehde ḫāṭır müncelī olmaḳdadur
Bir tecellī der derūn-ı māsivā fersā gibi

4. İşte dil-cū ehl-i ṭabʿuñ bunda çoḳ āṯārı var
Naḳş-ı dīvār olmuş ammā lülü-i lālā gibi

5. Ḳalmasa cemʿiyyet-i ṣūrī zevāyāda hemān
Her ḥużūr-ı maʿnevī bu tekyede bercā gibi

6. Baḳ leṭāfet baḫş olan ṣaḥrā-yı bī-pāyānına
Ser-te-ser medd-i baṣarda mevc urur deryā gibi

7. Tīrelenmez şemʿ-i aydın görmese rūz u leyāl
Dil-güşā var mı baḳılsa şehr-i Maġnisa gibi

8. Bunda nev-ṭarḥ-ı ġazel vādīsine gitmek diler
Pür küşāyīş oldı zīrā dil ṣafā peymā gibi

9. Zülf-i yāra hiç ṭoḳunmazken bu yol sevdā gibi
Düşdi fikr-i mū-şikāfım ḥalline bīcā gibi

10. Fikr-i dūrā-dūrdan dolsın ḫired deryā dile
Nār-ı ġayretle yanarken yine bī-pervā gibi

11. Bül-heves-veş nev-be-nev her ṣūrete dil-bend olan
Sāde bir naḳş-ı nigārı eylemiş ḫülyā gibi

12. Çün kemān-keş saḫtī-i her çilleden dönmezdi dil
Şimdi pertāb olsa da ḳadimi bükülmüş yā gibi

13. Tāzelendi şevḳ-i ṭabʿım bunda Rāġıb ḫaylice
Tāze mażmūn buldı işte şāhid-i maʿna gibi

Şuʿbe-i Ṭarīḳat-ı Alīye-i Naḳşīyeden Şeyḫ Ḫālid Efendi Ḥażretleri Ḥaḳḳında Muntaẓam Ḳaṣīdedür

Ḳaṣīde 15 - Beyit sayısı: 3

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḫālid-i ḫuld-ı berīnüñ ḳalbi beytüllāh bes
   Her nefes al rūḥ-ı rıḍvān-ı rıżāsından ḳabes

2. Keyf yuḫilu men zeratüm arż-ı merḍatü'r-rızā
   Men rıżāküm bel yecidhü ḥāsılen indü'l-nefs

3. Her kim Rāġıb āmade-est ber menhec-ı ṣıdḳ-ı rıżā
   Pīş-i in dil-ḫāh dil-dāri ne-dāred mültemes

[s. 19]

İbtidā-i Ġazeliyyāt

Ġazel 1- Beyit sayısı: 7

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Bir ser-şikestī ẓālimüñ biñ zaḥmına olmaz cezā
   Varsa mücāzāt-ı ʿamel vābeste-i rūz-ı cezā

2. Dünyāya ṭalmaḳdan geçüp bir kān ara endīşeden
   Biñ dāne ḫırmenden yemekdür dānesin bulmak sezā

3. ʿĀlemde luṭf ü ḳahrını cānān hemtā eylese
   ʿÖmre bedel ʿuşşāḳa bu nāz u niyāz-ı cān fezā

4. Iṣlāḥ-ı āfāḳa uzaḳ düşme cihād itmek ise
Ġayrı taʿaddīden geçüp nefsüñle ḳıl her dem ġazā

5. Düşdüñse çāh-ı ġaflete bu ʿizzet-i beyhūdede
Ġazv[97] itme bir ferde sebep ḳıl sen saña bunda ġazā

6. Varsa ʿamelden bilmeli rücḥān-ı fażl-ı ʿālimi
Bī-bār ü bir naḫle meziyyet virmede var mı mezā

7. Ṣūrīde ḥā'il olmadan aġyār varsın durmasın
Maʿnīde Rāġıb şāhed-i dil-dāra diller hem cezā

Ġazel 2 - Beyit sayısı: 9

Farsça[98]

Ġazel 3 - Beyit sayısı: 7

Farsça[99]

Ġazel 4 - Beyit sayısı: 9

Farsça[100]

Ġazel 5 - Beyit sayısı: 7

Farsça[101]

[97] Metinde عزو olarak yazılmıştır. Fakat anlamlandırma noktasında bu kelimenin matbaa hatasından kaynaklı olarak غزو yazılması gerektiği kanaatine varılmıştır. Metinde *ġazv* şeklinde okunmuştur.
[98] Matbu metinde bkz., s. 19-20.
[99] Matbu metinde bkz., s. 20.
[100] Matbu metinde bkz., s. 20-21.
[101] Matbu metinde bkz., s. 21.

Ġazel 6 - Beyit sayısı: 5

Farsça[102]

Ġazel 7 - Beyit sayısı: 5

Farsça[103]

[s. 22]

Ġazel 8 - Beyit sayısı: 5

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Maġnisa Maġnisada sāde naḳd-ı enfās-ı vücūd
   Ḳıldı taḥammül māyesin endīşe-i maṣraf rübūd

2. Mümkin mi defʿ-i pīç-tāb-ı tābişe kesb-i hevā
   Yā bir hevā-yı ḳayd-ı ḳaṣr-ı ʿizzete seyr ü ṣuʿūd

3. Çoḳdan alup cemʿiyyet-i bālī taḳāżā-yı ḳażā
   Fersūde her sū dillere itmez tesellī rū-nümūd

4. Yek laḥẓa ḳılsa bir saʿīdül-cedd gerçekden nigāh
   Aydına varmazdan bulurdu baḫṣ-ı tīre-ter ṣuʿūd

5. Bu çillede ne çilleler çekdiyse dil çekmezdi āh
   Bī-behre düşdi ṭāliʿüñ şimdi saña Rāġıb çī-sūd

---

[102] Matbu metinde bkz., s. 21.
[103] Matbu metinde bkz., s. 21-22.

Ġazel 9 - Beyit sayısı: 9

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Dil-rīş ider mi bülbüli ḫūn-ḫˇār-ı ḫār-ı ġonca ter
   Bu şevḳ ile dutmış hezār peykān-ı gülden bāl ü per

2. İnmez bu tīrāh ḫaṭā me'mūl olan şimden girü
   Ġarḳ-āb-ı ḥayret olmadan sil seyl-i çeşm-i gül yeter

3. Telḫ-ābe nīş-i zehr-i ṣabrī dem-be-dem nūş eyleyen
   Bulmaz mı ṭaʿm-ı ḥanẕalında leẕẕet-i sükker meger

4. Hemdem gelür peyġām-ı ġamla āşıġı ṣarṣar raḳib
   Geh geh eṣer[104] ancaḳ nesīm-i vaʿd-ı vaṣl itmez eṣer

5. Bī-dār olsa şemʿ-i tīre ṭāliʿ-i ḫāmūşumuz
   Ḳalmazdı[105] mir'āt-ı emelde her keder birden gider

6. Ebnā-yı ʿaṣruñ ẕevḳi varsa ġayrı incitmekdedür
   Biñ zaḫm açar derhemle hem merhem deyü elmas eger

7. İtme teġāfül herkesüñ fiʿlinde göster naḳşını
   Ol kec-nihād efʿīyle sen ʿahd-ı dürüstden ḳıl ḥaẕer

8. Ser-tā-be-pā kesdürmeden ser-rişte ʿaḳd-ı mekrine
   Kimdür ki dil-āzārdan bed-ḫāh-ı kejdüm ḫū geçer

9. Bī-çāre de olsa dem-ā-dem ṣaḥt böyle çilleyi
   Rāġıb şikāyet olmasın ʿuzletde var mı bir ciger

---

[104] Metinde peltek "s" olarak geçmektedir. Fakat kelimenin normal "s" ile yazılması gerekmektedir.

[105] Şiirde geçen bu kelime, **قلمردی** şeklinde yazılmıştır. ز harifiyle yazılması gerekirken ر harfiyle yazıldığı tespit edilmiştir. Anlam gereği **قلمزدی** olarak okunmuştur.

Ġazel 10 - Beyit sayısı: 5

Farsça[106]

[s. 23]

Ġazel 11- Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Semāʿ-ı ehl-i naẓma ḫoş gelen mevzūn süḫandür bes
   Ne söylersen işitmez böyle nā-sencīde ḥarfi kes

2. Keserdüm destüme girse zebānın ḥarf söyletmem
   Ḳalemveş tā ola cehl-i mürekkeb bī-zebān aḫres

3. Teyemmüm tīre-nāk-i ḫāk ile ẓalime ne ki yetmez
   Sirişk-i teşne lebden āb-dest alma yeter el kes

4. Mücerred olsa bir dil ʿālemüñ kevn ü fesādından
   Nigāh itmez cihāna naḳş ü ferşi olsa da aṭlas

5. Mizāc-ı nabẓ-gīrān-ı zamān teşḫīse varulmaz
   Ḥaẕāḳat şimdi ḫoş āmedde ḥikmet baḥşini öz kes

6. Ḥaḳīḳat kātibi taḥsīndür şābāş-ı ḥüsn-i ḫaṭ
   Bu yüzden ḥüsne ser maṭlaʿ yazanlar ḫaṭṭ ü ḫālī bes

7. Ḥavāsuñ her biri bir ḫıdmete dā'ir iken Rāġıb
   Ḫilāf-ı vażʿ-ı ḥikmetdür gelürse dest ü pādan ses

[106] Matbu metinde bkz., s. 22-23.

Ġazel 12 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ruḫ-ı gülnārına çoḳ bülbül (ü) pervāne aldanmış
   Ne renge uġradıysa yana yana ḳana boyanmış

2. Sevād-ı perçem ü gīsūda medhūşānedür şāne
   Hele ol ḳayd-ı sevdāda hezār diller perīşānmış

3. Levendāne reviş ser-mest olan böyle deliḳanlu
   Geçüp ḫūn-rīzi-i ʿuşşāḳdan āyā ne dem ḳanmış

4. Göñül aldırmamışken şīve-i hercāyī bu şūḫa
   Firīfte eyledüm ben de düşerdüm ez-ḳażā ṣanmış

5. Dürūġ-ı maṣlaḥat āmīzi enmūzec idüp kāre
   Müvecceh sözlere dīvāneler gerçek mi inanmış

6. Ne işler kesmede ḫāṭır ṣorarken nīşter-dille
   Tesellī güne dil nev-āşinā vaṣfından uṣanmış

7. Taḥammül-sūzdur Rāġıb emān her vażʿ-ı aʿdādan
   Hezār pāre olup laḫt-ı ciger biryānveş yanmış

Ġazel 13- Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Cebīre bend-i nīş-i ḫāṭıra yārī olur er yoḳ
   Meger yārān içinde ṭavr-ı dil-sāzına maẓhar yoḳ

2. Geçüp ser-rişte-i ārām-ı dil çep-dest-i bed-ḫāha
Bu müşkil ḥāletin ḥallinde şimdi yār ü yāver yoḳ

3. Ṣuyın uydurdu her ġaddār bir ʿālemde deryā dil
Ġadīri ġadre düşmüş lāyıḳıyla bir sitem-ger yoḳ

[s. 24]

4. Ḥavāsa ḥükmrān olmaz mı sulṭān-ı hevā zīrā
Ser-ā-pā ḳalb-gāh-ı ġayrı bir itmiş müsaḫḫar yoḳ

5. Geç imdi bü'l-heves naḳş-ı nigārın aşḳ-bāzından
Taḫayyül itdigüñ ṣūretde bir rūḥ-ı muṣavver yoḳ

6. ʿArūs-ı bikr ü fikre ḥacle-gāh endīşemüz ammā
Tabīʿat-zādeden ġayrıda ol şeh-vāre şevher yoḳ

7. Kederden neş'e-yāb ol ʿillet-i tekvīn-i aṣlīdür
Ṣafā-yı ʿārıżiye Rāġıb olma anda cevher yoḳ

Ġazel 14- Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Tecellī-yi zamāna ṣabr ḳıl dilden telāşı sil
Ne gelse telḫ ü şīrīn mā-ḥażar her ḥāli niʿmet bil

2. Medār-ı rāḥat isterseñ bu dār-ı teng-nāyīde
Darılma kimseye küsme żarūrī var müdāra ḳıl

3. Keserse nīşter-i ḫūn-ḫār-ger cehlüñ reg-i cānuñ
ʿAbeṣdür ġayrı bir ehl-i hevāya cerḥle taʿdīl

4. Bulursa māye-i dānişle ādem revnaḳı yoġsa
Żiyā virmez ne deñlü zīver endām olsa boş ḳandīl

5. Yem-i maʿnāya ṣal zevraḳçe-i endīşeyi Rāġıb
Velī girdāb-ı ḥayretden ṣaḳın her sū ḳıl isḳandīl

Ġazel 15 - Beyit sayısı: 5

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Aç tevekkül yelkenin ṣandal-ı ʿazmī baḥre ṣāl
Ṣalma seyb-i ẕerreden ḫāşāk-ı vehm ḳıl aṣāl

2. Bād-ı ḳahr-ı dehre erseñ sīne ger merdānedür
Yüz çevürme rūzgāruñ ṣadmesinden ġayrı ḳal

3. Her süḫan-sāz-ı hezār-gūyāya virme gūş-ı cān
Göz ḳulaḳ ol da edāyı bī-zebāndan ṣoḥbet al

4. Ḥükm-i taḳvīme baḳan bu yolda ḥayret-ger olur
Merd-i reh-pūyān-ı ṣıdḳuñ bunda ʿazmi ḫayr fāl

5. Muttaṣıldur ẕikr ü fikre yār ile firḳat nedür
Ḳāle gelmez Rāġıb ammā maʿnevī olan viṣāl

Ġazel 16 - Beyit sayısı: 5

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ṭayy-ı rāh ʿaşḳ şedd çün bā-girān-cānī muḥāl
Ādem ādem ola dirseñ adım adım meydān āl

2. Ez sevād-ı ḥüsn ü ān sevdā-yı dil sūdī nedid
Tārumārum mār-ı zülf-i yārdan bulmam mecāl

3. Dād-ı bī-ārām-ı dil an dām-ı ez bādām-ı çeşm
Ṭurre-i ṭarrārına bend oldı ṭayyār-ı ḫayāl

4. İn ḳadar der güft-gū cüz ḥarf-ı bī-maʿna me-gū
Hamledir hemd-i hemāre böyle mübhem hem maḳāl

[s. 25]

5. Ger girişmehā-yı ebrū naḳd-ı vaʿdeşrā füzūd
Umma müdġam vaʿd-ı ġam-peyġāmdan Rāġıb visāl

Ġazel 17 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Düşüp sengīn dil bed-ḫāha ṭartulsın mı pakīzān
Elinde var iken ʿaḳl-ı zerīn gibi temiz mīzān

2. Ne maʿnā var muṭavvel şeyde baḥṣi muḫtaṣar eyle
Naẓar taʿlīḳ ile ādābdan ögren ü çir-i çirān

3. Bulur mı gūş-ı medhūş-ı ġurūrda ḥükm-i ḳāṭiʿ bir
Taḥakküm itmeyince serde şimşīr-i sitīz-tīzān

4. Maʿādı ḥāṣıl-ı ʿömrüñden evvel bul ey ādem zād
Ḳalursın bī-nevā yoḫsa o rūz-ı reste-ḫīz ḫīzān

5. Gözin yumsa güşāde-dil olanlar ḫāb-dār olmaz
Siyah rūzı ḳalur mı tīre-baḫt olsa da şeb-ḫīzān

6. Bu kerr ü ferr bāzāri-yi hūşīden odı şöndü
Ḫayālüñ şimdi ḳarġadür nek-i vehmi gürīz rīzān

7. Kemiyyet ḫāme-yi Rāġıb bu vādī uġradır ḫāme
Sürülmez bī-tek-ā-pu teng-nāda böyle şeb-dīzān

Ġazel 18 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Benüm ʿaynumda nem ḳalsın ki dil dermān demlensün
Neme boş māli-ḫūlyāyı bulan nā-dān demlensün

2. İlişmez gerdiş-i gerdūna çoḳ ammā ne ḥāletse
Üzülsün germ ü serdiyle göñül idmān demlensün

3. Uzaḳdur teşne-leb ʿuşşāḳ-ı vaṣla bir içim su yoḳ
Yem-i iḥsān-ı luṭf-ı yārī nezdīkān demlensün

4. Nice dem imdi dil zehr-ābe-i hicrānını bī-sūd
Ṣaġılmış şīr-i şehbāmızla ḫūn-ḫārān demlensün

5. Ṣalāḥ ʿālemde ḥikmet ile düş bī-mār olunca dek
Ḳovarsın ʿillet-i ġābīye iḫvān demlensün

6. Beyāża çıḳsa aḳlāmuñ dürūġ ü ṣıdḳ-ı taḥrīri
Güzel müsveddelerle tābiş-i nīrān demlensün

7. Cihāngīr-i ḫayālı Rāġıb āfāḳa düşür gitsün
Biraz ḫalvet-serā-yı[107] enfüsīde cān demlensün

[107] Şiirde geçen *ḫalvet* kelimesindeki ح harfinin üzerinde nokta olmadığı tespit edilmiştir. Anlam ve kafiye gereği kelime bu şekilde okunmuştur.

Ġazel 19 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Geçer mi şāne vālā rütbede ser-mū keş-ā-keşden
   Bu sevdāya düşen ḳalmaz hele dil-cū keş-ā-keşden

2. Ḳomaz rūzgār dil-zārı yine deryā dile dönsün
   Taḥammül-keş olup reh-yāb iken her sū keş-ā-keşden

3. Müdārāsız medār-ı rāḥatı ʿālemde kim bulmış
   Ser-āzād olmaḳ isterseñ çekil yāhū keş-ā-keşden

[s. 26]

4. Ḥavādiṯ mevc-ḫīz olsa ne ġam var şemʿi ḫāmūşum
   Nefes ṣarf eyleme beyhūde geç bed-ḫū keş-ā-keşden

5. Çeker mi vaż‘-i çarḫ-ı kec-rev-i dil-bend-i kilkin baḳ
   Bu vaż‘-i lā-ubāliyle geçer ṭoġru keş-ā-keşden

6. Remīde-ḫāṭır olmazsa düşen ārām-ı āfāḳa
   Bulur şeh-rāh-ı enfüsde rehā kendü keş-ā-keşden

7. Ne deñlü mebḥaṣ-ı güft ü şenīd olsa yine Rāġıb
   Maḥallinde müsellem olmada ḥaḳ-gū keş-ā-keşden

Ġazel 20 - Beyit sayısı: 9

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Rūşenādür gelmese ḳāle göñül ḥālī hele
   Ḥasb-i ḥāluñda tekellüf itme dil ehl-i dile

2. Pertev-endāz olmasın mı ġayrı böyle mehliḳā
ʿĀleme verdi ḳımāṭ-ı nāzda iken velvele

3. Ḫānümān-ı ṣabrı yaḳdı āh (ü) vāhı āşıġuñ
Dūd-ı āfāḳ-gīr-i sūzi ṣanki oldı meşʿale

4. Ḫaṭṭ-ı rūyı yār ser-mū ḫāṭıra virmez keder
Pür-ġubār olsa ḳumāş-ı ḥüsni döndi maḥmile

5. Her gülüñ ḫoşābın aldı her yemüñ dür-dānesin
Baḥr ü berrden dāne-çīndür mürġ-ı dil pür-ḥavṣala

6. Türk-tāza başlasa tāze zemīnde ḫāmemiz
Ögredürdi nev-edā ḫaylī semend ü düldüle

7. Naḳş-ı tār u pūd-ı ḥayret bāf-ı taṣvīr-i derūn
Bulsa ṣūret sāde bendi döndü çeşm-i bülbüle

8. Ḫār-zār-ı ārzūya ilişenler çāre ne
Bülbül-i şeydāya beñzer ḳonmada daldan dala

9. Rāġıb olsın her ḫayāl-ı tāzeye ṭabʿuñ güzel
Böyle fikr-i bikrin ammā gezmesin elden ele

Ġazel 21 - Beyit sayısı: 5[108]

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ḳaçırma ẕevk-i ṣaydı dipdiri bend itme fitrāḳe
Hemān dem ḳandurup bir zāġ vir ol tīġ-i çālāke

[108] Fatin, a.g.e., s. 160'da bu gazel yer almaktadır.

2. Hezār ṣūret görinse ḫāṭıra mirʿāt-ı ümīdde
Naẓar taḳrībī teşḫīṣ eyleyen dūr-bīn-i idrāke

3. ʿAbeṣdür dil-figār-ı āşıġa cümle tesellīler
Nemek-rīz olma bir ḳat daḫi dāġ-ı pür-elem-nāke

4. Vücūd verdiyse zāhid būriyā-yı ḥāṣıl-ı ömre
İlişmez lā-ubāli böyle çöpce naḳş-ı ḫāşāke

5. Yüzüñ döndürme Rāġıb gerdiş-i gerdūnda yoḫsa
Ṣafā-yı ʿāriżīden geç keder virme dil-i pāke

[s. 27]

Ġazel 22 - Beyit sayısı: 8

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Zirih-pūşum dönersem dāġ-ı aʿdā ile ġırbāle
Taḥammül māʿnevī ḥışnım bu ḥūş-ı cevşenüm āle

2. İrer bāzār-ı ḫāhişde göñül kālā-yı āmāle
Ki dil-bendüm bu ben derde tevekkül gibi dellāle

3. Vezāret cümlesinden ḳan yudan dervīş-i ...[109]
Ḳabāda bī-nevā resmīyle döndi ḳāmetüm dāle

4. Ḫülāṣa maḥv olup bir ḳāl-ı ḫāliṣ ḳalmadan evvel
Maḳāl-ı ḳālıb-ı ḳalbi getürme ḳalbden ḳāle

[109] Şiirde bu kısım tam olarak seçilememektedir.

5. Ḳarār-ı ḫāṭıra gezmez cihānı böyle birden bir
Dağılmış dāne çīne uġradı bī-çāre aḥvāla

6. Zimām-ı ḥall ü ʿaḳd-ı dest-i aġyāra viren ser-ver
Keş-ā-keşle düşer bir ṣarṣarı daʿvā-yı iḳbāle

7. Sipāh-ı vehm ile bī-hūş olursın geç bu sevdādan
Ḫalel virme ḫavās-ı enfüse cemʿiyyet-i bāle

8. Dönerken ʿādeta hercāyī çarḫ-ı bī-vefā böyle
Reḫā vü şiddete Rāġıb ilişme baḳma bir ḥāle

Ġazel 23 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Alınmaz bir edāda ḥarf-ı sevdā sebük elḳāba
Muḥabbet[110] naḳş-ı medhūşāna gelmez resm-i kitāba

2. Ḥekīmüñ ṣadrine virmez şifā terkīb-i ḫoş-āmed
Bilürken ġullet-i ġāye-yi baḳsın mı zehr-ābe

3. Baṣīret yoḳ ne görsin söndi pertev sūr-ı naẓāre
Şaşup kör diliñ-i teşḫīs-i ʿaynı varmadan ḫāba

4. Der-i tedbīr-i ġavvāṣ-ı ḫıred fiʿle çıḳarmazdan
ʿAzīmetden döner mi ḳuvveden biñ düşse girdāba

[110] Gazelde yer alan **مخ بط** kelimesinin matbaa hatasından kaynaklı olarak bu şekilde yazıldığı düşünülmektedir. Anlam ve kafiye gereği kelime **محبت** (muḥabbet) olarak okunmuştur.

5. Seferde nev-heves ḫum-ḫāneler ḳurmış ne ḫülyādur
Bu yolda uġradır rehvār-ı nefsi ʿālem-i āba

6. Niṣār-ı māḥaṣaldan ḫāne berdüş olsa da durmaz
Cihānda ehl-i cūd uydurdu bezlin nūr-ı mehtāba

7. Ḥavādiṯten sebaḳ āmūz-ı ḥikmet olsa da Rāġıb
Maḥall-i ʿibreti idrāk edenler erdi esbāba

Ġazel 24 - Beyit sayısı: 7

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Pervānedür pervānede pertevlenürken ʿaşḳ ile
Tenūre pūş-ı maʿnevī meydānda dönsün şevk ile

2. Dād ü sited ser-riştesin kesmiş görünmez kimseye
ʿAnḳā-yı istiġnālaruñ daʿvāsı var mı ḫalḳ ile

3. Dil-dāde dalur dā'ire vefḳınce bir sāʿat arar
Dil merkezinde ḳonmadan ḫālīmi noḳṭa vefḳ ile

4. Raybinde endāma giren mażmūn-ı nev-āyendedür
Tāze edāñumuz ḳabā-yı köhne fetḳ ü retḳ ile

[s. 28]

5. Dil-bend olan her ġamze-i cellādına ʿāşıḳ rehā
Bulmaz fedākārane ḫāletden diger bir şıḳ ile

6. Varmaz nişāne pīş-rev olmaḳsızın tīr-i ḳader
Āzmāyişim var pehlivānum dime hergiz meşḳ ile

7. Hem renk iseñ de ḫalḳ ile Rāġıb ilişme ṣūrete
ʿĀlemde zevḳ-i cān fezā keşretde olmaḳ ḥaḳ ile

Ġazel 25 - Beyit sayısı: 11

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ser-ā-ser feyż-i sārī-yi alup ser tīġ-i esmāda
Vaṭan serinde ḳıl seyri ʿavālüm cemʿ-i esmāda

2. Tecellīsüñ mücerred buldı ḳalbi pertevi āṣla
Ḥicāb-ı rūhī ṭayy itdi cilā-yı ṭabʿ-i esmāda

3. Meded ey ṭālib-i vuṣlat ḳuṣūr itme mürebbīye
Teveccüh eyle himmet al bulasın nefʿ-i esmāda

4. Sivācı ayırdı ādemi ḳurb-ı tecellīden
O ḫabi rūḥbān ekmez anuñ çün zirāʿ-yı esmāda

5. Olur mengūş-ı gūş hem çü naḳşibend ḫāṭırda
Ki oldı bāz beste ẕikr ü fikr-i ferʿ-i esmāda

6. Naẓar pāye ise hercāda gözle şāh-ı maḳṣūdu
Çalındı yād-ı huş-yārı ṣimāḫ-ı semʿ-i esmāda

7. ʿUrūca bāl ü per eyler sivādan lā-vālā-yı
Maḳām-ı ḳurba sālikdür olanla şerʿ-i esmāda

8. Serīr ārā-yı dilde ẕikr-i dā'imle ḥużūr eyler
Vuḳūf-ı ẕātda ḥaṣr iden bu cemʿ ü'l-cemʿ-i esmāda

9. Muḥīṭ olsa vücūd-ı ḫalvet-i vaḥdetdeki esrār
Nefesde bir bulur vicdān-ı enfüs nevʿ-i esmāda

10. Bulınsa ʿayn-ı cemʿiyyet vuḳūf-ı ʿayn-ı ẕātında
Ḫavāsuñ ḥükmünü görmez muvaḥḥid vażʿ-ı esmāda

11. Ḫafīy iḫfā-ya var āfāḳa Rāġıb bulma enfüsle
Vücūd-ı farḳ yaḳ pervāne āsā şemʿ-i esmāda

Ġazel 26 - Beyit sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Tefekkür eyle ʿālemde ḥadīṯ-i emṯeli hemde
Kudūret cüz'ü aʿẓam ʿillet-i tekvīn-i ādemde

2. Ḳayırmaz merd-i meydān-ı cefā her çille-i saḥti
Ṣafā-yı ṣafvete varmış tesellīsün bulan ġamda

3. Tecerrüd ḳıldı bir de keṯrete olmaz nigāh endāz
Ḳalender būd nā-būd-ı cihāndan geçdi bir demde

4. Tevekkül bend-i teslīmüñin göñül reh-yāb-ı ḥayretdür
Nice pā-der kil-i müşkil olur rāh-ı müsellemde

5. Bu dem Rāġıb leb-ā-leb eşk-i çeşmümde pür olmuşdur

[s. 29]

Ḳapanmaz dāġ-ı sīnem umduġum bir ġayrı merhemde

Ġazel 27 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Degişmem neyse ḥāżır şehd mi ṣadmen ney-i ḳande
   Edā-yı vaʿd-ı nā-mīʿād gerekmez bī-şeker ḫande

2. Cihān rūmāl-ı gerd-i ġam gireh çīn ü ḥabīn dirhem
   Görülse rūy-ı ġabrāda ḫaṭā ḫaṭṭ-ı ḫoş āyende

3. Taḳāżā-yı ḳażā-ya tāb-āver var mı ʿālemde
   Selāmet cūy-ı ḳahr-ı dehr olan maġrūr ʿacep ḳande

4. Heyūlā-yı ḫıred sermāye pūc olsa her āyīne
   Mevālīd-i ṣelāṣe ḫuşk terdür heykel-i tende

5. Cebīnünde nümā ḫayrü'l-ḫalef mevlūd-ı mesʿūduñ
   Necābet zād-ı ṭālīʿ dür saʿīdü'l-cedd ferḫunde

6. Rehā cūy-ı ʿalā'iḳ vādi-i ḫurmānı ḳaṭʿ etdi
   Olur mı ġayrden merd-i ḫüdā imdāda dil-bende

7. Başīret pertev-i nūr-ı yaḳīndür ḥaḳḳ-ı ẕātında
   İder taṣvīr-i maʿḳūlın mücessimveş nümāyanda

8. Tecellī-i zamān der pey-i şu'ūn-ı yek-dīger āver
   Degil nevmīd-i nev-sāzı rıżā cūyende derbende

9. Ser-āẕāde olan bī-ḳayddür āfāḳ-ı enfüsden
   Tevekkül bend iseñ Rāġıb nedür bu derd-i ser sende

Ġazel 28 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Cihān gerd-i ḫayālī gezdüren hindi gibi sindi
   Şifāhanı dedi yād eyle şimdi tekyede sindi

2. Ayaġın düz başar ḳulluḳda yoḳ āyıḳ başar kimdür
   Ayaḳ degdürmeden bezme ṭutup dil-gīr eden rindi

3. Degişdi rūzgār bir dal ʿacūze döndi bir demde
   Daġıtdı meclis-i yārānı ṣaḥrāda yine dindi

4. Çıḳardı ʿarbede bozdu ʿArap alayını āteş
   Bilür bilmez göñüllü atlısı dīvāneler bendi

5. Göñül güftār-ı telḫ yār ile ḥulūl mezāḳ ammā
   Tesellī gūne ḥarf endāzī-i yārānı incindi

6. ʿİnān-tāb olmadan ḫaylī oyunlar gösterir evvel
   Sorarsa Mıṣrīsin meydāna dizgin aşırı cāni

7. Taḥammül elde ḫaṣmuñın ḫarāb-ābād olur nā-çār
   Göñül pā-māl-ı ceyş-i ġammedür Rāġıb niçün ṣöndi

Ġazel 29 - Beyit sayısı: 5

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Endīşe-i müşkil küşādan düşdi dil teşvīşe mi
   Ḫāṭır çeker mi bilemem ḫūn-ābe-i dil-rīşe mi

2. Dil-bend-i ser-tār-ı tevekkül hiç ṣınāʿat mı bilür
Ḥayret fezā olsın ḫıred der-pīş edince tīşe mi

[s. 30]

3. Çeksin nühüfte çillesin kimden kime şekvā düşer
Teslīme gerden-bend iken derviş olan dervişe mi

4. Yansuñ yaḳılsuñ yapmaġa güçdür aman ḳırılmasın
Vīrāne zār-ı dil nedür ṣırça serā mı şīşe mi

5. Nāzik mizāc vaḳite Rāġıb varmayan kimdür düşün
Bir varsa ġayrı ʿālemüñ endīşesi endīşe mi

Ġazel 30 - Beyit sayısı: 9

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ḫayāl-ı dāne-i ferdā ise fikrüñ girān-bārı
Ḳarışdır dur hevā-ya dipsiz ölçekle boş anbārı

2. Alup naẓẓāreye ʿibretle teşḫīṣ et bu devrānı
Dem-ā-dem yek-dīgerden ʿaks ide iḳbāl ü idbārı

3. Ṣafīr-i müjderesden ṣayd-ı kāmuñ añla şāhin-veş
Göz açma hāy ü hū-ya git gözet maʿnāda iḫbārı

4. Muḫayyīr itdi ʿuşşāḳı ser-āheng-i nevā-sāzuñ
Ḥüseyniye çıḳarma bes ḳarar göster ʿarż bārı

5. Fişenk-i gird-bād-ı āhımı bād-hevā ṣanma
Çerāġ-ı dūd-mān-ı dil iken her bir şerer bārı

6. Gözümde ḳurretü'l-ʿaynımla āb-ı rū-yı merdem bes
Bıraḳma ġayretüm varsa ḳo aḳsın seyl-i ḫūn-bārı

7. Yüzüm yoḳ ḫāk mālum bir ḳadem endāzuña ancaḳ
Naẓar bārımda bir berhem-zede dil var güher-bārı

8. Nesīm-i ṣubḥ-gāh-ı āha hem-dem şebnem-i dīde
Bıraḳmaz şāḫ-sār-ı ārzūda nā-resā bārı

9. Ġubār ḳondurma mir'āt-ı dil-i yāra ṣaḳın Rāġıb
Yerüñ ḳalsın ḥarīm-i bār-gāh-ı sīnede bārı

Ġazel 31 - Beyit sayısı: 7

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Yoḳsa saman-sāz-ı ṣabruñ naḳd-ı vaḳt-i ācili
Māli-hulyāya daḫi yoḳ iḫtiyācı ḥāṣılı

2. Düş düşünme bī-tekellüf dil serā-yı yāre hiç
Şeh-rāh-ı ḳalbe uġrar yoḳ rakībüñ bir yolı

3. Küski lazım ḳalb-i seng yesār-ı düşman ḳırmaġa
Şimdi ẓannım güçdür elleşmekle defʿ-i ṣāili

4. Hūşu keyfe kim başarsa lā-ubālīlik içün
İşte bu bezm-i cünūnuñ bir ayılmaz ġāfili

5. Kū-yı ḫāmūşānda var mı ḫāb-ı raḫat kim bilür
ʿĀlem-i ġafletde varsa ṣayma böyle kör dili

6. Dest ü pā yorulmadan bulmaz tevekkül menzilin
Yoḫsa bunda vardır elbet sāʿid-i saʿdıñ eli

7. Ṣal muḥīt-i ḥayrete var keştī-i tedbīri kim

[s. 31]

Yoḳ bu deryā dilligüñ ḫulyāda Rāġıb sāḥili

Ġazel 32 - Beyit sayısı: 6

Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün / Müstefʿilün

1. Āyīne-i cāmı ṭutarken ṭūtī-i gūya dedi
Dem-beste durma söyle söyle ḳulḳul-ı mīnā dedi

2. Perçem mi yā efser midir gül deste yā sünbül müdür
Müşk-i ḫuten mi bu dedim olʿanber-i sārā dedi

3. Nīm nigāh mı ġamze mi bu gerdiş-i çeşmüñ nedür
Ḳaṭʿ-i ümīd-i vaṣla bir ḥāżır cevap īmā dedi

4. Çeşm-i siyeh mesti-i sāḳī neşesinden yayulup
Ruḥsār-ı yārī eyleyen ġarḳ-ıʿaraḳ ṣahbā dedi

5. Mermer ṣanup yaḫbeste-i ṣūn kal ḥacer naḳş-ı ümīd
Ol naḳş-ı ber-ābı görenler sāde mā-hülyā dedi

6. Rāġıb ḫayāl-ı ḫālda nūr-ı sevādı derk idüp
Ol cennetü’s-sevdāya göñlüm lülü-i lālā dedi

Ġazel 33 - Beyit sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Kederden ser ṭutup āyīne mi oldı göñül cāmı
   Ḫaṭardan ḫāṭara döndi ṣafā ʿaks itdi encāmı

2. Reh-i maḳṣūda gir merdāne ḥayret-ger gibi gezme
   Üşürme reh-zenānı başuña cemʿ itme evhāmı

3. Muḳaddem kār ü bārın gönderen yolcu gibi ḳalsa
   Bu menzil-gāhda ġayrı ehl-i himmet bulmaz ārāmı

4. Girih-bend-i cebīne rūy-ı dil göster de bir naḳş al
   Eger ḫod-bīn ise ṣayma meges ol tünd-i endāmı

5. Hünerde ayb gizletmek ise ādāb-ı maḥviyyet
   Ḳuṣūrın serd idüp setr-i riyāda alma bed-nāmı

6. Ḥużūr u rāḥatı ḫülyā iderse çillede ʿāṣıḳ
   Gelür mi böyle taʿbīre düş-i aḍġāṯ ü aḥlāmı

7. Şikār-ı fırṣatı vādī-i istiġnāda ṭut Rāġıb
   Tevekkül riştesin elden bıraḳma ḳurma boş dāmı

Ġazel 34 - Beyit sayısı: 7

Farsça[111]

Ġazel 35 - Beyit sayısı: 7

Farsça[112]

[111] Matbu metinde bkz., s. 31-32.

Velehü Fī Taḫmīs-i Ġazel-i Ṣāib

Taḫmīs 1- Bent sayısı: 5

Farsça[113]

[s. 33]

Velehü Taḫmīs-i Ġazelü'l-Cāvīd

Taḫmīs 2 - Bent sayısı: 5

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Göñül ser-mū esīr-i ṭurre-i kākul mıdır bilmem
   Maḳʿad-ı bend-i pīç-ā-pīç-i ṣad müşkil midür bilmem
   Fütād-ı dām-ı zülf ü perçem ü püskül midür bilmem
   Ḫayāl-ı laʿl-ı nābuñ neş'e baḫş-ı mul mıdır bilmem
   İẕāruñ fikri dilde berg-i būy-ı gül midür bilmem

2. Küşād-ı bend-i gīsūya ʿaceb her bende ḳā'il mi
   Füsūn sāz-ı fiten çeşmüñ ḫayāl bāzī-i bābīl mi
   Fünūn-ı ʿişvede üstād-ı ġamzeñ böyle kāmil mi
   Çıḳarmaḳ naḳş-ı ḫaṭṭuñ mānī-i endīşe ḳābil mi
   ʿAceb bir müşk-i rūmī sisli bir sünbül midür bilmem

3. Ne ḳanlar ṭoplanursa dem-be-demde rīşe-i dilde
   Yayulsa nār-ı hicrüñ şāḫ ü bīḫ-i pīşe-i dilde
   Ümīd-i vuṣlatuñ ḳor mı keder endīşe-i dilde
   ʿİtāb-ı laʿl-ı rengīnüñ gülū-yı şīşe-i dilde
   Ṭarab efzā neşāṭ-ı naġme-i bülbül midür bilmem

---

[112] Matbu metinde bkz., s. 32.
[113] Matbu metinde bkz., s. 32-33.

4. İden āzmāyiş-i nāz-ı niyāzı ḥüsn ü ānuñdan
Cefā telmīḥ ider her şūḫa çeşm-i bī-amānuñdan
Düşen ḳayġu-yı cāna hep bu ḫāl-ı hindüvānuñdan
Geçer her laḥẓa biñ ceyş-i teġāfül ebrūvānuñdan
İki ebrūlaruñ cūy-ı nīyāza pül midir bilmem

5. Bulunmaz murġ-ı zīrekveş ṣenā ḫānende-i ġonca
Hezāran āşinā ṣanma mücerred bende-i ġonca

[s. 34]

Uṣūl-ı ḥikmete Rāġıb süḫan sāzende-i ġonca
Açar ḫāṭırları naẓm-ı nevā mānende-i ġonca
Nevā-yı ṭabʿ-ı Cāvīdüñ nedür bülbül midür bilmem

Velehü Muḫammes-i Li-nāẓımihi

Muḫammes 1 - Bent sayısı: 7

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Bu reng-i ʿāriżī meşşāṭeler gülgülden ögrensün
Ṣoran ḫālindeki keyfīyeti fülfülden ögrensün
Terennüm-sāz-ı mīnā demlerin ḳulḳuldan ögrensün
Neşāṭ ābād olan bir neş’e keyfin mülden ögrensün
Bu vaẓʿ-i lā-ubālī-yi dil-i bī-ġuldan ögrensün

2. Ḳımāṭ-ı nāzda meşḳ itdigi nev-ṭūr-ı istiġnā
Girih-bend-i dil-i ʿuşşāḳa tāze ʿuḳdedür gūyā
Müsellem mi bu ṭıfl-ı bül-heves her işvede ḫālā
Belī çīn-i cebīn nāzı oḫşar bir edā ammā
Rüsūm-ı şīve-i ġonca açılsın gülden ögrensün

3. Ṣedā-yı hāy (ü) hū virdi şükūfe-zāra bu ḥüsnü
Teġāfül virdi çeşm-i nergis-i dil-dāra bu ḥüsnü
Viren mevc-i temāyül mū miyān-ı yāra bu ḥüsnü
Ne ānki şāne virsin ṭurre-i ṭarrāra bu ḥüsnü
Perīşān tār-ı gīsū ṭarzını sünbülden ögrensün

4. Ser-ā-pā germ (ü) serd-i rūzgāra aluşup böyle
Başından geçdi emvāc-ı belā ḫayli āşūp böyle
Dutuşdu tābiş-i nār-ı firāḳa tā beşup böyle
Nice yanmış yaḳılmış gül ocaġına düşüp böyle
Hezār sūz-i dili pervāneler bülbülden ögrensün

5. Telāş-ı ḫāṭır-ı ġam-gīne virdüñ raḳībe renk
Uṣūl-ı kār-ı firḳat girmeden çarpılma boş dem-teng
ʿAbeş olma semāʿ-ı güfte-i nā-sāz ile dil-teng
Yazıḳ ṣızlatma cām-ı dil-şikesti böyle bī-āhenk
Nevā-sāz-ı ḥazīni ber-ḳarārda ẕilden ögrensün

6. ʿAẕāb-ı ḳalbe dünyāyı viren ādem elem çekmez
Ferāġ-ı bāl buldu böyle baḫşāyişle hem çekmez
Mücerred çilemüñ bār-ı girānın bir ḳadem çekmez
Sülūkī başḳa bir ʿālem ḳalender bār-ı ġam çekmez
Ḫarāş-ı keş-me-keşle bu sülūkī dilden ögrensün

[s. 35]

7. Ḫayāl-ı tīz-revi birden bu endīşeyle bezdürme
Gezüp enfüsde āfāḳa ṣaḳın berḫūrda sezdürme
Reh-i nā-refte-i mażmūnda bend-i ṭabʿī çözdürme
Yorarsın çār-pā-yı fikri Rāġıb ḫayli gezdirme
Biraz ḥüsn-i edāsın ḫāme-i dilden ögrensün

Velehü Fi'l-Muḳaṭṭaʿātu't-Türkī

Ḳıṭʿa 4 - Beyit sayısı: 2

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Mükedder olma rūḥ āsā serā-yı dil serāda dur
   Dem-ā-dem mevsim-i gül ola devrin gül dü ʿālemde

2. Maḥal-ı ḥāl aḥvāl-ı serāirdür meded göñlüñ
   Sürūr-ı ṣadr-ı ṣad āmedle hem-vār ola her demde

Velehü

Ḳıṭʿa 5 - Beyit sayısı: 2

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün

1. ʿAşḳ ile cūşa gelüp ḳulzüm-i vaḥdet nā-gāh
   Keşreti mevc-i ḥüküm ḫızını itmiş rū-pūş

2. Çünkü sergeşte ider seyr-i telāṭum hūşu
   Keşret icre nola vaḥdetle olursa medhūş

Velehü

Ḳıṭʿa 6 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Peymāne-i serşār-ı mey-i vaḥdet iken dil
   Keşret ne revā kim ola derd-i ser-i ādem

2. Maʿẕūr idilür keş-me-keş ehle hele bāri
   Pür olmasa ʿayş-ı hoş inʿām ile ʿālem

Velehü

Ḳıṭʿa 7 - Beyit sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Āṣaf-ı ʿaḳluñ dimāġın eyleyüp muḫtel hevā
   Taḫt-ı ber-bāden heves itmiş nigūn-ı imtiḥān

2. Dīv-i nefs almış elinden ḫātem-i tesḫīrini
   Şimdi mūre masḫara olmuş Süleymān-ı revān

Velehü

Ḳıṭʿa 8 - Beyit sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Āyet-i ṭūfān ḥavādiṯ ʿālemi yek-ser ḫarāp
   Ẕikr-i ḫayrüyle yine mihmān serā maʿmūrdur

2. Merdüm-i çeşm-i kerīm olmaz siyeh rūz-ı laḥid
   Şeb-çerāġ-ı cüddan çün deḥmesi pür-nūrdur

Velehü

Rubai 1 - Beyit sayısı: 2

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ṣafā-yı ṣafvet-i cānān ile bul gir bu meydāna
   Maḳām-ı rāḥatü’l-ervāḥ devrāndür semāʿ-ḫāne

2. Ḳudūm-ı ehl-i ẕevḳ ü şevḳ ile lebrīz iken Rāġıb
   Semāʿ-ı vecde baḳ neyle dönerse baḳma devrāna

Velehü

Ḳıṭʿa 9 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Pertev figen-i ceẕbe olan ḥüsn-i ḫudā-dād
   Her şāhidi bir şāhid ider vaḥdet-i ʿaşḳa

[s. 36]

2. Zīrā ki degüldür ḫaṭṭ-ı ser-levḥa menāfī
   Evrāḳ-ı meẕāhirde olan keşret-i meşḳe

Velehü

Ḳıṭʿa 10 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Esbābını tertīb idicek ḥüsn ü ḫıred söz
   Mecmūʿayı tevḥīd ü dūd eyledi bāri

2. Ānında olan keşrete itsin naẕarı dil
   Görsin nice sābitde olur vaḥdet-i bāri

Velehü

Rubai 2 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Ġarḳāb bem-i derd ü belā olmadan ey dil
   Āz āz gözüñ ḳaṭrelerüñ aġlamadan sil

2. Bir çöpce cihān gözlerüñe gerçi görünmez
   Bir ṭāġ olur līk dem-i derdde bir fil

Velehü

Rubai 3 - Beyit sayısı: 2

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Dil-beste-i āvāze-i zincir ḳażāyız
   Biñ cān ile lebbeyk zen-i ḥükm-i ḫüdāyız

2. Pervāne ṣıfat gerdiş-i beyhūde ne mümkün
   Biz sūḫte-i şemʿ-i şebistān-ı rıżāyız

Velehü

Rubai 4 - Beyit sayısı: 2

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Süfle perverdür felek çeşmi zemīn üstündedür
   Ḳande kim bir sāde dil var aña kin üstündedür

2. İşbu cellād-ı felekden bir nefes olma emīn
   Tīġ-i ġāyetde ḫıyānetde emīn üstündedür

Velehü Fi'l-Muḳaṭṭaʿatu'l-ʿArabī

Arapça kıtalar[114]

Velehü Fī'l-Mülemmaʿüt-Türkī ve'l-Ferdiyyāt

Müfred 1 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ḳapatdım dāġ-ı sīne şerhadan gösterme nūl ecdim
   Bu da güm-geşte-gān-ı rāh-ı ʿaşḳa bir ṭarīḳ olsun

[114] Matbu metinde bkz., s. 36- 39.

Velehü

Müfred 2 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlün

1. Kim vāḳıf-ı esrār olur nāme-i çarḫa
   Mażmūn degil cümle-i imlā ḳarışıḳdır

Velehü

Müfred 3 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Dil hevāya bend olaldan bulmadım bir fāide
   Ḥāṣıl-ı ʿömrüm bu ʿālemde ziyān olmuş gibi

Velehü

Müfred 4 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Bilmedim rāz-ı dehānın hem meyānın setrini
   Gerçi olmaz işlere çoḳ ṣarf-ı efkār eylerim

Velehü

Müfred 5 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Olmasın mı dil firīfte-i zīnet-i vücūd
   Düş ferāġa şāl u ʿabā bir degil midir

Velehü

Müfred 6 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Ḫüdā ṣūret-pezīr-i ḥüsn-i encām eyleye dilde
   Ḳunī çoḳ müddeʿā-yı ārzu taṣvīrī olunmuşdur

Velehü

Müfred 7 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Düşdi çeşm-i iʿtibārımdan sirişkim ʿāḳıbet
   Bezm-i ḫāṣ u ʿillete çünki raḳibim geryedür

Velehü

Müfred 8- Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Sūziş ile şanmañ ki fenā yāb oluruz biz
   Biz āteş-i teslīmede yāḳūt-ı elestiz

[s. 40]

Velehü

Müfred 9 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Esrār-ı noḳṭa ḥayret-i ʿaḳıl ḥakīm iken
   Beyhūde ḥaḳāyıḳ-ı āşiyānda güft-gū

Velehü

Müfred 10 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿūlün / Mefāʿilün / Feʿūlün

1. Benī lerzende iden mevsim sermā-yı firāḳ
   Āḫir faṣl-ı rebīʿ vü dem-i nev-rūz oldı

Velehü

Müfred 11 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātün / Mefʿūlü / Fāʿilātün

1. Reng ü nirengine aldanma bu çarḫ-ı dönek
   Naḳş-ı elvāndı gösterdigi hep būḳalemūn

Velehü

Müfred 12 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Baḥrde āsūdelük tünd-i hevādan ṣoñradur
   İḫtilāl-i ḳulzüm-ü miḥnet tesellidür baña

Velehü

Müfred 13 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Çāre-cū oldum devā-yı zaḫmuma benden ṣorar
   Āşinā-yı ḥikmet-i devrān kim merhem nedür

Velehü

Müfred 14 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Oldı olacaḳ olmayacaḳ olmadı aṣlā
   ʿĀlemde niçe yoḳ yere saʿy ü ḥaẕer itdüm

Velehü

Müfred 15 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

1. Egerçi zaḫm-ı dile ṣūretā ʿilāç ararız
   Baḳılsa tīġ-i ġam-ı devre imtirāç ararız

Velehü

Müfred 16 - Beyit sayısı: 1

Müfteʿilün / Fāʿilün / Müfteʿilün / Fāʿilün

1. Defter-i berg-i ḫazān buldı bütün şīrāze
   Varaḳ-ı Gülşen ümīd-i perişān henüz

Velehü

Müfred 17 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḥālet-i esrār-ı ʿaşḳı eylemezdüm fāş ben
   Ḥāl-ı mir'at-ı fiġānumdan nümūndur çāre yoḳ

Velehü

Müfred 18 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḫāce-i ʿaḳıl u maʿāşı celb nefʿ-i defʿ-i żar
   Sūd-i sevdāda gider gitdikçe enbāz-ı ḫayāl

Velehü

Müfred 19 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Rūzīn eylerdi şeb-i hicrānda efzūn ġam
   Girse taʿdād dem-i ʿömre ḥesāb-ı ārzū

Velehü

Müfred 20 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Zīr-dest-i redd olurdı nevbet-i dest-i kerem
   Güş-i mihr ü māh olaydı ḥasret-i ẕikr-i cemīl

Velehü

Müfred 21 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Girmez meyān-ı yār-ı dile tercümān-ı ḳāl
   Mā fī'l-żamīr edāsına besdür zebān-ı ḥāl

Velehü

Müfred 22 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Gelmez kişinüñ rütbesine şīme-i noḳṣān
   Me’ālen bedenen itse de aḥbābına ḥiẕmet

[s. 41]

Velehü

Müfred 23 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿūlün / Mefāʿilün / Feʿūlün

1. Zaman şimdi degil ādet-i ḳadīm üzre
   Zemīn-i tāze tuḫm-u feşār-ı āḫīrdür

Velehü

Müfred 24 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Fāʿlun)

1. Yoḳdur ol dā’irede serkeşe hergiz behre
   Ehl-i neslüme sezādur şeref-i cāh-ı ṭaleb

Velehü

Müfred 25 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Reşk-i ʿayş-ı ġayr ile kendin muʿaẕẕeb eyleme
   Nefsine ḫayr itmeyince ġayriye itmez ḥasūd

Velehü

Müfred 26 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Liḳā-yı minnete āyīne-dār olmaz ḳalender-veş
   Kerem it ḥācegān-ı dehr-i ümīd-i ʿaṭādür geç

Velehü

Müfred 27 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Fāʿlun)

1. Her dem itmezdi teveccüh aña ʿarż-ı ḥācāt
   Ḳıble-i rūy-ı ḳabul olmasa miḥrāb-ı ḫulūṣ

Velehü

Müfred 28 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. ʿÖmürdür aza rāġıb olan mest-i şehvete
   Ḥabs-i medīd-cāh-ı taʿalluḳ-ı rehā gelür

Velehü

Müfred 29 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. O kim rāh-ı rehā cūy-ı ʿalāyıḳdür bu vādīde
   Geçüp her bir ziḫ-i ḥızmānı āṣıl kāre-bend olmuş

Velehü

Müfred 30 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Dem-i berīde ol şehden delā āzād-ḫāh olma
   Degildür bī-vefā-yı bende-i dīrīneden melḥūẓ

Velehü

Müfred 31 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Fāʿlun)

1. Her ḳadem başına ṣad ʿāşıḳ iderse pā-māl
   Olsın ol serv-i gülistān-ı ḫirāmuñ seri ṣaġ

Velehü

Müfred 32 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Feʿūlün

1. Bed-ḫāh Yusuf evvel ise aceb mi iḫvān
   Lüṭufu budur ḥaḳīḳatle aḳrabalıġuñ

Velehü

Müfred 33 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātün / Mefʿūlü / Fāʿilātün

1. Bende-pirāne ser-endīşe-i kām eylerdüm
   Seng-pā-yı hevesüm olmasa ʿaciz ü ʿuthum

Velehü

Müfred 34 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Her leked kevb-i ḥavādiṯle olurdum pā-māl
   Dest-gīr olmasa üftādelige pīş-gehim

Velehü

Müfred 35 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Girdāb-ı cevr-i bī-seliye düşmeyince dil
   Bilmez nedür kerāmetini mübtelālıġuñ

Velehü

Müfred 36 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Virmezdi iḫtiyār-ı tekellüfe gerdini
   Rüşdī olaydı ṭıfl-ı ḳadar ʿaḳl-ı bāliġüñ

[s. 42]

Velehü

Müfred 37 - Beyit sayısı: 1

Müfteʿilün / Fāʿilün / Müfteʿilün / Fāʿilün

1. Nīk ü bed-i neylesin aña esrār-ı kâr
   Gendü-yi bilmez bilen ḳāʿide-i men-i ʿörf

Velehü

Müfred 38 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Ġam degül cān hezārı ko uçursın yorsın
   Ḳonmasın tek o gülüñ gülşen-i güyende kelāġ

Velehü

Müfred 39 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Meşreb-i vāsiʿde olmaz ceng-i mevc feyz ü basiṭ
   Sīne-i ṣāfā temāşā-gāhdür semü'l-ḫayāṭ

Velehü

Müfred 40 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Meşreb olıcaḳ mālik-i sermāye-i vüsʿat
   Ḳalmaz dü cihānda aña bir vech ile ʿusret

Velehü

Müfred 41 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḫāne-i ḳalbim ḫarāb-ı seyl meyl-i māsivā
   Muşt-ḫāñ-ı ḳālıbım dest-i hevesde ber-hevā

Velehü

Müfred 42 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Gūşe-i vaḥdet ne ḥācet ẕevḳ-i rūḥāni içün
   Var iken ṣadr-ı ḳabūl-ı bezm iḫvān-ı ṣafā

Velehü

Müfred 43 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Girse dil-i aʿdāya kerāmetle ʿaceb mi
   Girdāb-ı ġam-ı ʿārif ider ʿayn-ı meserret

Velehü

Müfred 44 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Feʿūlün

1. Olmaz meger-i ḥaşmet ü tāc ile emāret
   Emmāreye ḥüküm itmedür şarṭ-ı riyāset

Velehü

Müfred 45 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. ʿUlaṭdur şükūh-ı nā-hemvārı vażʿ-ı felekdeñ kim
   Olur elbette pür-tāb-ı gümān ki rast-gāhı geç

Velehü

Müfred 46 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Biz çerāġ-ı baḫtı itdik sūz-ı dilden şuʿle-dār
   Āb u ruġan birbiriyle itmesin ġavġa tehī

Velehü

Müfred 47 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Ay ġamzede-i rūzi-i her rūze niçündür
   Bī-minnet olan ḳısmetüñ olmaz saña kāfi

Velehü

Müfred 48 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Cilve-gāh-ı ṭāliʿ-i düşmandür itme iltifāt
   Rūy-ı dil gösterme çarḫ-ı aʿẓamuñ āyīnesi

Velehü

Müfred 49 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Oldı bāle tefriḳā şīrāze-i evrāḳa ḥal
   Cemʿ-i şeml ü celb-i nefʿe çāre-cūyum ḳalmadı

Velehü

Müfred 50 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. İtsin şikest seng-i sitem ḳalbimiz dürüst
   Her pāre çünki ḳābil-i feyż-i liḳā çıḳar

[s. 43]

Velehü

Müfred 51 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Görmedik ṣubḥ-ı vaṭandan bir ḫaber iḫvāndan
   Kerbet-i şām-ı ġarībān ile geçdi rūzumuz

Velehü

Müfred 52 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Bulmadı ebnā-yı cinsinden kemāl-ı imtiyāz
   Raḥm-ı maderden güher-vār olmayan yektā ġarib

Velehü

Müfred 53 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Kāhil olamaz rāh-ı rehāyende keselden
   Hem-vāre ider gezi ḫor u ḫābına ḫidmet

Velehü

Müfred 54 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Herkes āsāyiş iderdi sāye-i iḫvānda
   Olmasaydı püşt ü rūy-ı çāh-ı zindāna mümās

Velehü

Müfred 55 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Deryā dili ki vüsʿat-ı meşreb muḥīṭ ide
   Girdāb-ı ġam meyānı olur ṣaffe-i kenar

Velehü

Müfred 56 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Beyhūde gerd-i şeş cihet itmez ḥavāsımız
   Perkār-ı cemʿ-i dā'iremiz eyle pāyidār

Velehü

Müfred 57 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Ditreyüp berg-i ḫarān gibi ser-ā-ser ʿālem
   Neb-i ḥummā ṣanasın ʿāleme olmuş ṭārī

Velehü

Müfred 58 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Serbeste ḳalup resm-i cefā olmadı münḥal
   Bir ḥālet imiş ḫār-ı gülüzār arasında

Velehü

Müfred 59 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Taṣvīr-i ġayre ḳılma maḥal ḳalb-i aḳdesi
   Aṣnāma mesken itme beytü'l-muḳaddesi

Velehü

Müfred 60 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Vaṭan-ı dā'ire ḳademi dil ü berrāġdur
   Mesken-i būm olamaz olsa oña şāne ḫarāb

Velehü

Müfred 61 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Cihānuñ rengine aldanma virme rengini renk al
   Uṣūl ile yürü kerm-est iseñde pāyini denk al

Velehü

Müfred 62 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Mesʿūd olamaz rütbe-i ʿulyā ile menḥūs
   Mānend-i zuḫal çarḫı daḫi eylese bir düş

Velehü

Müfred 63 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. İder bār-ı ʿalāyıḳ başına dünyayı tengānuñ
   Mücerred ḫāne dilde o kim esbāba yürüyormuş

Velehü

Müfred 64 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Ki ẕemmeki ki medḥ ki Rāġıb ider eşʿār
   Mānend-i ḳalem dost lisānı iki şıḳdır

[s. 44]

Velehü

Müfred 65 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün

1. Münkeşif olmada der-i ṣandı ile çūn-i eşyā
   Ṭaʿn-ı aʿdā gibi Rāġıb ẕikr-i cemīle olamaz

Velehü

Müfred 66 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. İder āzāde Rāġıb ḳayd-ı külfetden giriftārız
   Bu āsāyiş esīr-i dām ṣayyād olduġum yerdür

Velehü

Müfred 67 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. ʿUşşāḳa cevr-i bī-sebep it dāverī budur
   Üslūb-ı ḥikmet üzre ḫadem-i pervī budur

Velehü

Müfred 68 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḥasb-i ḥālī der-i ḥikāyāt ḫayāli mū-be-mū
   İstemez ru'yet gibi taʿbīr-i rüyā-yı merīd

Velehü

Müfred 69 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Bed-baḫta dest ü pāsı bilā-yı dü tā durur
   Tev'em gerek netīce olan yerde cedd ü cehd

Velehü

Müfred 70 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿūlün / Mefāʿilün / Feʿūlün

1. Olur mı sidre sidre revānü'l-imkān-ı seyr
   Ki berḳ cilvesi āyînce ṭayy her ḥudūd eyler

Velehü

Müfred 71 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Tābiş-i mihr-i cemāle perde olmaz ḥaẕẕ-ı sebz
   Tīre gün eyler mi rūy-ı şaṭṭ-ı naḳş-ı pāyı baṭṭ

Velehü

Müfred 72 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. ʿĀrife ḳat ḳat nigāristān-ı ḥayret gösterür
   Sāde levḥ-i sādedür amma bu eyvān-ı ġarip

Velehü

Müfred 73 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿūlün / Mefāʿilün / Feʿūlün

1. Misāfir dile ḥubbū'l-vaṭan kāvle ġālib
   Şikenc-i ṭurre pür-pīç yāre dek gideriz

Velehü

Müfred 74 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

1. Ḫazān iderse ne ġam berg-i ʿīşimiz deverān
   Zamāna peyrav olup nev-bahāra dek gideriz

Velehü

Müfred 75 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Ḳūl u ḳurbānıyız aṣḥāb-ı dil-i inṣāfuñ
   Ḫār-ı mīḫ-i ser ü çeşm-i süfehāyız ammā

Velehü

Müfred 76 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Eyledük gevheri hem-seng ḫazef-i āḫir-kār
   Bu mudur lāyıḳ-ı şān ü şeref-i rūşen-rā

Velehü

Müfred 77 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Sen ki üstād gil ü dāver deverān olasız
   Ne revā kim ola devrinde muḥaḳḳir dānā

Velehü

Müfred 78 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Faʿlun)

1. Ḥālini kimse tefaḳḳud idemez ehl-i dilüñ
   Genc-i ġurbetde ḳalur münfeʿıl-ı derd ü belā

[s. 45]

Velehü

Müfred 79 - Beyit sayısı: 1

Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilātün / Feʿilün (Fāʿlun)

1. Bizde olmaz heves-i neyl ü ḥarās-ı ḥaremān
   Ḳande ḳaldı ġam-ı bī-fā'ide-i ḫavf ü ricā

Velehü

Müfred 80 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. İstiḳāmet serve pā-bend-i kenār-ı cūydur
   Ol güẕer-gehden pül-i ḳadd-ı dü ta işler geçer

Velehü

Müfred 81 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. İşlemez rāh-ı verā-yı perdeye pāy-ı ʿuḳūl
   Pīşe-gāh rāh-ı çeşme pīş-i pā işler geçer

Velehü

Müfred 82 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

1. Şikest-i ḳalb-i ḫaṣma rūzgār-ı himmet-i merdāne
   Ġubār-ı inkisārımdan cenāḥeyn-i cünūd eyler

Velehü

Müfred 83 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Mefāʿīlü / Mefāʿīlü / Feʿūlün

1. Sayeñde virüp varını kesb-i şeref itsün
   Sermāye-i her kârın iden vaḳf-ı ticāret

Velehü

Müfred 84 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Cennet iderdi meclis-i ḥüsn-i muʿāşeret
   Destūr olaydı ehline ḳānūn-ı ilm-i ḫaṭṭ

Velehü

Müfred 85[115] - Beyit sayısı: 1

1. Zīr külehde te'emmül olur devlete bu sır
   Bir pūtede külehki giren kimiyā çıḳar

Velehü

Müfred 86 - Beyit sayısı: 1

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Fażl-ı ḥaḳḳ maḥv itdi āṣār-ı riyā vü sümʿāyı
   Ḥamdülillāh rind-i bed-nāma kerem devrānıdur

[115] Beyitteki heceler birbirine uymamaktadır. Bu yüzden kalıbı tespit edilememiştir. Yapılan aruz kalıpları tablosundan düşürülmüştür.

Velehü

Müfred 87 - Beyit sayısı: 1

Mefāʿilün / Feʿilātün / Mefāʿilün / Feʿilün

1. Nesīm luṭfuñadur intiẓār (ı) fülk-i diliñ
   Çoḳ oldı sāḥil-i miḥnetde rūzgāra baḳar

Velehü

Müfred 88 - Beyit sayısı: 1

Mefʿūlü / Fāʿilātü / Mefāʿīlü / Fāʿilün

1. Olsaḳ hezār zaḥm ile me’yūs-ı āḳıbet
   Memnūn-ı luṭf-u merhem-i ḥussād olur muyuz

Velehü Fī’l-Müfredātü’l-Arabī

Arapça müfredler[116]

Velehü Fī’l-Müfredātü’l-Fārsī

Farsça müfredler[117]

[s. 47]

Ḫātime[118]

[116] Matbu metinde bkz., s. 45 ile 46 arası.
[117] Matbu metinde bkz., s. 46 ile 47 arası.
[118] Matbu metinde bkz., s. 47 ile 60 arası.

SONUÇ

19. yüzyıl şairlerinden "Mehmed Râgıb, Divançesi ve İncelemesi" adlı çalışmamızda Mehmed Râgıb'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Şairin divançesinin metni hazırlanarak bu metin, şekil ve muhteva açısından incelemeye tabi tutulmuştur. Metnin oluşturulduğu dönemde dikkatleri çeken başlıca özellikler şunlardır:

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemine girmiş olması ve bunun beraberinde getirdiği çöküntü ve buhran her alanda kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu yüzyılda, siyasi ve sosyal hayatta görülen karışıklık ve bozukluk edebiyatta da kendini göstermeye başlamıştır. *Klasik edebiyatta*, yerini *yeni edebiyata* bırakmanın hazırlığı görülür. Bu yüzyılda önemli şairler yetişmiştir. Ancak bu yüzyılda siyasi hayatta görülen dağılma döneminin etkisi, edebiyat sahasında da kendini göstermeye başlamıştır. Bütün bunlara rağmen bu dönemde Yenişehirli Avni, Enderunlu Vasıf, Keçecizade İzzet Molla gibi önemli şairler yetişmiştir.

Râgıb'ın da şairlik hayatı 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Edebiyatımızda birçok Râgıb yer almasına karşın, incelemeye tabi tuttuğumuz şair ikinci Râgıb olarak nitelendirilmiştir. Klasik edebiyatta Koca Râgıb'dan sonra bilinen ve ünlenen şair Mehmed Râgıb Paşa'dır. Râgıb'ın hayatı, H.1166 - M.1750 / H.1244 - M.1750 tarihleri arasında Sultan III. Selim ve IV. Mustafa saltanatları dönemine denk gelmiştir. Şamlı olan Mehmed Râgıb, Konya'ya vali olarak gönderilmiş ve orada vefat etmiştir.

Araştırmalar sonucunda elde ettiğimiz bilgilere göre, Râgıb'ın bilinen tek eserinin Divançesi olduğu görülmektedir. Bu Divançe, Mehmed Râgıb'ın vefatından sonra H. 1276 / M. 1860 tarihinde oğlu Nureddin Paşa'nın Bursa valiliği döneminde İstanbul'da 60 sayfa halinde matbu olarak basılmıştır. Oğlu tarafından Râgıb'ın şiirleri matbu olarak aktarılırken sadece elinde bulunduğu kadarıyla bastırılmasından dolayı eserin divançe olarak kaldığı tahmin edilmektedir.

Râgıb, mürettep bir divançe sahibidir. Bu Divançe, Arapça mensur bir dibaceyle/önsözle başlamaktadır. Divançede yer alan nazım şekillerinden bazılarının şair tarafından yapılan başlıklandırmayla uyuşmadığı görülmüştür. Tarafımızdan

yapılan nazım şekilleri tasnifine göre bu nazım şekilleri ilgili yerlere dahil edilmiştir. Buna göre: divançede, 15 kaside, 35 gazel, 2 tahmis, 1 muhammes, 4 rubai, 10 Türkçe, 24 Arapça olmak üzere 34 Kıt'a, 88 Türkçe, 9 Arapça, 8 Farsça olmak üzere 105 Müfred ve Türkçe manzum-mensur karşık hatime yer almaktadır.

Mehmed Râgıb'ın divançesi incelendiğinde Klasik Türk edebiyatında var olan genel konulara değindiği görülmektedir. Divançede yer alan nazım şekillerinde, genellikle dini-tasavvufi konular, felsefi hayat görüşleri, tarikat ve tarikat yolunda ilerlemek isteyenlerle ilgili dinsel öğretiler ve öğütler konu olarak işlenmiştir. Divançede, yer alan nazım şekillerinde esas düşünce dünyadaki maddi yaşamdan çok bu dünyadaki ve öteki dünyadaki manevi yaşamdır. Râgıb'ın tasavvufi ve felsefi hayat görüşünü metinde sembolik olarak da ele aldığı görülmektedir. Kendisi de tarikat ehli olan Mehmed Râgıb, tarikat mensubu olan mutasavvıflara olan sevgisini anlatmak için onları öven şiirler yazmakla birlikte, doğum ya da vefatlarını da şiirlerinde konu edinmiştir. Kendine ait bireysel konuları ve ruhsal kaygılarını da nazım şeklillerinde kaleme alan Râgıb, bu dünyanın geçiciliğini ve asıl olan gerçek hayatın ahiret olduğunu ifade etmektedir.

Râgıb, divançesinde yer alan şiirlerinde dağılma döneminin getirdiği buhran ve çöküntüyü konu olarak ele almıştır. Râgıb, içinde yaşadığı toplumun ve dahil olduğu tarikatın da etkisiyle hemen hemen bütün nazım şekillerinde tasavvufi ögeler içeren beyitler kaleme almıştır. Tasavvuf adabını bir yaşam felsefesi olarak benimseyen Râgıb'ın, bu öğretiyi yaşamının her alanına yaydığı görülmektedir. Tarikata, tarikat erbabına ve ehl-i beyte olan sevgisini manzumelerinde sıkça ifade etmiştir.

Râgıb, divançesinde yer alan nazım şekillerinde hemen hemen bütün harflerle kafiye oluşturmuştur. İncelenen nazım şekillerinde sadece پ, ث, ح, خ, ذ, ژ, ve ض harflerinin kafiye olarak kullanılmadığı görülmüştür.

Ayrıca divançede, gazellerin kafiyelere göre alfabetik sırayla oluşturulduğu görülmektedir.

Mehmed Râgıb, Klasik Edebiyattaki vezin olarak aruz kalıpları kullanımı geleneğine uyarak bütün manzumelerini aruz kalıplarıyla yazmıştır. Divançede yer alan bütün nazım şekillerinde kullanılan aruz kalıpları tespit edilerek tablo olarak

gösterilmiştir. Râgıb, divançede aruzun 14 değişik kalıbını kullanmıştır. Şairin, klasik kafiye anlayışındaki kafiyenin göze hitap etmesi kuralına bu anlamda uyduğu görülmektedir. Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerle kafiye oluşturmaya gayret etmiştir.

Genel manada ağır bir dil kullanan Râgıb'ın, Türkçe manzumelerde kullandığı kelime ve tamlamaların, Arapça ve Farsça şiirlerinde kullandığı kelime ve tamlamalara göre daha sade olduğu görülmektedir.

Bu çalışmamızda, 19. yüzyılda bu zamana kadar üzerinde akademik çalışma ya da inceleme yapılmamış olan Mehmed Râgıb ele alınmıştır. Çalışmamızda, Râgıb'ın diğer büyük şairlerimiz kadar olmasa da Klasik edebiyatta bilinen ve yaşayan bir şair olarak tanınması amaçlanmıştır. Bu noktada çalışmamızın Mehmed Râgıb ile ilgili yapılacak olan ilmi çalışmalara öncülük edeceği anlayışı hakim olmuştur. Her ne kadar hayatı hakkındaki bilgiler sınırlı olsa da elimizdeki kaynaklardan ve divançesinin önsözünden hareketle şairin hayatına ilişkin bilgiler oluşturularak şair tanıtılmıştır. Özellikle mutasavvıflık yönü ağır basan şairin bu yönüyle edebiyatımızda yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat***,** Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2012.

Çiftçi, Ömer (haz.), Fatin Davud, *Hatimetü'l-Eş'ar*, (e-kitap) İstanbul 1271.

http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-31/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1

http://www.osmanlicaturkce.com/

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1988.

İpekten, Haluk, İsen, Mustafa (haz.), *Basılı Divanlar Kataloğu,*Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

KANAR, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü***,** Say Yayınları, İstanbul 2011.

Kurnaz, Cemal, Çelik, Halil, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi***,** Kurgan Edebiyat, Ankara 2013.

Kurnaz, Cemal, Mustafa Tatcı (haz.), Mehmed Nâil Tuman, *Tuhfe-i Naili-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, C. I.*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

Lutfî, *Divan*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Bel. Yz. 0053.

Mehmed Râgıb, *Divançe-i Râgıb*, İstanbul 1276.

NACİ, Mualim, *Osmanlı Şairleri*, Akçağ yayınları, Ankara 2000.

Nazım Şentürk, *Babıali ve Sadrazamları*, Doğan Yayınları, İstanbul 2008.

PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,* Kapı Yayınları, İstanbul 2010.

PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü***,** Yargı yayınevi, Ankara 2011.

Saib Tebrizi, *Divan-ı Saib (Be-ihtimam-ı Cihangir Mansur), Müessese-i İntişarat-ı Nigah, C. I*, Tahran 1392.

SAMİ, Şemsettin, *Kamūs-ı Türkī*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.

Süreyya, Mehmed, *Sicill-i Osmani, C. II.*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1893- 1894.

Tatcı, Mustafa, Kurnaz, Cemal, *Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, C.I.*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2000.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, *Râgıb Mehmed Paşa, C. 7.*, Dergah Yayınları, İstanbul 1990.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Rojhat BAKAÇ

Doğum Yeri ve Tarihi : Nusaybin, 1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi/ Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi/ Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Ardahan Milli Eğitim Müdürlüğü

İletişim

E-Posta Adresi : rojhat_bakac@hotmail.com

Tarih : 21.06.2018

EK: ŞAMLI MEHMED RÂGIB DİVANÇESİ TIPKIBASIMI

والغلبة والهتك والفتك والقتل والاماتة وامثالها فيسمونها
بالجلالية وان كانت من سنخ العلم والادب والكرم والجود والسخا
والمحبة والايتلاف والاحياء والعطاء فيسمونها بالجمالية فصار الكمال
كمالان كمال جلال وكمال جمال ولما كان تلك الاسماء والصفات
مظاهر الكمال فكان لها ايضا كمال كما ورد ان الله سبحانه له كمال
ولكماله كمال ولكمال كماله كمال وهكذا كما ان الله سبحانه له جمال
وبجماله جمال وبجمال جماله جمال وهكذا فاذا اراد الله سبحانه اظهار
كمالاته في مظاهر اسمائه وصفاته من خلقه تجلى لها بها فاشرقت و
طالعها فتلالات فالقى في هويتها مثاله فاظهر عنها افعاله فصار كل
منها بحسب استعداده وقابليته مظهرا لكمال من كمالات جلاله او جماله
فكل نفس من النفوس العلوية اذا تمت قابليته وصلح استعداد وظهر
منه كمال من الكمالات الالهية صار من اهل الكمال والاعد من اهل
الجهل والضلال ولما كان الانسان خلقه الله في احسن تقويم خصه
بالتشريف والتعظيم والتكريم بالتعليم وعلم ادم الاسماء كلها جلالها
وجمالها وكرم بني آدم بحسب تعلمهم تلك الاسماء من آدم فكل فرد
من بني آدم اذا تجلبب بجلباب اسم من الاسماء الجلالية او صفة من
الصفات الجمالية تكمل بذلك الكمال وتجمل بذلك الجمال وكل من ترقى
من مقام اصحاب واحد من الرتبتين وتتوج بتاج الجامعية للكمالين
فصار مجمعا للبحرين واقفا على الطبقتين وصاحب الرياستين فلما
عرض ادم تلك الاسماء على بنيه وقال لهم فارغبوا الى ربكم باقبالكم
فلوبكم عسى ربكم ان يهديكم سواء السبيل فمن رغب من بني آدم في

ذلك العالم وقال اتى راغب الى ربى سبحانه بن كان شاهته وجنات
الشام ومن شهد بسطوع نور فضله من شاهد بارق كمالاته و
شام موقد بنراس مشكات الافهام العاجز عن تحرير وصفه السنة
الاقلام الجامع لجموع فنون الادب الفائز بحيازة اساليب كلام الترك
والعجم والعرب الباني في نظم بناء يعرب عن حقيقة صناعة البناء والاعز
الناهج في صنعة الاداب على نهج البلاغة وجادة الصواب المهتدل
اغصان درجة رياسة المتهلل جباه جلالته ونفاسته الصاعد الحال
من الرياسة اعلا رواق الحائز مضمار السياسة قصب السباق المزري
من بحار الفضائل فلم تزل كؤسه دهاق الراج فضلاً وجوداً على سائر
اهل عصره وفاق المتحلي بحلى الفضل والكمال المتوج بتاج الرفعة والعظمة
والجلال الراغب بنشر المكارم العليا المرحوم المبرور محمد راغب باشا
اسكنه الله بحبوحة جنته وشمله عواطف رحمته فانه قد كسيت
ذاته بذاته لا بمعاضدة اجداده وجداته حلة الشرفين وحاز في
ميدان الكمالات من غير معاونة احد قصب سباق الكمالين لان
اجداده كان اصلهم ووطنهم من قديم الاعصار في مصر من
الامصار المسمى بكوز لحصار الى ان انتهى الامر الى ابيه المرحوم المبرور
حسين بك ابن عثمان خيري بك ابن المرحوم امير الامراء عوض
باشا ابن ملا احمد كمال الدين قوجحصاري شملته الرحمة الكبرى
فلما استقر في صلبه نوره وان اوان ظهوره نودي بقوله تعالى
يا قوم ادخلوا الارض المقدسة التي كتب الله لكم فامتثل امر الله تعالى
وقال رب اخرجني مخرج صدق وادخلني مدخل صدق واجعل لي

من لدنك سلطانا نصيرا فاستجاب دعوته وشمله توفيق الملك
العلام وخرج من كوز لحصار ودخل بلدة اسلامبول ولما كان خاملا
لذلك النور شملته عناية الملك الغفور فصار چراغا للحرم همايون وروز
نامه چى فى الشام وظهر علو رتبته وسمو قدره بين الخاص والعام ثم
تولد منه المرحوم الحاج محمد راغب پاشا وظهر نور تلك الذات المقدسة
فى الارض المقدسة وتربى هناك الى ان بلغ رشده وشد ازره وبلغ
حد ثمانية عشر سنة وكان فى تلك المدة بتحصيل الكمالات لا تأخذه
نوم ولا سنة الى ان كمل كماله وظهر جماله خطر بباله التوجه لتحصيل
الجلال فرغب عن الشام وقصد النزول بالسواد الاعظم واليلد المكرم
اسلامبول ودعا ربه بقوله رب ادخلنى مدخل صدق واجعل لى من لدنك
سلطانا نصيرا فشملته المكارم الربانية وتوجهت اليه العنايات الخاقانية
ونصرته النصرة السلطانية فبدا هلال افضاله من افق الجلال بامتيازه
على الامثال وصار مأمورا من قبل الدولة العلية نواحى قلعة عكه بقبض
اموال متروكات الجزار احمد پاشا لاجل تسكين الفساد واصلاح ذات
بين العساكر وبعد ختام هذه المأمورية ارتقى الى المناصب ولا فاولا
الى ان بلغ من رتبة امين البارود خانه ثم بعد تمام نور الكمال قارنته
الطاف الملك المتعال بتحول حاله الى احسن الحال انشد بقول لله در من
قال بشرى لقد ابحر الاقبال ماوعدا وكوكب المجد فى افق العلا صعدا
فانى الى مقعد صدق برتبة نشا بخيلق فمكث فيه بونا واعانته المقادير
عونا الى ان صدر بصدق طوتيه الارادة الخاقانيه بكمال المهارة اشرفت عليه
الانوار الالهية وصار كهف الدولة العلية فى زمان السلطنة السنية

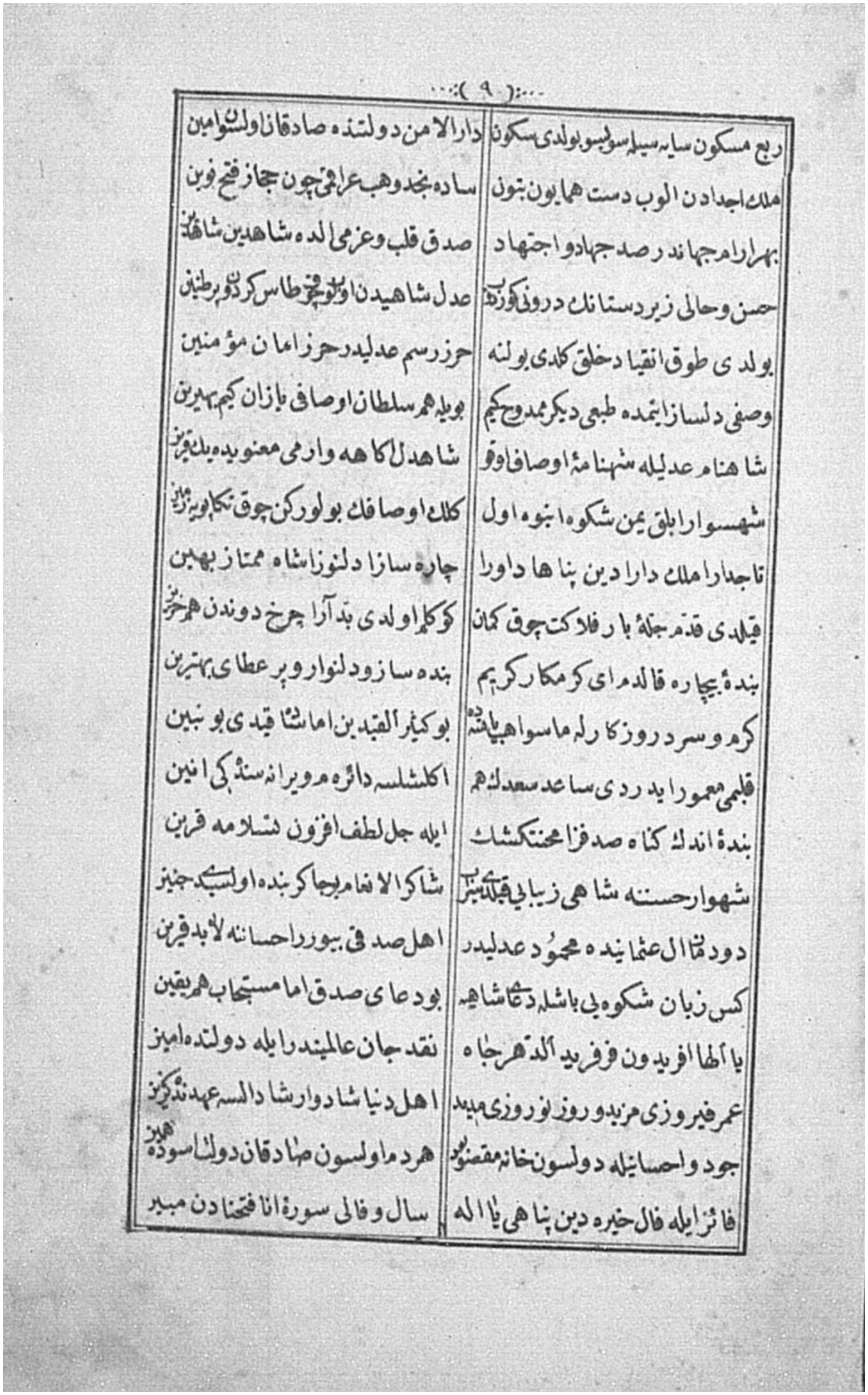
والدولة العلية سلطنته سلطان السلاطين وخاقان الخواقين السلطان ابن
السلطان السلطان الفوي الغازي سلطان سليم خان اعلى الله مقامه ورفع
اعلامه ثم بزغت عليه شموس الالطاف الخاقانية فتحلاه بحلية الوزارة في السنة
الثانية والعشرين بعد المائتين والالف من الهجرة النبوية المصطفوية وتلك
في اواخر عهد سلطان سليم خان عليه الرحمة فهنا ظهر سر اقبال قلبه لظاهر
وباطنه الى ربه حيث قال في بدو ظهوره اني راغب الى ربي سيهدين وظهر
ايضا سر تسميته براغب لكونه راغبا الى ربه بجميع مراتبه قال تعالى فاذكروني
اذكركم من اقبل الى شبرا فقد اقبلت اليه زراعا فحيث رغب الى ربه رغب ربه
اليه فجعله مظهرا لاسمه الراغب وبمفاد انما الاسماء تنزل من السماء سماه
الله راغبا وهداه سبيل الكمال ثم قال فهديناه النجدين نجد كمال الجلال
ونجد كمال الجمال ونجد كمال جماله كان طريقة النقشبندية حتى وصل
بالمقام الاعلى فجعله مظهر الكمالين ومجمعا للنورين فلمع بدر كماله
بامارته وسطع نور جلاله في وزارته الى ان كمل بدر ظهوره وظهر
منه كمال جلاله بسطوع نوره فتعلق ارادة الله سبحانه بابقاء اسمه و
دوام رسمه بعد ارتحاله من دار الغرور الى دار السرور فاكرمه الله بولد
ولد في يوم الاثنين تسعة رمضان من سنة الثانية والثلاثون بعد المائتين
والالف ليكون بعده مظهرا لظهوره وحاملا لنوره فبعد ولادته واستقرار
صفوة نوره فيه افتخر به وقال هنا نوري وكاملية للنور ونسبته اليه صار
اسمه محمد نوري انار الله تعالى بنور وجوده الافاق وعصم بدر جلاله وجماله عن
الخسوف واللحاق ثم بعد ظهور مظهر نور جلاله عاش في غاية كماله ونهاية
جلاله الى ان آن اوان انتقاله وحان زمان ارتحاله بعد ان بلغ ثمان

وسبعين فلا فى رحمة رب العالمين فى بلدة قونيه يوم الاثنين ثانى
عشر من شهر جمادى الثانية من سنة الاربعة والاربعين فى عهد ايام
الدولة الغلية والسلطنة السنية سلطنة الخاقان ابن الخاقان السلطان
ابن السلطان السلطان الغازى محمود خان الثانى ودفن عند تربة
مولى العارفين الكامل ابن مولانا جلال الدين الرومى قدس سره عليه
رحمة رب العالمين هذا ما كان من امر جلاله حيث ظهر فيه نور الجلال
وتتردى من حضرت السلطان برداء الجلال وعاش بكمال الجلال
ومات فى غاية الغر والجلال فلا فى رحمة ربه ذى الجلال ودفن عند
مولانا جلال وخلف خلفا ليكون مظهرا لنور كماله الجلال واما ما ظهر
من نور جماله فكان بحسب الخلق والصورة فى غاية الحسن والجمال
مشتغلا ايام جلاله ايضا بزيادة ظهور كمال الجمال ناظرا فى الاثار
والاخبار ظاهرا منه كمالاته فى ضمن بعض الاشعار متضمنة
عجايب المضامين فائقة اشعاره على اشعار اكثر الدواوين والعجب من جمال
ذلك المفلق المفحم ان اشعاره جرت بافصح لغات الترك والعرب والعجم
بحيث اذا سمع فردا من اشعاره كل من كان من شاعر رزين ما قال الا
ان قال ان هذا الا سحر مبين وسيشهد بصدق مقالتى ما سيثبت فى
الدفتر من بعض ملتقطات اشعاره ليستشهد الشاعر المتامل به لسائر
كمالاته واثاره ويرى درر ابياتها غررا فى جياد الفرائد القصائد ولمعان
البديع لها صلة ومن مفرداتها عائد فها تشرق شموس التهذيب
فى سماء بلاغتها وترشف الاسماع على الطرب
من رقيق سلافتها وهى هذه

مرحومه اغجه باشا
حضرتلرینك بالیكسر ذرعه بالا رخته
در سنه تاسیس مملكه خسكان سلطان محمود
خان خضرتلرینك حضورنه سكسان
عسكر ضرع تقدیم ایلدكلری
تاریخلریدر

بسم الله الرحمن الرحیم

حبذا بدر هلال لایح فی کل حین | شاهد العدل بدی ام شاهد نور یقین
بارك الله طالع مسعود شاه افرین | خان محمود اللقا اول ملجاء اهل یقین
پادشاه داور سلطان منصور العلم | شاه شاهان زمان فص نگین سا زمین
بهر ساز شاکران و دلنواز چاکران | شاه جمجاه سریر افزا سلیمان نگین
ظل طوبی وایهٔ عدلیده آسوده جهان | پادشاه بحر و بر حرز امان عالمین
اعتماد اهل را هب جهان رایه در | قطب الهام پرورك بورك الحق دوربین
کوز دوبارام خلقی بوجاندهٔ سوبسو | شاه فرمان دان دیوان حکمسنا هیز
جسم ملك دولتی حکمنله احیا ایلیوب | مشوره زار یاس قلبه آب لطفیدهٔ معین
در دیاس قلبه بری الساعه وشروارسه | فص زیبا حکمت قانون عدلیه رهین
رای تدبیر حکمداریده بو احکام خوش | باهر التایید ناهو معنویده شاه دین
امر بالمعروف و نهی منکره اقدامله | اولدی شرع عالیه احکام عدلی هم رزین
هب اصولی عدلیده رایدن جهانی مقتدی | سعی شاه دین پناه اولدی جهان مستبین

ربع مسکون سایه سیله سویسو بولدی سکون
دارالامن دولتنده صادقانا ولسون امین

ملک اجدادن الوب دست همایون بتون
ساده بخدوهب عزمی چون جهاز فتح قوین

بهرارام جهاندر صد جهاد و اجتهاد
صدق قلب وعزمی الده شاهدین شاهدین

حسن وحالی زیردستانک درونی کوزدب
عدل شاهیدن اولوب فخر طاس کردون برطنین

بولدی طوق انقیاد خلق کلدی بولنه
حرز رسم عدلیدر حرز امان مؤمنین

وصفی دلسز ایتمده طبعی دیکر ممدوح کیم
بویله هم سلطان اوصافی بازان کیم بهترین

شاهنام عدلیله شهنامهٔ اوصافاوقو
شاهدل کاهه وارمی معنویده یک قرین

شهسوارابلق یمن شکوه ابنوه اول
کلک اوصافک بولورکن چوق تکاپویه زمین

تاجدارا ملک دارا دین پناها داورا
چاره سازا دلنوزا شاه ممتاز بهین

قیلدی قدم جلهٔ بارفلاکت چوق کمان
کوکلم اولدی بدآرا چرخ دوندن هم خزین

بندهٔ بیچاره قالدم ای کرمکار کریم
بنده ساز ودلنوار وبرعطای بهترین

کرم وسرد روزکارلرماسواهیاشده
بوکثیر القبدین اماشاقیدی بونبین

قلبمی معمورایدردی ساعد سعدلکم
اکلشلسه دائره مویرانه سندکی امین

بندهٔ اندک کناه صدفرا محنتکشک
ایله جل لطف افزون تسلامه قرین

شهوارحسنه شاهی زیبایی قیلدیبر
شاکرالانعام بجاکر بنده اولسبد جنین

دودمان آل عثمانیده محمود عدلیدر
اهل صدقی بیورراحسانله لابد قرین

کس زبان شکویی باشلرد عاشاهیه
بودعای صدق اما مستجاب هم یقین

یاالها فریدون فرفریدالدهرجاه
نقد جان عالمیندرایله دولتده امین

عمرفیروزی مزیدوروزنوروزی مبید
اهل دنیا شادوارشادالسه عهدنده کزنز

جودواحسانیله دولسون خانه مقصودیور
هردماولسون مهادقان دولتاسوده همین

فائزایله فال خیره دین پناهی یاالله
سال وفالی سورهٔ انافتحنادن مبید

روح عالمده صفای صفوت دنیاهی
عین لاهوتیده ایله اصل شاهی اهنین

روم وجمله دشمنانی دینی الله ایدهٔ قهر
هرد مراوله فتح سلطانیله عالم کامبین

خاکسار وبی وجود الله قیلسون دائما
دولنك اعداسی یکسه کافرین وملحدین

فی سبیل الله دیوب جکدی جهاد شمشیرینی
سیف عدلیله کسلسون چوف رؤس کافرین

امر دینه بیور بلان بو همت علیانی هب
ایله یارب دائمی توفیق وآلایه رهین

سال نو تبریکنه انشاد بهیور جدید
شاعران نوادا اورنك یکی طرز بهین

بو تواریخ بهیه راغبا رزیبا اَدَا
نام سکسنایدی یکد ونقص جریده جزایز

فتح ونصر الله کلدی فال نو سال بهین
سال شاهی عدل آیین مژدهٔ فتح مبین

ای جلادتلو مها بتلو جهانبان معین
لطف واحسان ایله باکا باق که اولدم مکتبین

کاردیجا فر میرسیدانید رپناه اورده ایم
دین فلك حیفر بیارای پادشاه بی قرین

حسبحال عبد کمتر شاوقع وآللهٔ بو
باقی فرمان پادشاه عدل آیینه رهین

تاریخ ولادت شهزادهٔ حضرت سلطان عبد المجید خان

سلطان محمود العدل در صاحب رای حمید
شاهنشه اکاه دل اول سایهٔ رب مجید

خاقان دار السلطنت خان سکندر منقبت
شاه بهی الیمنت جیش غم ستد سدید

اثار عزمی اولقدر امتزاج فوز وظفر
باعون حق یوقدر نظر اول مظهر فتح عدید

قانون وعدل وشرعله انواع جهد وسعی
هرد لوحسن وضعله اولقده تأیید مدید

تأثیر یمن وطالعی نیروی بخت ساطعی
برهان سیف قاطعی اولقده دائم بر مزید

حقا همایون وایه در کهف الامان بو سایه دار
فیض خدا برمایه در دورکی اولور نور نوید

رأیی صابتدهٔ اخص یوق لطف وقهرنده کمر
حکمله بحق هر نطقی نص قلسه بجا وعد وعید

بهجت سرای شوکتین ارکان ملك وملتین
جمله اصول دولتی عهد نده نظمی رو بدید

دنیایی شامل نعمتی بو جمله دن سرمنتی | شهزاده کاندك طلعتی الله بیلور بیت القصید
ویردی خدا شمدی دخی شهزادهٔ نورجلی | اولسون معمر طالعی عالی اولهمدسعید
ظل ظلیل حق بو در تائید هم مطلق بودر | صادقلره اشفق بودر خائنلر اولسون نابدید
اولشاه منصور العلم اوله موفق دمبدم | اعداسی سیفیله عدم بولسون اولهرچون حصید
راغب فتاده غم کشید آزاده تاریخی فرید | نورخدا در روبدید شهزاده عبدالمجید

تاریخ ولادت شهزادهٔ سلطان عبدالمجید

داور دریا عطا محمود خان ظل خدا | حضرت الله ایده عمر همایونك مدید
شرق و غربه حکمران اسکندر صاحبقران | غالب مطلق مؤید پادشاه ابحم عبید
شاه شاهان زمان سرنامهٔ عثمانیان | خسرو دوران و خاقان فریدون فرفرید
سایه کستر تاج آور بنده پرور دادور | دور بچو نیلك اولدی هردمی بر یومعید
مظهر فتح و ظفر سلطان منصور اللوا | ربع مسکونی بتون ایمك مسخر روبدید
عالمی تنویر ایدن خورشید عدل و شفقت | دهردن قیلدی ظلام ظلمی یکسر نابدید
کردسم پای اسب شوکت شاهانه سی | صادقه کحل جواهر خائنه نار و عید
صرصر تیغ جهاندارندن اولسون سبز سر | هیکل اعدای دین و سلطنت چون برگ بید
بنده کانه درکه لحسانی همواره کشاد | دشمنه حکم همایونی همان سد سدید
دوغدی مهر اسا سپهر معدلتدن بردخی | حمدلله طلعت شهزاده با عمر و مزید
سایهٔ شاهانه ده انسون جناب لایزال | عمرن افزون طالعن مسعود بختی سعید
شاکر الاحسان راغب بندهٔ دیرینه نك | انزواده کلدی کهنه طبعنه شوق جدید
کوهر افشانلق ایدوب یازدی دعا تاریخنی | کلدی تشریف ایتدی مهد عالی عبدالمجید

تاریخ ولادت شهزادهٔ سلطان احمد

عالمه سلطان محمود عدلیدر نور رشاد | شاه شاهان مؤید داور صفوت نهاد

بویله خاقان فریدون فر سلیمان حشمتلو — درکمینه فخر ایدردی بنده اولسه کیقباد

زیردستان سایه سنده درامان اولدیلر — ملك موروثنده زیرا قالمدی سرکش عناد

اعتماد عقل کل رأی جهان آرایه در — قصر ملك سلطنت ارکانه اولدی عماد

رأی وتدبیری اصابت ایتمده تقدیره بس — هرجهت دورنده راحت نعمتن بولدی عباد

شاه دینك شاهدی اخلاص عزمینه قوی — امر ملك دولتنده حسن رأی واجتهاد

سویسون بخهیز جیش ایدوب غزا ایمکده در — داد حقدر بویله سلطان المغازیه جهاد

شاخسار سلطنت ذاتیله اولدی پر نما — کلدی شمدی بردخی شهزادهٔ عالی نژاد

نو بنو بویله بخای حیات افزا ایله — اولهٔ عالم دمبدم سودوسروی ایله شاد

فتح ونصر الله اولسون حسب حال شاه دین — ربع مسکونده جهاد واجتهادی اوله یاد

اهل باطل عهد محمودنده یومید حیات — دائما اولسون اهل حق دورنده شاد وکامکار

بای بسم الله ایله بردن ایکی تاریخ بولوب — بونده رآغب بنده سی اولمزمی قیدندن آزاد

مهر عالمتاب اساکلدی نور احمدی — طلعت سلطان احمد له نما بولسون مراد

تاریخ فتح دغدغهٔ زور بای یکیچریان

شهنشاه زمان صاحبقران محمود عدلیخان — نه ممکن کلك وصافان ادای وصفنی قیلسون

دعای خیر روح عالم الزم هرکسه چونکه — توجه ایلیوب حقه اجابت دملرین بیلسون

همان الله دوکنمز عمر وشوکت ویرسون اولشاه — سرور روز فیروز بله عالم برمراد اولسون

نه سمته کوکبه آرا اولورسه رأی تدبیری — ارنلر موکب نصرت پی سلطانیه دولسون

خدا مزداد ایدوب نیروی بختن جمله اعدادن — اوشیرارد شیر شمشیر سطوتله انتقام آلسون

زمانن فتح انواع سروره ایده حق مقرون — نسیم عدلله چون غنچه هردل کل کبی کلسون

رؤس دشمنان دین ودولت تیغنه طعمه — اولوب مرضاتنك سرهو خلافنده اولان بولسون

دودستن بادبانا سایه اچانلر صدقه بویله — اجابت بحرینه زوبچهٔ ادعیه یی صالسون

کورلدی موج تاثیری دعانك بویله احمد اولسون — محیط دعوته هردم سزا صادقلری طالسون
ظفر تبریکنه توجیه وجه مسکت راغب — یتر شیخانه رود ربوادای شاعری قالسون
غزای اکبر اطلاقی بو فتحه تاریخ هم — قولدی یکیجری یوسف محمود بله احمد اولسون

تاریخ ولادت همدم چلبی

بهجهٔ انوار سن همدم کلوب نوروز عید — خانمان مولوینك همدمی اولسون بدید
پرتو حسنیله یکدن شاد اولور روح سلف — شمس وماه برج افق قطب مولانا سعید
یازقدومه همدم راغب بولوب تاریخنی — مطلع افق ولایت همدم پیر سعید

ابتداء قصائد

رموز سیف قلم حلتن استین شاهه — بوزرجمهر زمانی کرك باشیر کزین
بولیدی صاحبن اول امانت کبری — نثار ما حصل ایلردی پاینه پروین
بلیدی قدرینی هرکس اونائب حقك — ایدردی جانتی اکرامنه فدا تحسین
کیدردی غائلهٔ کشمکش کوکللردن — کلوردی نفسنه اهل تردد توطین
نه ستر بوالعجب و ستر بمهر حکمتده — که قبض وبسط جهان اولمش اولجنابه رهین
ولی فائده سیف قلمه طولسه جهان — مباشر اولمیجی برخدیو غدلکه بین
اولور اوسیف قلم آکت ملاحظه هب — فالور نمایش بیجان وصورت آیین
روامیدر مکر ایین شرع وملتده — که اوله یتیمه رعایت مثال چوردثمین
نکاه عین عنایتله اولمبوب ملحوظ — کناه فضل ایده الحق اوهوشیار بخرین
دوشرمی دائرهٔ امتحان کوهردن — برابر اوله سبك مایه لرایله سنکین
غرور جاهله جاهل اولیجه مست سرور — کرکز اکادخی احتیاط غث و ثمین
زمان وذاتکه حرمان یأس اولمه پادشر — بودر اشارت رازا شنایه کار همین
کرترك برك نوا ایلیوب تفرج ایده — تراکتلی سرانجام عالمی پیشین

کاده حرفهٔ فقر و فنایه شاکر اولوب | فراغبا لله اولسون کدای گوشه نشین
نه حاجت ایمکه سیف و قلمله جمع فهم | تنعم تنه یمزمی کشك و نان جوین
که زاد راه خدا توشهٔ قناعتدر | بنجون چکر کشی بیهوده رنج گنج و دفین
نه لازم ایمکه سیف و قلمله سعی نظام | تمتع دله بسدر تخیل شیرین
که ادمی اثر نیك ایدر دو عالمده | فیوض رحمتله تازه رو کشاده جبین
گرنجه عقل ارسطو بو رسمه دستوری | زبان سیف و قلمدن دخی ایدر تحسین
دیمه وزیر اولیجق که بویله سیف اولسون | که موره زور ایده مزسایه سنده شیر عرین
دیمزمی اصفا و طوبی نهاده طوبی له | که اودر مشیر مشار الیه روز لبسین
کمال رأفت و غیرتله ایلمش اول بیجون | صلاح عالمی کون و فساد ایجون تعیین
نه سمته کوکبهٔ همتی چون توجه ایده | قلم ظهیر اولور لبختیاره سیف معین
بهار دادله ایلر جهان پیری جوان | جبینه حسرت اولور کردرخنه وچین
ایدر سه جوهر ذاتن محلیدر توفیق | هزار عزله انکشتر بن حکمه نگین

همای اوج سعادتن اودر که سایه سنی
ایده خدای بوکون ومکان اوزره مکین

بروسه ده حضرت سلطان امیر افندمزك مقام معالی اسنامقدر تنظیم اولنان قصیده در

امیر سلطان شمس الدین محمد فرع عدنانی | وشاح الصدر اصحاب ولایت غوث ربانی
مشام جانه فایح بوی طیب طین مختومی | بوحضرت سبط حیدر آل ختمندن شرفکانی
حقیقت شاهد معنای جامع محفل انسو | مصابیح خدادن برمجسم روح نورانی
بحار فیض اسرار تجلیه وارید رآثر | ولی درگاه اکاهلك مقام ذوق وجدانی
نواب تربه سن سرمه ایدوب بول قرة العینی | بوزلك سور مشهده راغب کوزن ذاکده عرفانی

حضرت افتاده مقام علیا سنه قصیده در

حضرت افتاده کا نه دسترس — حاصل اولور صد قله بوندہ اولان هر نفس
ذرهٔ افتاده یه انوار شمس همتسه — راغبا ولدوم پرتو فیض دله الدم قبس

اسمعیل حقی حضرتلرینك مقام والاسنه قصیده در

حقایق معدنی عرفان پرور حقی ذاننده — بو حضرت شیخ اکبر کبی برار حقی ذاننده
عوالم علمنی کشف ایلمش اثار تحریری — یارز حقی افندی سری ازبر حقی ذاننده
حقیقت بحث اسراده تدلی قرب اوادنا — اولوب روح البیاننده سراسر حقی ذاننده
عطا در حضرته علم لدن کسبی دکل نادر — صفا و ذاته هر سوبویله مظهر حقی ذاننده
نه سر در قدس الله به اسرار احبا به — جلای روحه چون کبریت احمر حقی ذاننده
بو غیبك حکمتی فیضی چمنزار دله یاغسه — بهار خاطری ایلر نما تر حقی ذاننده
اوزاقسك تکیه دن وحدتده کوزاج کل بروسه — ایدرسه پیر ایدر عینك منور حقی ذاننده
شهود شمس وحدتده اچیلوب مشهد پاکم — توجه ایلسه دلخسته سر پر حقی ذاننده
اربت کل وجد ایله ارس وجودی حقه راغب — ایدر اکسیر حقی قلبکی زر حقی ذاننده

بروسه ده شیخ احمد الغزی حضرتلرینه قصیده در

ارنلر له ایرن دوره دلی طوبی کبی سرپر — اچلسه عین جمع اولسه اویاقی تکیه ده برار
کرنلر حلوتیله اربعینه ایرسه سرتاسر — شهود شیخ احمد غوث غزیه اولور مظهر
سماع جانه راغبا یسه بوخواهشله سلکار — بوروحی حضروش قیلسون حیاتا نفسه رهبر

قصیدهٔ دیگر در حق اسمعیل حقی حضرتلری

حقایق کانی اسمعیل حقی زنده روحدر — شهود مشهد وحدتده برار حقی ذاننده
نه سر در قدس الله به ارواحنا یاهو — علاج نفسه چون کبریت احمر حقی ذاننده
اوزاقدن نوری کورمزسن قودخلی کل بروسه — اچلدی تکیه ده عینی کورنلر حق ذاننده

عوالم سرینی جامع فیوض کلك تبیانی — لسان الغیب درعرفانه مظهر حق ذاتنده
حقیقت بحث اسراده تدلی قرب اوادنی — حکم روح البیانده مفسر حق ذاتنده
بوغیشك رحمت اثاری چمنزار دلرياغسه — کوکلرتراولورغوثیله احضر حق ذاتنده
اوشمس حضرته شامل اچقده تربه پاکه — توجه ایلین معناده سر پر حق ذاتنده
محك بنده پیره مس اخلاص سورآغب — فتوح روح اکسیرید راول زر حق ذاتنده

قصیدهٔ دیکر درحق اسمعیل حقی قدس سره

کوروب اثار حقی حکمتی فهم ایلیسون طالب — دوای روح ترکیبات نظفندن بولورشاذ
فتوح روحی حاضر درفنایه وارسه برقالب — حریر قلب قطبیه ره بولورمی نکیه دن غائب
جناب شیخ اسمعیل حقی درکهی جاذب — تجلی نورینه پیروایسك بوکشف اول راغب

حضرت سلطان دیوانیه تقدیم اولنان قصیده در

مولویسن چله سن چك عشق اولانلرکی — باشله ذکر وفکره کیرمیدانه غفلت تابکی
اج سماع جانی جانلر نبلمش یندن ایشت — بنله نیل سرنیله هرمقامی ایندی طی
معنوی دیوان وجده وار وجودی محو ایلیه — قالمسون برنشئه دن غیری سوادن سنده شی
قطب دوران حضرت سلطان دیوانی بولدی — بزم وحدت اهلیدراکاه دل هرکاه حی
ملك معنیسنك فنافی اللهده سلطانیدر — واقف سرحقایق اولدیغنده وارمی دی
شاهد مقصوده بول راغب بو مشهد طریقتی — اج بصیرت دیده سن ویرنقد عینی بوندن

درکاه علیهٔ مولویه تقدیم اولان قصیده در

واری وار ویرباد بر باد اولدن درویشلیه — سکهٔ فقر کله فخر ابتسون چالنش دارا وکی
ویر رضا اقراره کردن بند و تسلیم اولدی — امر و نهی طوته رفی دی شیخه الله دی
هیچ ابلشمه بود نابود جهانه عارف اول — سایه سنده راحت اولمز ماسوادر فانی فی
دور ایدوب دوراد رسیر سلوکده مایل — هوشدمیح انفس افاقدن هرنیسه فی

جرعه کش اول بادهٔ عشق حقیقتدن مدا ... اول تجلی نشئه سن بس بیخمار کیف می

صافدل یکرنك علا بقدن مجرد سادوك ... قال قباده یا عباکی قلب قالب بشقه زی

شش جهنده ثم وجه اللهی یا هو کورکور ... ویرمه های وهوی کونه کوش هوشی دیمه

عین جمع اول اهل دلله کثرتی بر وحدت ... سور حضور قلبله اسم جلالی بی به پی

ویرمه نفسه برنفس رحمت ره دشواره دوشر ... قبل روای عزمی بردوش تحمل چکمه عی

روحه راحت اهل حالك داغ پرداغیله دوشر ... شرح صدر ایچون کرکدر سینهٔ عاشقده کی

کبر سماع وجده سرتاپا وجودی محو ایله ... قالمسون برنشئه دن غیری سوادن اسنده شی

برده آیین ادبله صیقل ایت اینه کی ... قالمیه لوح دلنده جانسن نادره عی

آچ سماع جانی جانلر نیلمش ندن ایشت ... نیله نیل سر نیله هر مقامی قیلدی ملی

آستان فیض مولانا جلال الدینه دوشر ... الغیاث ای قطب دوران مرکز پیرانه وی

شپهراغ خاکپاك تربه دن برپر توآله ... روح قدس اقدسی اکا هدر مشهده وحی

غوث اعظم سر وحدت مظهر اسم جلال ... پیشوای عارفان پیر اولد بغنده وارمی

بنده کان پیره راغب پیر واول آیین کور ... شاهراه حقده ویرنقد روانی بردیی

مقام ابی ایوب انصاری حضرتلری درکاهنه قصیده

ایا بحر هدای دین ایا ایوب انصاری ... حقیقت سنس اوج قطر دوملك برج انواری

مسن اول رحب الصدر مضیف سر خیل رسلکم ... نزیل صدر سینه ایلین محبوب دلداری

اولوب بوخالد دار نعیمده راضی حق حقا ... ریاض خلد دن روضه اولان بوخالدك داری

نه دولتدر که اولمش اول واخر اکا مظهر ... رسولك پیشوا سی موکب انصار ابراری

اولوالابصاره خالك تربه سی کحل جلادر ... نوتر عینلنده وارمی نوتیا وش غبری بروری

مطاف قدسیاندر جامع الاسرار اولمشدر ... مجسم روح روحانید راجسامه اولاشاری

ره فرقتده قالسونمی فتاده تشنه لب زار ... دل تابشکر بن عین کرمدن ایله سرشاری

معنیسا ده کاتب سید ابراهیم مقام والاسنه منتظم قصیده

سید ابراهیم مقامی معدن اسما کبی — روح قلبه باطنی تاثیر وار کیمیا کبی
مجلس کلفند یا رآیینه دل بلبل اولور — بوندہ یا کفتاره باشلر طوطئ کویا کبی
بوخطیره کهده خاطر مبخلی اولمغده دکل — پرتجلی دردرون ماسوا فوسا کبی
اشنه دلخواهل طبعك بوندہ چوق اناری وار — نقش دیوار اولمش امالؤلؤلالا کبی
قالمسه جمعیت صوری زوایاده همان — هر حضور معنوی بوتکیه ده برجا کبی
باق لطافت بخش اولان صحرای بی پایانه — سر تسرمد بصرده موج اورر دریا کبی
تیره لنمز شمعی آیدین کورمسه رؤز ولیالی — دلکشا وارمی بقلسه شهر مغنیسا کبی
بوندہ نوطرح غزل وادیسنه کمك دیلر — پرکشایش اولدی زیرا دل صفا بیما کبی
زلف یاره هیچ طوغنرکن بویول سودکجا — دوشدی فکر موشکافم حلقه بیجا کبی
فکر دورادوردن دولشوخرد دریانه — تار غیر تله ینارکن ینه بی پروا کبی
بوالهوس وش نوبنو هر صورته دلبند اولان — ساده برنقش نکاری ایلمش حولیا کبی
چون کمانکش سختئ هرچله کی دوتمز دل — سنمدی پرتاب اولسده قدی بوکلمش یا کبی
تازه لندی شوق طبعم بوندہ راغب خیلیجه — تازه مضمون بولدی ایشنه شاهد منیکبی

شعبهٔ طریقت علیهٔ نقشیه دن شیخ خالد افندی حضرتلری حقنده منتظم قصیده در

خالد خلد برینك قلبی بیت الله بس — هر نفس ال روح رضوان رضا سندن فیض
کیف یخلو من زرعتم ارض مرضاة الرضا — من رضاکم بل یجده حاصلاً عند النفس

هر که راغب امده است بر منهج صدق رضا
پیش این دلخواه دلداری ندارد ملتمس

۱۸

ابتداء غزلیات

بر سر شکستی ظالمك بیك زخمنه اولمز جزا
وارسه مجازات عمل وابسته روز جزا

دنیایه طالمقدن یکوب برکان آره اندیشه
بیك دانه خرمندن یمك دردآسن بولمز سزا

عالمده لطف وقهریی جانان همنا ایلسه
عمره بدل عشاقه بو ناز و نیاز جان فزا

اصلاح افاقه اوزاق دوشمه جهاد ایتمك ایله
غیری تعدیدن یکوب نفسکله قیل هر دم غزا

دوشدکسه چاه غفلته بو عزت یهوده
عزوایتمه برفرده سبب قیل سن سکا بوندهٔ غزا

وارسه عملدن بللی رجحان فضل عالمی
بیبارو برنخله مزیت ویرمده وارمی مزا

صوریده حائل اولمدن اغیار وارسون دور مشو
معنیده راغب شاهد دلداره دلزلهم جزا

یارب زقبض عین دل سیراب کن مارا
زین دل شکستی دمبدم شاداب کن مارا

این دیدهٔ حیرتکرم را از بصیرت نورده
کین تیرهٔ شبتار غم مهتاب کن مارا

از پاس انفاسم رسان بر خاطرم جمعی
اکاه در بیداری و در خواب کن مارا

دلبند سر تا رتوکل جزا ختیاری هم بلند
از قید بی سود سوا رهیاب کن مارا

از هر تجلی شکر برشور و شیرین ده رضا
کین ذوق تلخ ناکوار خوشاب کن مارا

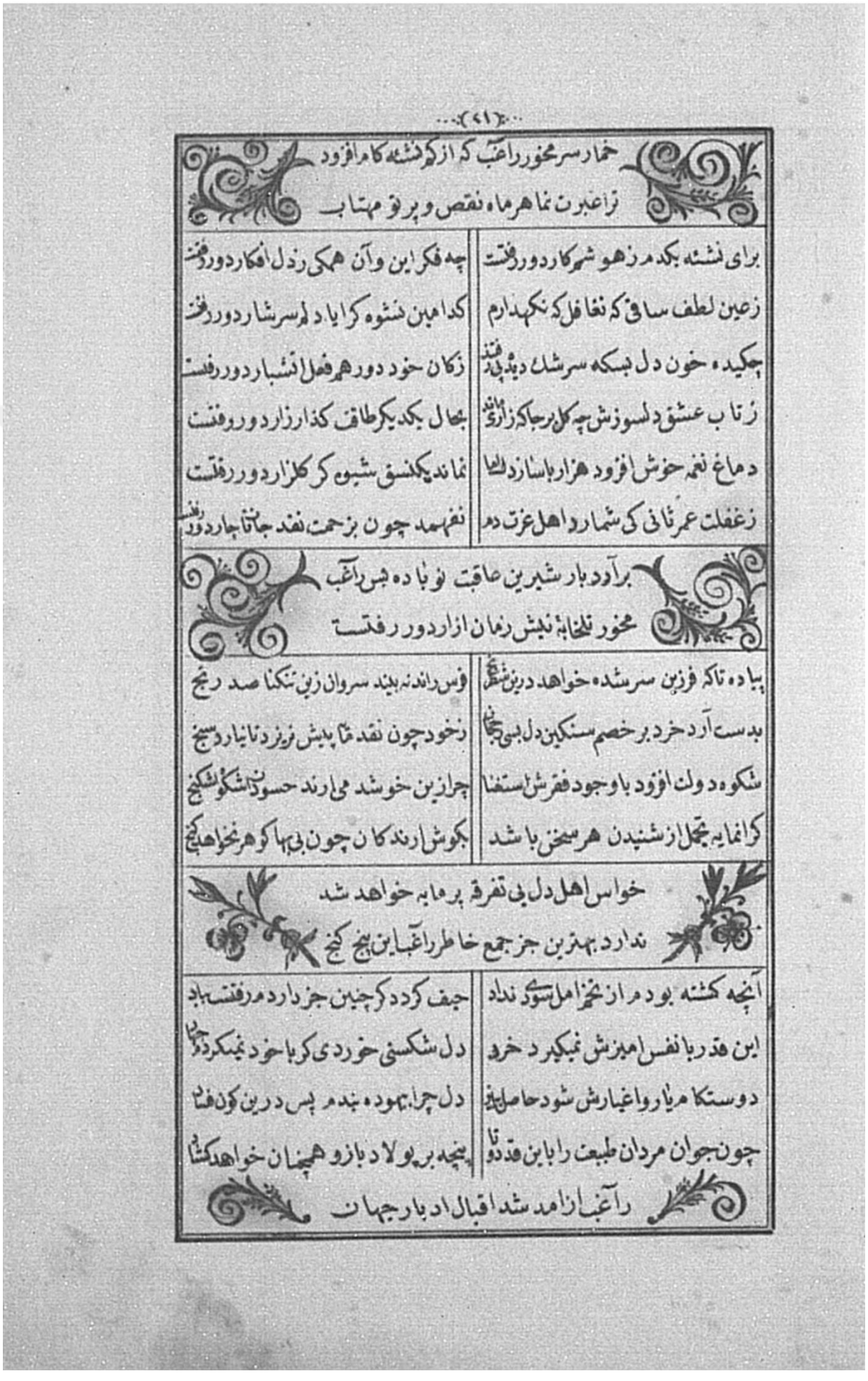
دراستر هی جمع خواسم اشنای بکدیگر | کن باحزب حقکو دیگر اصحاب کن مارا
چون وجه امید وقصد مشش جهت یکرو | پس تو وجه الله را محراب کن مارا
تیر سحر کین از کمان حسن کمانم واشد | زود باماج قبول پرتاب کن مارا

کر نسلبت راغب دهد کرداب فکر عاقبت
دراین محیط حیرتم غرقاب کن مارا

جیش غمت که خیمه زد بر کوه و دشت شعله را | از خروش ناله بنکر سر کذشت شعله را
کر زآب و تاب کوشش رکن صبر شد خزف | از دم فشونما یابد سرشك شعله را
تو بتجلی یابد از تیر سحر هر که این | برق آه سینه لمعه بخش رشت شعله را
رنك بوی لعل خونناب کوهر مایه | نقش یکرنك کشیده خوب زشت شعله را
در حجاب ابر وقت شبچراغم روشن است | شش سوم کافزود مه از هشت بهشت شعله را
این قدر با کرمو سرد روزکار مهسوز | جز و ناری کوی خوانم از نوشت شعله را

زین خیال طرح زیور راغب انشا برك
داغدار رشك کشته لاله کشت شعله را

هزار بار خنده دندان نمای غنچه آرد تاب | چکد تا زین کلاصد برك ناز دردانه خوشتر
زکرمو سرد کردون میفزاید مه هوشی | سزد مردانه کوشش کرد مردان بهر بیجایی
زشورش کرعزیز کردون نخواهد والله | چرا کرپست ببالایی کشاکش سخت زودتر
رواج کرهمه دربند باب کفتکو کرماند | زقدرش خود فروش بنکر فرو آورده از هر باب
زبانش راجوا فعی نفع داند مرد نادانا | چنین کز وضع پیچاپیچ بد خواهد سراسر
بطرف پیشه ابنای زمانه پیشرو خواهد | درین کارخانه راند کار خویش هر کس نیکو
فکنده است کار آسانی برحمت اهل همت را | هما نا بهر هر مشکل کشادن لیك زاید تا
بتاراه کشید و جویبار چشم دل نسنم | بجمع خار و خاشاکش چو بندابد ره سیلو

(۹۱)

خمار سر مخور راغب که از کم نشئه کام افزود
ز اعیان نماهر ماه نقص و پرتو مهتاب

برای نشئه یکدم زهوشیم کاردور رفتست
چه فکر این و آن همکی ز دل افکاردور رفتست

ز عین لطف ساقی که نغافل که نکهدارم
کدامین نشئه کرا یاد لم سرشاردور رفتست

چکیده خون دل بسکه سرشک دیده پی دارند
ز کان خود دور هم فصل انشباردور رفتست

ز تاب عشق دلسوزش چه کل بر جاکه زار اینها
بحال یکدیگر طاق کذار زاردور رفتست

دماغ نغمه خوش افزود هزار باسازد لها
نماند یکنفس شیون کر کلزاردور رفتست

ز غفلت عمر ثانی کی شمارد اهل عزت دم
نفهمد چون بزحمت نفد جانتا جاردور رفتست

برآورد بار شیرین عاقبت نوباده بس راغب
مخور تلخابهٔ نیش زمان ازاردور رفتست

پیاده تاکه فوزین سرشده خواهد درین شطرنج
فرس راند نه بیند سروان زین تنکنا صد رنج

بدست آرد خرد بر خصم سنکین دل بسی بیجان
ز خود چون نقد تا پیش نریزد تا نیارد سنج

شکوه دولت افزود باوجود فقرش استغنا
چرا زین خوشد می ارند حسود ان شکوه شکنج

کرا نمایه تجمل از شنیدن هر سخن باشد
بکوش ارند کان چون بی بها کوهر نخواهد کنج

خواص اهل دل بی تفرقه پرمایه خواهد شد
ندارد بهترین جز جمع خاطر راغبا این پنج کنج

آنچه کشته بودم از تخم امل سودی نداد
حیف کردد کر چنین جز دارد م رفتست باد

این قدر با نفس امیزش نمیکرد خرد
دل شکستی خوردی کر با خود نمیکردم جدا

دوستکامی یار و اغیارش شود حاصل ازین
دل چرا بسوده بندم پس درین کون فنا

چون جوان مردان طبیعت را باین قد دو تا
پنجه بر پولاد بازو همچنان خواهد کشا

راغب ازامد شد اقبال ادبار جهان

باید از هر دو فزاید عبرت اهل رشاد

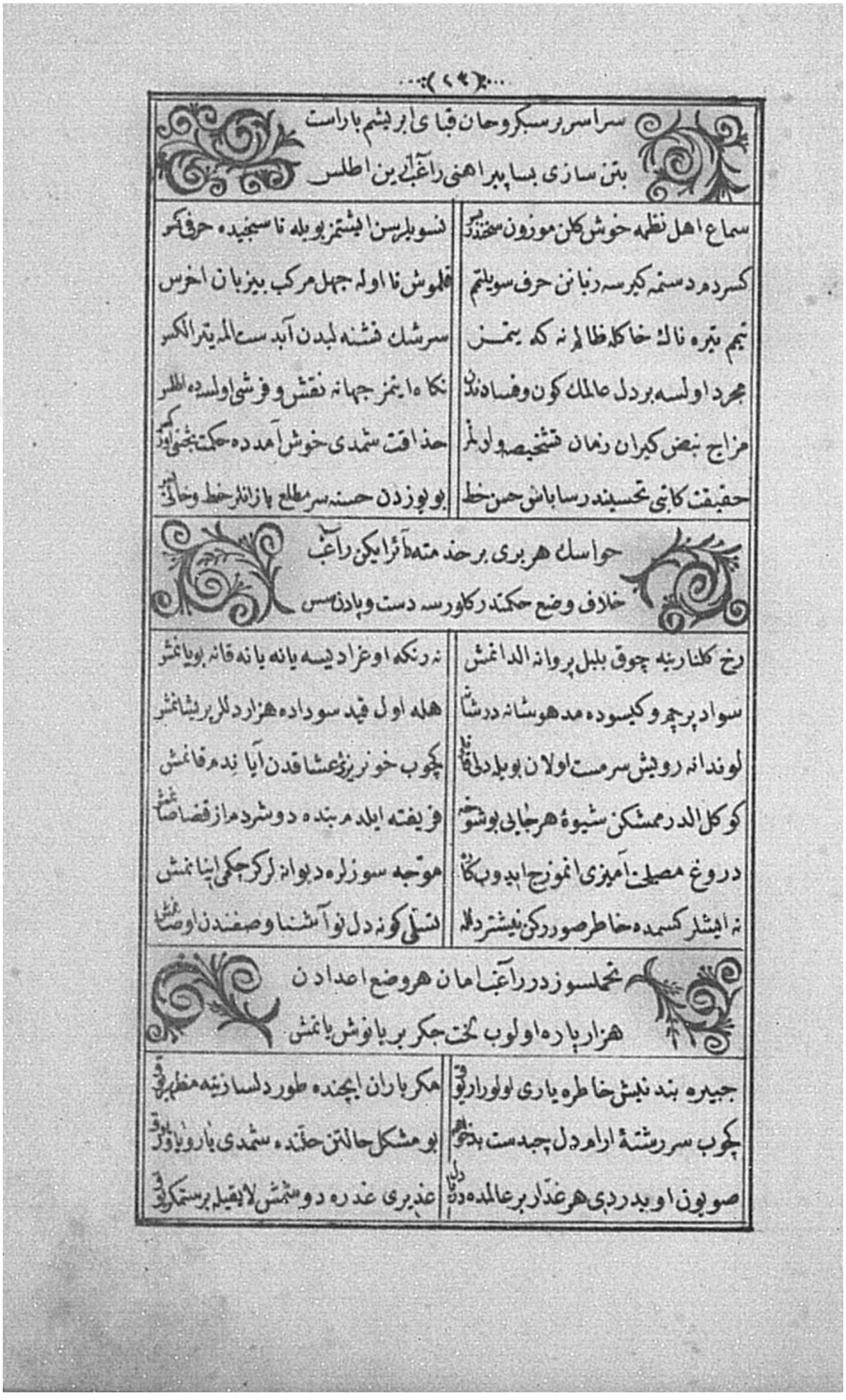
مغنیسه مغنیساده ساده نقد انفاس روحی — قیلدی نخل مایه سن اندیشهٔ مصرف ربود
ممکنمی دفع پیجناب تا بشه کسب هوا — یا برهوای قید قصر عزنه سیر وصعود
چو قدن الوب جمعیت بالی تقاضای قضا — فسوده هرسود للره اینمز تسلی رونمود
بکلحظه قیلسه برسعید ابجد کرچکدن نکا — ایدینه وار مزدن بولوردی بحث تیره تر صعود

بوچله ده نه چله لرچکدیسه دل چکمزدی آه
بی بهره دوشدی طالعك شمدی سکا راغب چه سود

دلربیش ایدرمی بلبلی خونخوار خار غنچه تر — بوشو قیله دو تمش هزار پیکان کلدن بالله
اینمز بو تیراه خطا مأمول اولان شمدنکرو — عزقاب حیرت اولدن سیل سیل چشم کل تیر
تلخابه نیش زهر صبری دمبدم نوش ایلیو — بولمزمی طعم حنظلنده لذت سکر مکر
همدم مکلور پیغام غمله عاشقی صرصر رقیب — کهکاشرا نجق نسیم وعد وصل اینمز اثر
بیدار اولسه شمع تیره طالع خاموشمز — فالمردی مرآت امله هرکدر بردن کیدر
ابنای عصرك ذوقی واوسه غیری اینجمکدر — بیلدزحرآجر درهم هرهم دیو الماس اکر
ایتمه تغافل هرکسك فعلنده کوستر نقشنو — اول یکی نهادافعیلسن عهد درستدن قیلدز
سرتاپا کسدرمه دن سررشته عقد مکونی — کیم درکه دل ازاردن بدخواه کرده خوکیجر

بیچاره ده اولسه دمادم صحت بویله چلدی
راغب شکایت اولمسون عزلنده وارمی برچکر

زباغ آرزو قطع نظر شد مطلب دل بس — زطوبای تمناها بچینم بار شیرین بس
زبربادی باتش زد چنین هرخرمن بیمغز — درین توده چه حاصل خرجالك کرد کاه خود
کجا آرام خود بدخواه یابد دربد اندیشی — درین دیر مکافات هیچ ندیده جز پشیمانی کسی
زسامانئ صبر مبیقرارست لشکر دشمن — هرآیینه فتد بی پاوسر با هم کشاکش بس

سراسر بر سبکروحان قبای بر بشم باراست
بتن سازی بسا پیراهنی راغب ازین اطلس

سماع اهل نظمه خوش کلن موزون سخندرس
نسوبلرسن ایشتمز بویله تا سیجیده حرفی کم

کسردم دسنمه کیرسه زبانن حرف سویلتم
قلموش نا اولم جهل مرکب بیزبان اخرس

نیم بتره ناك خاکله ظالم نه که یتمز
سرشك فشنه لبدن آبدست المدیتر الکسر

مجرد اولسه بردل عالمك کون وفساد نك
نکاه ایتمز جهانه نقش و فوشی اولسده اطلس

مزاج نبض کیران زمان تشخیص اولمز
حذاقت شمدی خوش آمده حکمت بخوانور کم

حقیقت کابنی تحسیند رسا باش حسن خط
بو یوزدن حسنه سر مطلع بازانلر خط وخالی سیر

حواسك هر بری بر حذمتنه آئرایکن راغب
خلاف وضع حکمتدر کلورسه دست وپادن مس

رخ کلنارینه چوق بلبل پروانه الدانمش
نه رنکه اوغرادیسه یانه یانه قانه بویانمش

سواد پرچم و کیسوده مدهوشانه درشانمش
هله اول قید سوداده هزار دلر پریشانمش

لوندانه رویش سرمست اولان بویله دلی قانمش
بکوب خونریز عشاقدن آیا ندم قانمش

کوکل الدرممشکن شیوه هر جایی بوشوخه
فریفته ایلدم بنده دوشردم از قضا شاشمش

دروغ مصلحت آمیزی انموزج ایدوب کاذب
موجه سوزلره دیوانه لر کم چکمی اینانمش

نه ایشلر کسمده خاطر صورر کن نیشتر دلله
تسلی کونه دل نوآشنا وصفندن اوصانمش

تحملسوزدر راغب امان هر وضع اعدادن
هزار پاره اولوب لخت جکر بر یانوش یانمش

جبیره بند نیش خاطره یاری لولوار یوق
هکر باران ایچنده طور دلسازینه مظهر یوق

بکوب سر رشتهٔ اراه دل چبدست بدخواهم
بو مشکل حالتن حلنده شمدی یار و یاور یوق

صوبون او بدردی هر غدار بر عالمده دولمش
عذیری غذره دوشمش لایقیله برستمکر یوق

حواسه حکمران اولمزمی سلطان هوا زیرا | سراپا قلبکا هی غیری برایتمش مسخر یوق
بخ ایمدی بوالهوس نقش نکارین عشقباز بدن | تخیل ایتدیکلک صورتده بر روح مصور یوق
عروس بکر وفکره جمله کاه اندیشه مزاما | طبیعت زاده دن غیریده اول شهواره شوهر یوق

کدردن نشئه باباول علت تکوین اصلدر
صفای عارضی یه راغب اولمه انده جوهر یوق

بخلی زمانه صبر قیل دلدن نلامتی سیل | نه کلسه تلخ وشیرین ماحضر هرحالی قبول
مدار راحت استرسک بودارتنکنایده | دارلمه کیمسه یه کوسمه ضروری وارمدارا قیل
کسرسه نیشتر خونخوار کرجهلک رگ جانک | عبث دغیری براهل هوایه جرحله تعدیل
بولورسه مایه دانشله آدم رونقی یوغسه | ضیاویرمزند کلوزیورانداما اولسه یوشوفندیل

بم معنایه صالمه زورقچه اندیشه بی راغب
ولی کرداب حیرتدن صاقن هرسوقیل اسفندیل

اج توکل یلکنی صندال عزمی بحره صال | صالمه سیب ذرمدن خاشاک وهرقیل اصال
بادقهر دهره ارسک سینه کوهرداندر | یوزجورمه روزکارک صدهزار سنگ غبرایی قال
هرسخنساز هزارکویایه ویرمه کوش جان | کوزقلاق اولده ادای بیزباندن صحبت الل
حکم تعویمه باقن بویولده حیرتکراولور | مردره پویان صدقات بونده عزمی جزم قال

مضلدر ذکروفکره یارمیله فرقت ندر
قاله کلمز راغب اما معنوی اولن وصال

طی راه عشق شدچون باکرانهای محال | آدمزآدم اولمه دیرسک آدم آدم میدان ال
ازسواد حسن وآن سودای دل سودی نبود | نارمارو مارزلف یاردن بولمز مجال
دادبی آرام دل ان دام ازباداوچشم | طرهٔ طراریه بنداولدی طیار خیال
این قدر در گفتگو جزحرف بیمعنی مکو | همدم درهمدهماره بویله مبهم همقال

کرکرشمه های ابرو نقد وعدش راوفود
او ممه مدغمزو عدغمزپیغامدن راغب وصلا

دوشوب سنکین دل بدخواهم طارلسونمی کیمیا
النده وارایکن عقل رزین کبی نمیز میزان

نه معنی وار مطول شیده بحثی مختصر ایله
نظر تعلیقه آدابدن اوکرن وچیر چیزان

بولورمی کوش مدهوش غروره حکم قاطع
نحکم اینجه سرده شمشیر ستیز نیزان

مفاده حاصل عمرکدن اول بولای آدم زاد
قالورسن بدنیوایوخسه اوروز رستخیز خیزان

کوزن بومسه کشاده دل اولانلرخوابدار اولمز
سیه روزی قالورمی تیره بختاولشه شبخیزان

بوکروفوبازاری هوسشبدن اودی صندی
خیالدک شمدی قوغه درنک وهمی کربزیزان

کیمت خامه بی راغب بوادی اوغزادر خامه
سورلر بی تکاپو تنکناده بویله شبدیزان

بنم عینمده بر فالسونکه دل درمان دملنسون
نمه بوش مالخلیایی بولان نادان دملنسون

الیشمز کردش کردونه چوق امانه حالتسه
اوزلسون کرم وسردیله کوکل ادمان دملنسون

اوزاقدرنشنه لب عشاق وصله براهیم صوقه
یراحسان لطف یاری نزدیکان دملنسون

نیچه دمایمدی دل زهرابهٔ هجراتی بی سود
صاغلمش شیرشهبامزله خونخوارآدم ملنسون

صلاح عالمه حکمک دوشمز بیمار اولنجه دک
قوارسون علت غائیهٔ اخوان دملنسون

بیاضه چفسه اقلامک دروغ وصدق تحریری
کوزل مسوده لرله تابش نیران دملنسون

جهانکیر خیالی راغب افاقه دوشورکلسون
براز حلوتسرای انفسیده جان دملنسون

کچرمی شانه والا رتبه ده سرموکشاکشدن
بوسودایه دوشن قالمزهله دیوکشاکشدن

قومزروزکار دلزاری بنه دریادله دونسون
تحملکش اولوب رهیابکن هرسوکشاکشدن

مدارا سزمدار راحتی عالمده کیم بولمش
سرازادا ولمق استرسک چکلیاهوکشاکشدن

حوادث موج خیز اولسه نه غم وار شمع خاموش — نفس صرفا بله بیهوده یکه بد خو کشا کشدن
چکر می وضع چرخ کج رو دلبند کلکن باش — بو وضع لا ابالیله کچر طوغرو کشا کشدن
رمیده خاطر اولمزسه دوشن ارام افاقه — بولور شهراه انفسده رها کندو کشا کشدن

ند کلو مبحث کفت و شنید اولسه نه راغب
محلنده مسلم اولمده حفکو کشا کشدن

روشنا در کلسه قاله کوکل حالی هاله — حبسحا لکده تکلف ایتمه دل اهل دله
پر تو انداز اولسه نمی غیری بویله مهلقا — عالمه ویردی قماط نازده ایکن ولوله
خانمان صبری یا فدی آه واهی طاشغله — دودافا فکر سوزی صانکه اولدی مشعله
خط روی یار سر موخاطره وبرمز کدر — پر غبار اولسه قماش حسنی دوندی مخمله
هر کلك خوشابن الدی هر یمك دردله سوز — بحر وبردن دانه چین در مرغ دل برحوصله
نو کنازه باشلسه تازه زمینده خامه مز — اوکر دردی نوا داخیلی سمند و دلدله
نقش نار و پود حیرت باف تصویر درون — بولسه صورت ساده بندی دوندی چشم بیله
خار زار آرزو به ایلشنلر چاره نه — بلبل شیدایه بکزر قونمده دالدن داله

راغب ایلسون هر خیال تازه یه طبعك کوزل
بویله فکر بکرك اما کیز مسون الدن اله

قاچرمه ذوق صیدی دیبدری بند اتمه قیدی — همانده رفاندوب برزاغ اول تیغ جانلاکه
هزار صورت کورنسه خاطره مران امیدی — نظر تقریبی تشخیص ایلین دوربین ادراکه
عبث در دلفکار عاشقه جمله منسلر — نمکریز اولمه برقات داغی داغ پر المناکه
وجود و بردیسه زاهد بوریا حاصلی عدمدر — ایلشمز لا ابالی بویله چوپچه نقش خاشاکه

یوزك دوندرمه راغب کردشی کردونده یوخسه
صفای عارضیدن یکه کدر ویرمه دل پاکه

ذره پوشم دونسم داغ اعدا ایلر غزاله | تخیل معنوی حصنم بو حوش جوشم اله
ایر ربازار خواهشده کوکل کالای امال | که دلبندم بو بندرده نوکل کبی دلاله
وزارت جله سندن قان یودن درویشی بهبن | قباده بیبوار سمیلد وندی فامنم داله
خلاصه محو اولوب برفال خالص قالمدن اول | مقال قالب قلبی کتورمه قلبدن قاله
قرار خاطره کزمز جهانی بویله بردن بر | داغلمش دانه چیدن اوغرادی بیچاره ماحول
زمام حل وعقد دست اغیاره ویرن شور | کشاکشلم دوشر برصرصری دعوی اقباله
سپاه وهمله بیهوش اولورسن کچ بوسودن | خلل ویرمه خواس انفسه جمعیت باله

دونرکن عادتا هرجایی چرخ بیوفا بویله
رخاوشدته راغب ایلشمه باقمه برحاله

النمز براداده حرف سودا سبک القابه | مخبط نقش مدهوشانه کلمز رسم کتابه
حکیملک صدرینه ویرمز شفا ترکیب خوش امید | بیلورکن علت غائیه یی بقسونمی زهرابه
بصیرت بوفه نه کورسون سوندی پرتو سور نظاره | شاشوب کوردلک نشخیص عینی وارمدن خوابه
درتدبیر غوص حزد فعل چقارمزدن | عزیمتدن دونرمی هوه دن بیلک دوشسه کرابه
سفرده نوهوس خمخانه لرقورمش نه خیالدر | بویولده اوغرادر رهوار نفسی عالم آبه
نثار ماحصل دن خانه بردوش اولسه دور مز | جهانده اهل جود اوبدرکه بزلن نورمهتابه

حوادثدن سبق آموز حکمت اولسه ده راغب
محل عبرتی ادراک ایدنلرایچون اسبابه

پروانه درپروانه ده پرتو لنورکن عشقله | تتوره پوش معنوی مهدانده دونسون مشقله
داد وستد سررشته سن کسمش کورنمز کیسه | عنقای استغنا لرك دعواسی وارمی خلقله
دلداده دالرداره وقفحه برساعت اردد | دلمرکزنده قونمدن خالیمی نقطه وقفله
ریبنده اندام کیرن مضمون نوآینده در | نازه اداکیمز قبای کهنه فتق ورتقله

دلبند اولان هر عزۀ جلادنه عاشق رها | بولمز فداکارانه حالندن دیکر برشقاله
وارمز نشانه پیشرو اولمقسزین تیرقدر | ازمایشم وار بهلوانزدیمه هرکز مشقله

همرنك ایسکده خلقله راغب ایلشمه صورتله
عالمده دوق جانفزا کثرتده اولمق حقله

سراسر فیض ساریی الوب سرتیغ اسماده | وطن سرنده قیل سیری عوالم جمع اسماده
تجلی سك مجرد بولدی قلبی پرتو اصله | حجاب روحی طی ایتدی جلای طبع اسماده
مدد ای طالب وصلت قصور ایتمه مرتبه | توجه ایله همت ال بوله سن نفع اسماده
سواجی ایردی ادمی قرب تحلیدن | اوجی روحیان اکمز انکچون زرع اسماده
اولور منکوش کوشش هچو نقشبند خاطرده | که اولدی باز هسته ذکر وفکر فرع اسماده
نظر پایه ایسه هرجاده کوزله شاه مقصودی | چالندی یاد هشیاری صماخ سمع اسماده
عروجه بال و پرایلر سوادن لاوالایه | مقام قربه سالکلر اولنله شرع اسماده
سریرارای دلده ذکر آئمله حضور ایلر | وقوفی داتده حصر ایدن بوجمع الجمع اسماده
محیط اولسه وجودی خلوت وحدتکده لسرار | نفسده بر بولور وجدان نفس نوع اسماده
بولونسه عین جمعیت وقوف عین ذاتنده | خواسك حکمنی کورمز موحد وضع اسماده

خفی اخفایه وارافاقه راغب بوله انفسله
وجودی فرق یاق پروانه آسا شمع اسماده

تفکر ایله عالمده حدیث امثلی همده | کدورت جزؤ اعظم علت تکوین ادمده
فایر مزمرد میدان جفا هرچلۀ سختی | صفاء صفوته وارمش تسلیسن بولان غمده
تجرد قیلدی برده کثرتی اولمز نکاه اندن | قلندر بودنا بود جهاندن کچدی بردمده
توکل بند تسلیمکن کوکل رهیاب حیرتده | بنجه پادرکل مشکل اولورده مسلمده

بودمر راغب لبالب اشك چشمده پر اولمشدر

قبا نمزداغ سینه مراومد یغمر برغیری مرهمده

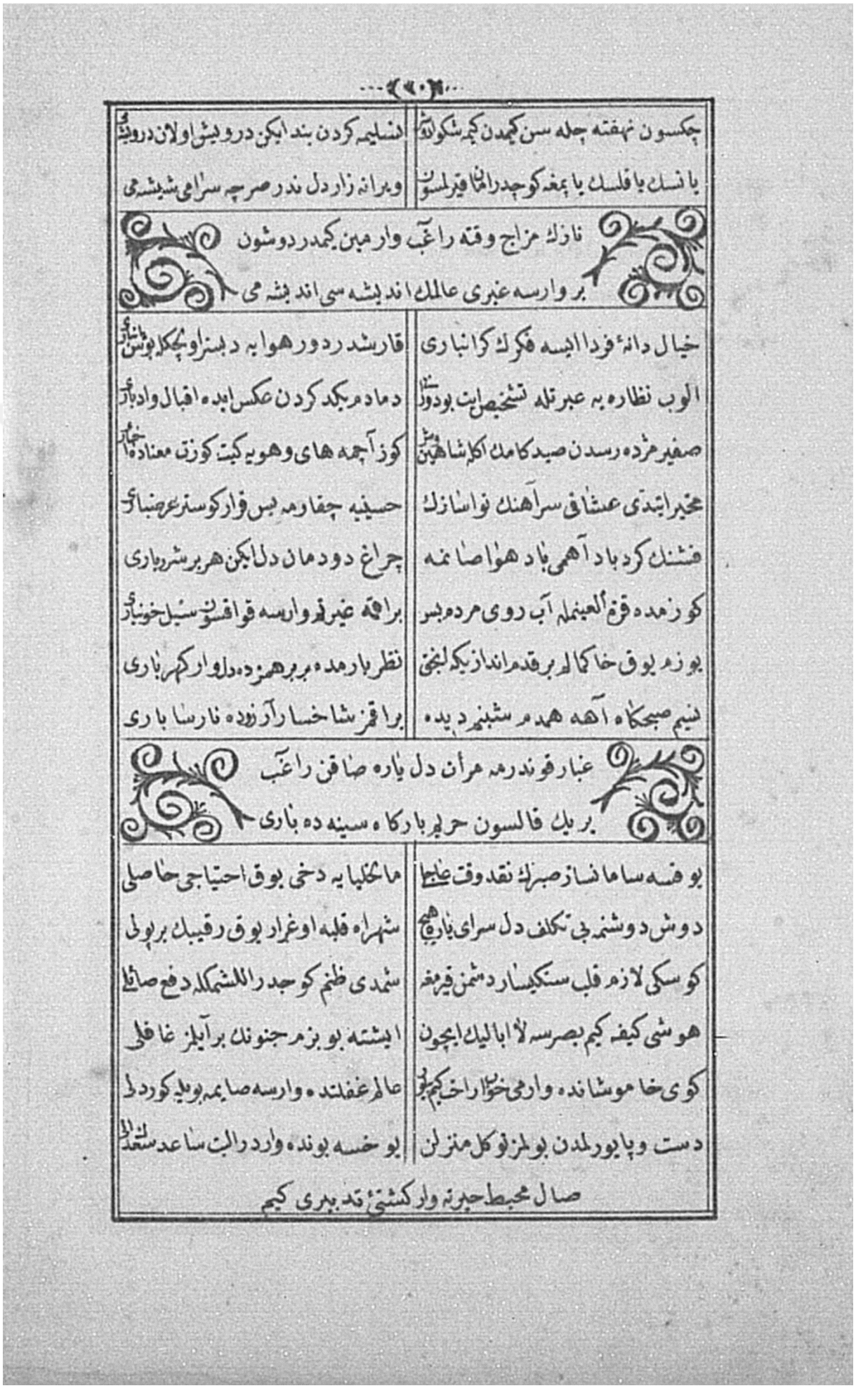
دکشم نیسه حاضر شهدمی صدمزفقدٔ | اداای وعدنا میعاد کرکزبی شکرخنده
جهان رومال کرد غم کره چین وجبین درهم | کورلسه روی عبراده خطاخط خوش الزده
نقاضای قضایه تاب آورواد می عالمده | سلا منجوی قهرد هراولان مغرور عجب قنده
هیولای خرد سرمایه پوج اولسه هرآینه | موالید ثلاثه خشکزدر هیکل تنده
جبینده نماخیرالخلف مولود مسعودٔ | نجابت زاد طالع درسعیدالجد فرخنده
رهاجوی علایق وادیٔ خرمانی قطع ایتٔ | اولورمی غیردن مرد خدا امداده دلبنده
بصیرت پرتونورینه در حق ذاتنده | ایدر تصویر معقولن مجسم وش نمایانده
تجلیٔ زمان دوبی شئون یکدکر اوزر | دکل نومید نوسازی رضاجوینده دربنده

سرازاده اولان بیقید درافاق انفسدن
توکل بندایسل راغب ندر بودردسرسنده

جهان کبوده خیالی کزدرن هندی کبی سندٔ | صفاهانی دیدی یادایلم شمدی نکیه دهسندٔ
ایاغن دوزبصرقوللقده یوق اینی بصرکیمدر | ایاق دکدرمدن بزمه طوتوب دلکبرابدن تندٔ
دکشدی روزکاربردالجوزه دونده بردمدٔ | داغتدی مجلس یارانی صحراده ینه دیندی
چقاردی عربده بوزدی عرب الینی انفش | بلوربلز کوکللوانلوسی دیوانه لربندی
کوکل کفتارنلخ یاربله حلوالمذاق امتا | هشتلی کونه حرف اندازیٔ یارانی ایجندی
عنانتاب اولمدن خیلی اویونلرکوسترزاوده | سوررشه مصریین میدانه دیرکن اشرفی چندٔ

تخل الدء خصمکن خراب آباد اولور ناچار
کوکل پامال جیش غمدرد راغب نیچون مهندی

اندیشه مشکل کشادن دوشدی دل نشوبٔ | خاطرچکرمی بیلمم حونابهٔ دلرشته می
دلبند سرتارتوکل هیچ صناعتی بیلور | حیرت قزاولسون حزد درپیش ایدنجه لمه می

چکسون نهفته چله سن کیمدن کیم شکولاته
تسلیم کردن بند ایکن درویش اولان درویشی

یانسك یا فلسك یا بمغه کوچدرانلر فیرلسون
ویرانه زار دل ندر صرچه سرامی شیشه می

نازك مزاج وقته راغب وارمین کیمدردوشون
بر وارسه عبری عالمك اندیشه سی اندیشه می

خیال دانهٔ فردا ایسه فکرك کرانباری
قارشدردور هوایه دیسزاویلکه یوسن نثاری

الوب نظاره یه عبرتله تشخیص ایت بودوری
دمادم بکدکردن عکس ایده اقبال وادبارك

صفیر مژده رسدن صید کامك اکلشاهین
کوزآچمه های وهویه کیت کوزتی معناده خمارك

محیر ابتدی عشاق سراهنك نواسازك
حسینیه چغارمه بس فوارکوستر عرضبارك

فشنك کرد باد آهمی باد هوا صانمه
چراغ دودمان دل ایکن هربرشرریاری

کوزمده قرة العینملك آب روی مردمدبسر
براقمه غیرقوارسه قوافسون سیل خونبارك

یوزم یوق خاکمله برقدم اندازیکه لبخی
نظر بارمده بربرهمزده دلوارکهرباری

نسیم صبحگاه آهه همدم شبنم دیده
براقمز شاخسار آرزوده نارسا باری

غبار فوندرمه مرآن دل یاره صاقن راغب
بریك فالسون حریم بارکاه سینه ده باری

بوقصه سامانساز صبرك نقدوقت عجلیا
ماخلیایه دخی بوق احتیاجی حاصلی

دوش دوشمه بی تکلف دل سرای یارهیچ
شهراه قلبه اوغرار بوق رقیبك برپولی

کوسکی لازم قلب سنکیسار دشمن قیرمغه
شمدی ظلم کوجدر اللشمکله دفع صائلی

هوشی کیفه کیم بصرسه لابالیك ایچون
ایشته بوبزم جنونك برآیلز غافلی

کوی خاموشانده وارمی خوارلاخ کیم بولور
عالم غفلتده وارسه صایمه بویله کوردلی

دست وپایورلدن بولمز توکل منزلن
بوخسه بونده وارالت ساعد سعدك الی

صال محیط حیرته ولرکشتئ تدبیری کیم

بوق بود و با دللکل خلیاده راغب ساحلی

آیینهٔ جامی طوتر کن طوطی کویا دیدی
دمبسته دورمه ستویله سویله فلفل میناندیدی

پرچمی یا افسرمید رکلدسته یاسنبلیدی
مشك ختنی بودیدمراول عنبرسارادیدی

نیم نکاهی غمزه می بوکردش چشمك ندر
قطع امید وصله برحاضرجواب ایمادیدی

چشم سبه مستئ ساقی نشئه سندن یاپوب
رخسار یاری ایلین عرق عرق صهادیدی

مرمرصانوب یخبستهٔ صون کاکچ نقش ایدر
اول نقش برآبی کورلرساده ماخیادیدی

راغب خیال خالده نورسوادی درك ایدوب
اول جهت السوداید کوکلم لؤلؤ لالادیدی

نکه ردن سرطوتوب ایینه می اولدی کوکلم
خطردن خاطره دوشدی صفا عکس آیندیجا

ده مقصوده کیرمزدانه حبرتکرکبی کرمه
اوشرمه رهزنانی باشکه جمع ایتمه اوهامی

معدم کاروبارین کوندرن یوبجی کبی قالسه
بومنزلکهده غیری اهل همت بولمزارامی

کره بندجینه روی دلکوسترده برنقش الی
اکرخودبین ایسه صایمه مکس اول تندانکی

هنرده عیب کزلمك ایسه ادابمحویت
قصوربن سردایدوب سترزباده آلمدیقامی

حضورورا حتی خلیا ایدرسه جلده عاشق
کلورمی بویله تغییره دوشمز اصفاواحلامی

شکارفوضتی وادئ استغناده طوتراغب
توکل رشته سن الدن براقمه قورمه بوشدامی

بلارسبکروحان چنین هربارنی
دل راکزین تکلیف جان ناچارنی

چون بهرهرباری نیاموزم نیاز
دلریش قهرباز دلدارنی

انانکه براسباب ظاهرببسته اند
درمتن قانون حزد هشیارنی

ازز یب عارض پاك طینت فارغند
محتاج زینت ذات جوهردارنی

این جامه کزنارندامت یافته
درخلعت احسان چرخ هیچکارنی

بیهوده در پند ارنبد سر کشند | چون رو سفید یها در ین دستار فی

قانع زبکدو جرعه کز جام امید
راغب طمع در کاسهٔ سرشار فی

تیغ اه که تن برهنه میکشید مشبد می | داد من خود کردهٔ تنها ز من خواهم همی
صاف سرشت آینه است چون آب کوهر چشم | عکس زوکرد کدر کلکشت و ازدم شبنمی
لوح دل صد شرحه باید هرکه خواهد نیکنام | تا پذیرد نقش راست مانند فص خاتمی
هرکه شوید رنگ زنگ ناشکیبای ضمیر | کشت خود را دید در یا دل درین بحر غمی
حیف اکر از صرفهٔ کردون دون کین جبرتم | کی زکجرو کردشش آرد حزد هموار دمی
تلخکامست دل زهر خواهشکر ناسازکار | شکر برنومیدی شکر چکیده حزمی

بهر شرح صدر راغب آبتاب دیده بس
کین نمکسرشت سرشکست داغ سینه مرهمی

وله فی تخمیس غزل صاحب

همی سیراب اشکم تا خمارم نشئه بار آید | بسی تلخا به خوار کامش یاسم تا کوار آید
کنم با سختی ایام و رزش تاب یار آید | به بی برکی قناعت میکنم تا نوبهار آید
بزخم خار دارم صبر تا کل در کنار آید

دل دیوانه با هشیاری دوران نمیسازد | چرا با نقش خوش آینده تصویر می بازی
ترا حیرت زده پیمانهٔ هامون افوازی | کلی نشکفته بر رخسارم از میخانه پردازی
مکر در خون خود غلطم که رنگم برقرار آید

همیشه تشنکی من ازان لعل یمن کردید | بیاض دیده ام از زنک بوی پیرهن کردید
مرا چون غنچه دلتنکی ز سر آندهن کردید | سرشک تلخ من آنروز نقل انجمن کردید

که یارم بالب شیرین تر از خواب بهار آید

به کوه سردی دوران دل شوریده امید | غبار خاطر از چین جبینها بر نمی خیزد
زکلک خشک طبعم هیچوقت شکر نریزد | براه عشق اگر خاری مرا در دامن آویزد
چنان کریم بدرد دل که خون از چشم خار آید

به پیچاپیچ عقل خود ستا را عجب چرا مانم | ببرق آه سرد این خرمن بیمغز سوزانم
ویا آن به که از نقد هنر دامن بیفشانم | نمی آید بکار صائب اوراق پریشانم
مگر آن رخنهٔ دیوار را روزی بکار آید

وله فی تخمیس غزل الجاوید

کو کل سرهوا سیر طرهٔ کاکلیدر بلمم | مقعد بند پیچاپیچ صد مشکلیدر بلمم
فتاد دام زلف و پر چمو پوسکلیدر بلمم | خیال لعل نابك نشئه بخش ملمیدر بلمم
عذارك فکری دلده برك بوی کلیدر بلمم

کشاد بند کیسو به عجب هر بنده قائلمی | فسون نساز فتن چشمك خیالبازی بابلمی
فنون عشوده استاد عزه‌ك بویله کاملمی | چفار مق نقش خطك مانی اندیشه قابلمی
عجب بر مشك رومی هیسلی برسنبلمیدر بلمم

نه قانلر طوبلنور سه دمبدمه رمیشهٔ دلده | یا بلسه نار هجرك شاخ و بیخ پیشهٔ دلده
امید وصلنك فورمی کدر اندیشهٔ دلده | عتاب لعل رنکینك کلوی شیشه دلده
طرب افزا نشاط نغمهٔ بلبلمیدر بلمم

ایدن ازمایش ناز نیازی حسن وانکدن | جفا تلمیح ایدر هر شوخه چشم بی امانکدن
دوشن قمخوی جانه هب بوخال هندونکدن | کچر هر لحظه بیك جیش تغافل ابروانکدن
ایکی ابرولرك جوی نیازه پلمیدر بلمم

بولنمز مرغ زیرك وش ثنا خوانتدهٔ غنچه | هزاران اشنا صانمه مجرد بندهٔ غنچه

اصول حکمته راغب سخن ساز زندهٔ غنچه | اچار خاطرلری نظم نوی مانندهٔ غنچه

نوای طبع جاویدك ندر بلبلمیدر بلمم

وله مخمس لناظمه

بو رنك عارضی مشاطه لر کلکلدن اوکرنسون | صورن خالنده کی کیفیتی فلفلدن اوکرنسون

ترنمساز زمیناد هلرین فلفلدن اوکرنسون | نشاط ابادا ولان برنشئه کیفی ملدن اوکر

بو وضع لا ابالی بی دل بیغلدن اوکرنسون

قماط نازده مشق ایدیکی نوطوراستغنا | کره بند دل عشاقه تازه عقده در کویا

مسلم می بو طفل بوالهوس هر عشوده حالی | بلی چین جبین نازی اوخشر برادا اما

رسوم شیوهٔ غنچه اچلسون کلدن اوکرنسون

صدای های هوویردی شکوفه زاره بوحسنه | تغافل ویردی چشم نرگس دلداره بوحسنه

ویرن موج تمایل موهبان یاره بوحسنه | نه انکه شانه ویرسون طرهٔ طراره بوحسنی

پریشان نار کیسو طرزینی سنبلدن اوکرنسون

سراپا کرمسر دروزکاره آلشوب بویله | باشندن کچدی امواج بلا خیلی آشوبلاره

دونشدی نابش نار وفاقه نابشوب بویله | بنجه بانمش پا قلش کل وجاغنه دوشوبویله

هزار سوزدلی پروانه لر بلبلدن اوکرنسون

تلاش خاطر غمکینله ویردك رقیبه رنك | اصوله کار فوقت کبرمدن چاره یوقدر رنك

عبث اولمه سماع کفتهٔ ناسازبلدلنك | بازق صرلتمه جامه دلشکسته بویله بی آهنك

نواساز حزنی برقرارده دنبلدن اوکرنسون

عذاب قلبه دنیایی ویرن آدمالر چکمز | فراغبالی بولدی بویله بخشایشله هرچکمز

مجرد چله مدت بارکرانی برقدم چکمز | سلوکی بشقه بر عالم قلندر بارغم چکمز

خراش کشمکشله بوسلوکی دلدن اوکرنسون

خیال تیز روی بردن بواند یشبله بزدم | کزوبا نفسده افاقه صاقی برخورده سزدم
ره نارفته مضموندده بند طبعی چوزدم | یورارسن چارپای فکری راغب خیاکردم
برازحسن اداسن خامهٔ دلدن اوکرنسون

وله فی المقطعات الترکی

مکدراوله روح آسا سرای دلسراده دو | دمادم موسم کل اوله دورن کل دوعالمده
محل حال احوال سرآثر درمدد کوکلك | سرورمسد رصدآمدله همواراوله هردمده

وله

عشقله جوشه کلوب قلزم وحدت ناکاه | کثرتی موج حکم خیزن ایتمش روپوش
چونکه سرکشته ایدرسیر تلاطم هوشی | کثرت ایجره نوله وحدتله اولورسه مدهوش

وله

پیمانهٔ سرشارمی وحدت ایکن دله | کثرت نه رواکیم اوله دردسرآدم
معذورایدیلر کشمکش اهل هله بارك | پراولسه عیش خوش انغامله عالم

وله

آصف عقلك دماغن ایلیوب مختل هوا | تخت بربادن هوس ایتمش نکون امتحان
دیونفس المش الدن خاتم تسخیرنی | شمدی موره مسخره اولمش سلیمان روان

وله

آیتی طوفان حوادث عالمی یکسر خراب | ذکرخیریله نه مهما نسرا معموردر
مردم چشم کریراولمز سیه روز لحد | شبچراغ جوددن چون دخمه سی پرنوردر

وله

صفای صفوت جانانله بول کیریو مبدا | مقام راحت الارواح دوراندرسماعخا
قدوم اهل ذوق وشوقله لبریز اولکن راغب | سماع وجده باق نیله دوزسه باقم دورانه

وله

پرتو فکن جذبه اولان حسن خداداد | هرشاهدی برشاهد ایدروحدت عشقه

زیرا که دکلدر خط سر لوحه مناقی | اوراق مظاهر ده اولان کثرتن مشغم

ولہ

اسبابنی ترتیب ایدیجک حسن خودسوز | مجموعۂ توحید و ودود ایلدی باری

آنده اولان کثرتہ ایتسون نظری دل | کورسون بنجه تابنده اولور وحدت باری

ولہ

غرقاب یم درد و بلا اولمدن ای دل | ارزاز کوزلك قطره لرك اغلمدن سبیل

برچوبجه جهان کوزلریکه کرچه کورغز | برطاغ اولورلبك دم دردده برفیل

ولہ

دلبستۂ آوازۂ زنجیر فضایز | بیك جانیله لبیك زن حکم خدایز

پروانه صفت کردش بیهوده نه ممکن | بزموخته شمع شبستان رضایز

ولہ

سفله پرور دفلك چشمی زمین اوستنده در | فتنه کیم بر ساده دل وار اکه کین اوستنده در

اشبو جلاد فلکدن برنفس اولمه امین | تیغی غایده خیانتده امین اوستنده در

ولہ فی المقطعات العربی

فالبحر بحر علی ما کان قدمہ | ان الحوادث امواج وانهار

لا تجبنك اشکال تشاکلها | عمن تشکل فیها فهی استعار

ولہ

اخی خل حیز ذی باطله | وکن بالحقایق فی حیز

فما الدار دار مقام لنا | ولا المرء فی الارض بالمعجز

ولہ

اذا اجری القضاء علیك خطبا | فطب نفسا بما فعل القضاء

وعد بالله عند نزول شر | فان الله یفعل ما یشاء

ولہ

لم زعيني مثله كاتبا | لكل شيء شاء وشاء
مبدع في الكتب وفي غيرها | بدايعا انشاء انشاء

وله

ان لي في الهوى لسانا كتوما | وفؤادا الخفى حريق جواه
غير اني اخاف ومعي عليه | ستراه يغشى الذي ستراه

وله

اياك والارتقاء في سبب | يخون كفيك حين تحذر
لا بد من حمقه يعيش بها | المرء والا فعيشه كدر

وله

ونغوص على معايبي فخذ ربها | ونقيت عن اخلاقي الاقذاء
فلربما انتفع الفتى بعدوه | والسم احيانا يكون دواء

وله

فرفعت ذكرى بعد طول خموله | فكانني علم عليه نار
وكفيتني منن الرجال ولم يزل | منن الرجال تعافها الاحرار

وله

ورد البشير بما اقر الاعينا | وشفى النفوس ونال غاية المنى
وتقاسم الناس المسرة بينهم | قسما فكان اجلهم قسما انا

وله

اليوم اسفر وجه الملك متبسما | واقبلت بريد السعد بشراه
اليوم ردت على الدنيا بشاشتها | وارضى الملك والاسلام والله

وله

اهون بصرف الدهر ان له | حدا اذا قادمته انكسرا
واشرح له صدرا فلا جزعا | تبدي لما ياتي ولا بطرا

وله

لا تحقرن الرأي وهو موافق | حكم الصواب اذا اتى من ناقص

فالدر وهو اجل شيء تقتنى | ما حط قيمته هوان الغاصر

وله

ليست ادرى ماذا اقول ولكن | ابتغى من عريض جاهك نفعا
والفتى ان اراد نفع اخيه | فهو يدرى من امره كيف يسعى

وله

فلو قلبت جميع الناس قاطبة | وسرت فى الارض اوسافوتا طرفا
لم يلق فيها صديقا صادقا ابدا | ولا اخا يبذل الانصاف انصافا

وله

بنى على الفكرة اعماله | وذاك فى التحقيق اعماله
فقيض الرحمن افعى له | يريد فى ذا الخلق افعاله

وله

اذا لم يقبل قول النصيح قبول | فان معاريض الكلام فضول
اقلا خلانى فهو ممن يسوءنى | وليس لمن يهوى الخلاف خليل

وله

صحبت بنى الدنيا طولا وذقتهم | وحكمى فيهم وفيها التجارب
فلوب كامثال الجلاميد قسوة | وشر كالشر الذند فيهن مجوب

وله

اذا خذل المرء من نفسه | فليس له من سواه نصير
وشر سلاح تحامى به | ليس طويل وباع قصير

وله

ان اثارك الجميلة عمت | فهى تبقى وتنفذ الاعمارا
لا اريد الاثار بعدك تبقى | انت تبقى وتخلف الاثارا

وله

اذا كنت فى حاجة مرسلا | وانت بها كلف مغرم
فارسل حكيما فلا توصه | وذاك الحكيم هو الدرهم

ولہ

وما شیء من الاشیاء امضی | علی المہجات من رأی سدید
وما البطش الشدید مفید عز | اذا لم یمضہ الرأی السدید

ولہ

لم یبق صاف ولا مصاف ولا معین ولا | وفی التساوی بدا المستاء فلا امین ولا ثمز

ولہ

نقصت من کل فضل فقد تکاملت نقصا | لو ان للجہل شخصا لکنت للجہل شخصا

ولہ

یا من ظلم النفس واخطاء واسا | ہذا حرم یغل عنک الدنسا
ہذا حرم مقدس یخدمہ | جبریل ومیکال صباحا ومسا

ولہ فی الملمع الترکی والفرد بتا

چیاندم داغ سینہ شرحہ شرحہ کوسترمہ یوزمی بوده کمکشتکان راه عشقہ برطریق اولسون

ولہ

کیم واقف اسرار اولور نامہ چرخہ | مضمون دکل جملہ املا قارشقدر

ولہ

دل ہوایہ بند اولدن بولدم برفائدہ | حاصل عمرم بو عالمده زیان اولمش کبی

ولہ

بیلمدم رازدہانن ہم میانن سز بنی | کرچہ اولز ابشاره چوق صرف افکار ایلر

ولہ

اولمسون می دل فریفتہ زینت وجود | دوش فراغہ سال وعبا بردکلیدر

ولہ

خدا صورت پزیر حسن انجام ایلیہ دلده | فنی چوق مدعای آرزو تصویر اولنمشدر

ولہ

دوشدی چشم اعتبارمدن سرشکم عاقبت | بزم خاص وصلتہ چونکہ رقیبم کریہ در

ولہ

سوزش ایلہ صنمک کہ فنا یاب اولور زبز | بز آتش تسلیمده یا فوت السز

اسرار نقطهٔ حیرت عقل حکیم ایکن | بیهوده حقایق اشیاده کفتکو

وله

بنی لرزنده ایدن موسم سرمای فراق | آخر فصل ربیع ودهر نوروز اولدی

وله

رنك ونیرنکه الدائمه بوچرخ دونك | نقش الواندی کوستردیکی هب بوقلمون

وله

بحر ده آسوده لك تند هوادن صکره دل | اختلال فلزم محنت تسلیدر بسکا

وله

چاره جو اولدم دوای زخمه بند نیم | آشنای حکمت دوران کیم مرهم ندر

وله

اولدی اوله جق اولیجق اولدی اصلو | عالمده بیچه بوف بره سعی وحذر ایدم

وله

اکرچه زخم دله صورتا علاج ارارز | باقلسه تیغ غم دوره امتزاج ارارز

وله

دفتر برك خزان بولدی بتون شیرازه | ورق کلشن امید پریشان هنوز

وله

حالت اسرار عشقی ایلزدم فاش بن | حال مرآت فغا ممدن نموندر چاره یوق

وله

خواجهٔ عقل و معاشی جلب نفع دفع ضر | سود سوداده کید رکندکه ابناز خیال

وله

روزبن ایلردی شب هجرانده افزون غم | کیرسه تعداد دم عمره حساب آرزو

وله

زیردست رد اولوردی نوبت دست کرم | کوش مهر وماه اولیدی حسرت ذکر جمیل

وله

کیرمزمیان یاردله ترجمان قالمه | ما فی الضمیر ادا سنه هبدر زبان حال

وله

کلمز کشك رتبه سنه شمهٔ نقصان | مالا بدنا ایتسه ده احبابنه حذف

وله

زمان ستمدی دکل عادت قدیم اوزره | زمین تازه تخم فشار آخردن

ولہ

بوقد راولدانرده سرکشه هرکز بهره | اهل تسلیمه سزادر شرف جاه طلب

ولہ

رشك عیش غیریله کندین معذب ایله | نفسنه خیرایتمینجه غیریه ایتمز حسود

ولہ

لقای منته آینه دار اولمز قلندروش | کرمایت حواجکان دهرامید عطادن کچ

ولہ

هردم ایتمزدی توجه اکا عرض حاجات | قبلهٔ روی قبول اولمسه محراب خلوص

ولہ

عمر درازه راغب اولان مست شهوت | حبس مدید جاه تعلق رهاکلور

ولہ

اوکیم راه رهاجوی علایقدر بوواد | کچوب هر برزخ حرمانی اصل کاره بندر اولمز

ولہ

دم بریده اول ستهدن دلا آزاد خواه اولمز | دکلدر بیوفایی بندهٔ دیرینه دن ملحوظ

ولہ

هرقدم باشنه صد عاشق ایدرسر پا | اولسون اولسر وکلستان خرامك سروصاع

ولہ

بد خواه یوسف اولسه عجبمی اخوان | لطفی بودر حقیقتله اقربا لغلط

ولہ

بنده پیراند سراند بشه کام ایلردم | سنکپای هوسم اولسه عجز وعتهم

ولہ

هرلکد کوب حوادثله اولوردم پامال | دستکبر اولسه افتاده لکه پیشکهم

ولہ

کرداب جور بی سبیه دوشمینجه دلك | بلزندر کرامتی مبتلا لغلط

ولہ

وبرمزدی اختیار تکلیفه کردنی | رستدی اولیدی طفل قدر عقل بالغلط

نیك و بدی نیلسون اکا اسرار کار | کندوبی بلمز بلن قاعدهٔ من عرف
ولہ
غمزد کل جان هزاری قواوچورسون بورسون | قونمسون تك اوکلك کلشن کونیه کلاغ
ولہ
مشرب واسعده اولمز جنك موج فیض بسط | سینهٔ صافه تماشا کاهدر سم الخیاط
ولہ
مشرب اولیجق مالك سرمایهٔ وسعت | قالمز دوجهانده اکا بر وجهله عسرت
ولہ
خانهٔ قلبم خراب سیل میل ماسوا | مشت خاك قالبم دست هوسده برهوا
ولہ
کوشهٔ وحدت نجاحت دوق روحانیجون | وارایکن صدر قبول بزم اخوان صفا
ولہ
کیرسه دل اعدایه کرامتله عجبی | کرداب غمی عارف ایدر عین مسرت
ولہ
اولمز مکر حشمت وناجیله امارت | امارهیه حکم ایتمه درر سرطریاست
ولہ
علطدر شکوه ناهمواری وضع فلکدن کیم | اولور البته پرتاب کمان کهراست کاهیکج
ولہ
بزچراغ بختی ایتدك سوزدلدن شعله یی | آب وروغن بربریله ایتمسون غوغاتمی
ولہ
ایغمزدهٔ روزی هر روزه نچوندر | بیمنت اولان قسمتك اولمزسکا کافی
ولہ
جلوه کاه طالع دشمندر ایتمه التفات | روی دل کوسترمه چرخ اعظمك آینه سی
ولہ
اولدی بالله تفرقه سیزاژه اوراقه حاله | جمع شمل وجلب نفعه چاره جویر قالمدی
ولہ
ایتسون شکست سنك سنم قلبمز درست | هرپاره چونکه قابل فیض لقا جفر
ولہ

کورمدك صبح وطندن برخبر اخواندن | کربت شام غریبان ایله کچدی روزمز

ولہ

بولدی ابناء جنسندن کمال امتیاز | رحم مادردن کهر واراوئین یکتا غریب

ولہ

کاهل اولہ مزراه رهاینده کسلدن | همواره ایدر کندی خور و خوابنه خدمت

ولہ

هرکس اسایش ایدردی سایهٔ اخوانده | اولمسیدی پشت وروی چاه زندان مماثل

ولہ

دریادلی کم وسعت مشرب محیط ایده | کرداب غم میانی اولور صفحهٔ کنار

ولہ

بیهوده کرد شش جهته ابتر حوآسمن | پرکار جمع دائره مزایله پایدار

ولہ

دیتره یوب برك خزان یکبی سراسر عالم | ست حما صانه سن عالم اولمش طاری

ولہ

سر بسته قالوب رسم جفا اولدی مخل | برحالت ایمش خار کلزار آره سنده

ولہ

تصویر غیره قبله محل قلب اقدسی | اصنامه مسکن ایمه بیت المقدسی

ولہ

وطن دائره قدمی دل ویرا غدر | مسکن بوم اولہ مزاولسه اوکاشانه خراب

ولہ

جهانك رنکنه الدانمه ویرمه رنکی رنك آل | اصول ایله بورو کرمت ایسکده پایکه دنك الله

ولہ

مسعود اولہ مزرتبهٔ علیا ایله مخوس | مانند زحل چرخی دخی ایلسه بردوش

ولہ

ایدربار علایق باشنه دنیایی تنکانك | مجرد خانهٔ دلده اوکیم اسبابه بروبرمش

ولہ

که ذمکی که مدحکی راغب ایدر اشعار | مانند قلم دوست لسانی ایکی شقدر

ولہ

منکشف اولمه ده درصندی ایله چونایشا | طعن اعدا کبی راغب ذکر جمیله اولمز

وله

ایدر ازاده راغب قید کلفتدن کرفتار یز | بو اسایش اسیر دام صیاد اولدیغم بردر

وله

عشاقه جور بی سبب ایت داوری بودر | اسلوب حکمت اوزره خدم پروی بودر

وله

حسب حالی درحکایات خیالی موبمو | استمز رتوبت کبی تعبیر رویای مرید

وله

بد بخته دست و پاسی بلای دونادر | نوأم کرك نتیجه اولان برده جد وجهد

وله

اولور می سد ره سد ده روان لامکان سیر | که برق جلوه سی آینجه طی هر حدود ایلر

وله

تابش مهر جماله پرده اولز خط سبز | نبره کون ایلر می روی شطی نقش پای بط

وله

عارفه قت قت نکارستان حیرت کوستر | ساده لوح ساده دراما بو ایوان غریب

وله

مسافر دله حب الوطن کاوله غالب | شکنج طرهٔ پر پیچ یاره دلك کیدرز

وله

خزان ایدرسه نه غم برك عیشمز دورنه | زمانه پیر واولوب نو بهاره دلك کیدرز

وله

قول وقربا نیز اصحاب دل انصافك | خار میخ سر وچشم سفها یز اما

وله

ایلدك کوهری همسنك خزف آخرکار | بو مید رلایق شان وشرف روشن زد

وله

سنکه استاد کل وداور دوران اولسز | نه رواکیم اوله دور نده محقر دانا

وله

حالنی کیمسه تفقد ایده مز اهل دلك | کنج غربتده قالور منفعل درد وبلا

وله

بزده اولمز هوس نیل وحراس حرماز	قنده قالدی غم بیفائدهٔ خوف ورجا
وله	
استقامت سروه پابند کنار جویدر	اولکذر کهدن پل قد دوتا ایشلر بکر
وله	
ایشلمز راه ورای پرده یه پای عقول	پیشکاه راه چشمه پیش پا ایشلر بکر
وله	
شکت قلب خصم روزکار همت مردانه	عبار انکسار مدن جناحین جنود ایلر
وله	
سایکده ویروب وارینی کسب شرف ایتسون	سرمایهٔ هرکار ین ایدن وقف تجارت
وله	
جنت ایدردی مجلس حسن معاشرت	دستور اولیدی اهلنه قانون علم خط
وله	
زیر کلهده تأمل اولور دولته بوسر	بر پوته ده کلهکه کیرن کیمیا چقر
وله	
فضل حق محوایتدی اثار ریا وسمعه یی	حمد لله رند بد نامه کرم دور ایدر
وله	
نسیم لطفکه در انتظار فلك دلك	چوق اولدی ساحل محنتده روزکارم نفس
وله	
اولسق هزار زخم مأیوس عافیت	ممنون لطف مرهم حساد اولور میز

وله فی المفردات العربی

وکل مکان للتبدل موقف	وکل لباس للتهتك مئزر
وله	
وانی کباز قد تسا قط ریشه	له حسرات کلما طار طائر
وله	
ینال الفتی من دهره قدر نفسه	وتأتی علی قدر الحظوظ المکاره
وله	

دم تدم دولة المفاخر والمجد | و حسن الزمان فی ان تدوما

وله

ازکی بقاع الارض وهی فسیحة | ما کان سرب العیش فیه آمنا

وله

وان سمت حمل الرؤس رفا بها | فبا البیض شوق نحوها وغلیل

وله

کم شدت عظمت لها نجلت ومضت | من بعد تأثیرها بالمال والمهج

وله

قلیل مجال الرای فیما ینوبه | نزول علی حکم الهوی والتورع

وله

لم یبک من رمدت عیناه اوسبلت | جفناه الا الخوف من حدوث عمی

وله فی المفردات الفارسی

کوشه گیران جهان پشت بدنیا نکنند | روی در قبله محال است که ارد محراب

وله

در آن کشور که هر تن دامن مطلب بکفد | مرا از بخت بد کردیده محراب دعا باشد

وله

چو خود را زمشکل پسندان شماری | چه دیدی زخود این قدر خود پسندی

وله

کر سکندر بتو شمشیر کشد باک مدار | باخدر باش ازان سفله که دارا باشد

وله

همیشه درد وغم ورنج آید از اثرش | بهر کجا که رود وعده بلا آنجا است

وله

اکر دشمن نسازد با توای دوست | تو هیبایدکه با دشمن بسازی

وله

چه کویمکه بس طرفه بودش سرشت | کس اوضاع اورا نیارد نوشت

وله

هر کس رسانده است بنام نکو نکین
ملك زمانه را بسواری گرفته است

م

خاتمه

یقول العبد الجانی محمد حسین الملقب بمحیط الکرمانی انی کنت فی عنفوان شبابی خایضا فی تیار الابحر العروضیة سابحا فی غامرات بحر البحور الشعریة لاستخراج لالی الاشعار واستنتاج غرر درر الافکار علی وجه سالم من العوارض والعلل خالص من الزحافات والخلل مشتملا علی ما یکون متقاربا للافهام متدارکا لضبط مبل طبایع الخاص والعام بل جمیع اصناف ارباب الکمال واصحاب الکلام من الاتراك والاعراب والاعجام و یکون بحیث لا تشمأز الطبع السلیم من ذکر شاعره لحساسة نفسه واجتناث اصله ودنائة مکانه بل تنبسط النفس و یبتهج القلب ویترّوح الروح لعلو رتبته و بناهة مقامه وجلالة شانه لان انبساط النفس عند ذکر الشعر فی جمیع المراتب من الواجب المتعین للزوم الا بتهاج والتفریح لوضع کلام الموزون باللزوم البین الا فاسقنی خمرا وقل لی هی الخمر وبالبدیهة تنقبض النفس وما تلتذ عند کل ناقص محدث منسوب الی الرزائل ولو کان فی سماء الفرایض فلك حامل و علی ارض الفواضل سحاب هاطل و غیث وابل فتوفر الی النصیب الکامل والحظ الوافر من الخوض فی بحار اشعار کل من کان مشهورا بانه شاعر ماهر وما ساحلت سفینة فکری ونظری ساحل المراد لانی ما اطلعت علی دیوان جامع لما قصدت من شعراء الحاضر والباد ولو کان بعض الدواوین

حاويا لبعض ماكان لى فيه نظر لكنه كان خاليا من بعض اخر الى ان
قدر الله لى التشرف بحضور حضرت مظهر كمال الجلال وحامل انوار
الجمال منبع النصر والظفر والاقبال معدن جواهر زواهر الكمال
محيط مكارم الاخلاق والاخصال مركز دآئرة محامد السجايا والفعال
المحمود فى الاقوال والمطبوع فى الافعال والاحوال اجل فحول الرجال
للدولة العلية التى ليس لها زوال الى ابد الاباد وازل الآزال المؤيد
بتاييدات الله الذى لم يزل ولا يزال حامل نور كمال المعنوى والصورى
الفائز مقام الاجل الافخم الاعظم الاكرم حضرت نورى بك المفخم
لا زال انوار اجلاله ساطعة وبدور اقباله لامعة وكان تشرفى بحضرته
فى ايام دولة حكومته فى نجف الاشرف الغروى والبلد الاقدس
العلوى والمحل الاعظم المرتضوى حمى حامى الحمى مولانا ابو الحسن
العلى وبلدة ريحانه سيد الثقلين ومولى الكونين وشمس الخافقين
سيد الشهدا مولانا ابى عبد الله الحسين رضوان الله تعالى عليهما
وكرم وجههما فبعد تشرفى بخدمته وحظى بحضور حضرته
وافتخارى بصحبته جرى فى مجالس منادمته ذكر علوم الادبية
وطال الكلام حتى تشنف سمعى بقرطة بعض الاشعار التركية و
العجمية والعربية من والده المرحوم راغب پاشا رحمة الله برحمة
الخفية والجلية فطار قلبى وحار لبى من فصاحة عباراته وبلاغت
اشاراته فهناك حصل لى رجاى وبلغنى منا ى حيث وقفت على ما
كنت طالبه ووصلت الى ماكنت راغبه فرغب خاطرى الى التقاط
بعض اشعاره مما جرى على لسانه لبرتسم فى صدور الادباء من

رشاقة بيانه ما عجز البيان عن تبيانه فعرضت عليه الحال فظهر منه كمال الاقبال بل وكان راغبا اليه طالبا مني بلسان الحال ساكنا عنه بالحال لبعض مقتضى الاحوال فامرني لتدوين ما كان حاضرا من ملتقطات فرائد الدرر وغرر اللال فامتثلت امره وتوكلت على الله في البدء والمآل وكان زمان الامر والالتقاط والتدوين ما جرى على لسان بعض الملتقين

تاريخ خاتمة ديوان من كلام عبد الجليل قاضي كربلاء

مذ كان لم يجمع دراري نظمه	كنز البلاغة والفصاحة راغب
للجمع نور الدين حامل نوره	نادى لدى التاريخ اني راغب ١٢٦٦

ولحضرت الندب السري جناب عبد الباقي افندي فاروقي الموصلي مقرظا على هذا الديوان الجليل العنوان

تبارك مبدع هذا الكلام	ومنشي فرايد هذا النظام
ومالك حر الكلام الرقيق	تحاكي مبانيه حب الغمام
رقيق على حاشيات الطروس	يكاد يسيل من الانسجام
وسمعي لما اليه اصاخ	ادار عليه من الانس جام
ترى كل بيت كسحر حلال	على انه مثل بيت الحرام
تطوف به اعين المحدقين	ومن شطره تطلب الاستلام
اذا ما الحداة به زمزمت	تذكرنا زمزما والمقام
وما بين شطريه عين الحكيم	ترى الجوهر الفرد فيه انقسام
به كصريع الغواني الحسان	غدا الصريع المعاني هيام

معانيه فى جيب الفاظه ... هى الحور مقصورة فى الخيام
وراويه ولدان دار النعيم ... ومنشيه رضوان دار السلام
هو الملك الراغب الممتطى ... من المجد غاربه والسنام
فما غيره راغب فى الكمال ... وليس سوا بابه مستهام
وما ابن العميد وعبد الحميد ... سوا خادم عنده اوغلام
ثلاث لغات كمثل القيان ... بخدمته قمن حق القيام
لقد كان للبيض مستخدما ... فمنها الحسان ومنها الحسام
وقد كانت السمر رقاله ... فمنها الرماح ومنها القلام
جوار بما شاء انشآئه ... عليها تحكم اى احتكام
تفرس با الفارسى الصريح ... فالقى النظامى اليه الزمام
وقد جال بالعربى الفصيح ... فالقم فاه كميت اللجام
وراخ الفضولى بتركيه ... يجر فضول كلام العوام
وسوق عكاظ معالى به ... على السوق اذ قعد الناس قام
تخنين اديم سمآء العلا ... فلا تقبل الخرق والالتيام
نبيه تنبه حتى اذا انام ... بخصن الامان جميع الانام
واسهم ارائه فى الامور ... اذا مارماها تصيب المرام
فما هذه الانجم الهاديان ... سوى انهن نصول السهام
لقد كان شمس بروج الكمال ... وقد كان بدر سمآء الكرام
له الفخر ان قال يمحى الضلال ... بطلعته نور ى ويجلى الظلام
وذلك مخدومه ذو الفخار ... وذو الاعتبار وذو الاحتشام
سليل الوزير المشير الخطير ... ونجل العصام الامام الهمام

تنقل فى رتب العاليات ... الى ان راينا ه بدرا تمام
فاشرق فيه الغرى البهى ... مقام على عليه السلام
ومشهد سبط النبى الحسين ... سليل الكرام قتيل اللئام
واجرى انابيب احسانه ... على القاطنين بذاك المقام
كفاهم مهمات ما يبتغون ... كفاه الاله جميع المهام
بطيب ايتلاف وحسن اعتزاء ... كمزج القراح بصرف المدام
وجيه يواجه كل الوجوه ... بوجه له من حياء لثام
وسيم يحليه ثغر بسيم ... اعار الزمان العبوس ابتسام
بطبع سليم كلطف النسيم ... طوى بين جنبيه نشر الخزام
ومن بره بابيه الوزير ... ابى الفضل رب الايادى الجسام
ناهب للجمع من نظمه ... قصائد تزرى بزهر الكمام
ورتب ديوان اشعاره ... بخد يحاكى على الخد لام
على ورق كصفاح اللجين ... اداروا النضار عليها خرام
بجلد حكى قطعة من غدير ... به خاض انسان عينى وعام
ترف عليه نفوس الزهور ... كما رف حول الغدير البشام
فمن سنبل زهر كالنجوم ... ومن برحس عاطر فى المشام
وما بين فاصلة الدفتين ... عقود الدرارى ذوات انفصام
تصور فى صفحتيه الامير ... على هيئته يقتضيها النظام
تزل اذا الاحظته العيون ... فلن تستطيع اليه اقتحام
فما قد احاط بعنوانه ... محيط الكمال ولا با الختام
كتاب كنائب اجلا له ... تدفقن كالبحر والبحر طام

فلله من اثر ساطع | على جبهة الدهر منه ارتسام

اذا ما تلاه اريب تلاه
كلام الملوك ملوك الكلام

وكتب مقرظا على هذا الديوان الجليل العنوان اقل المتادبين من اهل الفضل الادباء واكثر الخاطبين فى دليل الجهل حطب عبد الباقى الفاروقى الموصلى عن سربوابين دركاه عالى عفى الله عنه

وحضرت العامل العالم الكامل السيد محمود افندى الحسنى الحسينى مفتى السابق فى دار السلام بغداد مقرظا على هذا الديوان

بسم الله الرحمن الرحيم وبه

غدا اليوم مجمع نورى الفاض من عالم الانوار على احسن نظام ديوانا ملكوتيا تتلى فيه دقايق الاسرار بالسنة ملائكة الالهام فاضحت تسمعى وكل سامع وملت الى ارجاء ربعى وكلى مرابع فاذا لاولئك الملائك على اختلاف اللغات رجل بالدعاء لناظم هذا القصيد بجوهر هذا الكتاب المجيد بل كل وابيك راغب فى ان يبل جناحه بقطرة من بحاره ورا هب من ان يفوته الوقوف على شىء من سنى اسراره كيف لا وهو الكتاب المنزل من منازل الانس بايد التوفيق والروح المرسل من حضاير القدس بالمعنى الرايق واللفظ الراقيق والدلالى المجموعة فى اسفاط التجليات الالهية والدرار الثابتة فى اوساط بروج النفخات الربانية والسحر الحلال الذى صنعته سحرة التخليات فلقفته القام السمر ووضعته

فى راحة يد القرطاس البيضاء وماء الحيوة الزلال الذى صفته اذا
جاء به من تحت العرش المعصرات فانبعث منه ازهار السطور الخضر
وجرى فى جداولها مذاب اليا قوتة الحمراء والعطية الغير المكتهنة التى من الله
تعالى بها على حضرة واحد الدنيا والثانى ركبته اليوم وغدا على اريكة
الفردوس الاعلى فخر الوزراء الدولة العلية وفخر عدلها ومصباح مشكوة
الخلافة العثمانية وصباح فضلها الدستور الاعظم والمشير الافخم
راغب پاشا لازال رضوان الله تعالى قائما بمصالحه الاحزوية جسما
بشا وجزاه الله سبحانه خيرا عن شعراء العرب والفرس والروم فقد
علمهم ولله دره تعالى كيف تنظم بالسلوك النجوم والمنه الكبرى عليهم
لابنه ابى الكمال واخى الفضل والافضال نسخة الله جل شانه التى
اودع فيها من الاسرار ما ضاقت عنه اذهان الملائك ونخبة الله
عز سلطانه التى انتخبها فى هذه الاعصار ناكيدا لما الزم سبحانه فى
مبدء الخليقة اولئك حيث جمع لهم مما انشائه ابوه القصائد والمثنيات
والمفردات وابدا يختال فى حلل البهاء فى ثياب سندسية ونقوش
مانوية فى رياض حضرات وكانهم قالوا لابيه المرحوم كيف بنا بعد
بعدك اذا اظلمت علينا ارجاء وجدان شعرك غب فقدك فقال لهم
لن تراغوا فقد بقيت لكم نورى فيه يدرك شعرى وتجتلى على انتم
صيانة نبات شعورى فلله تعالى دره ودر ابيه وكان سبحانه له
فى كل ما يريحه ونعمى لقد شابهه فى كل ما جمع من الكمالات
ولزوم من يشابه ابه فما ظلم وكتب افقر الموالى المولى المتعالى السيد
محمود الحسنى الحسينى عفى الله عنه

وللجناب العالم المحرر عبد الغني افندي ابن جميل المفتي الاسبق بمدينة السلام بغداد

طالعت ديوان الوزير الراغب ... فنسيت ذكر محاضرات الراغب
وبعين فكري حينما شاهدته ... شاهدت روحا اودعت في قالب
يحكي بالسنة ثلوث تزدري ... بمثلث يحلو بذوق الشارب
لله منشيه فقد انسى بما ... انشى بديع كل حدس صايب
عبد الحميد لديه قد القى العصا ... وابن العميد يبابه كالحاجب
وعذابرقة شعره مستخدما ... رق ابن عباد الوزير الصاحب
ومن الدرار الغر سار رقوافيا ... كالدر نظمها بفكر الثاقب
علم تداولت العوامل رفعه ... وله من التمييز اعلى ناصب
اغنته عن جميع الكتائب كتبه ... فلكم بها قد فل جمع كتائب
ومتى تصدى قابلا او باذلا ... ملاء ملا بغرائب ورغائب
ديوان شعر سامت الشعر وفي ... ترتيبه قد سادها بمراتب
وقفت نور الدين اذ دونته ... ورسمته في خط احسن كاتب
فسطوره فوق الطروس تخالها ... كالوشم يزهو فوق وخنة كاعب
فهي البروج حوت شموس معارف ... قد اشرقت فحت قتام غياهب
اوراقه تحكي السموات العلى ... وتضيئ من الفاظه بكواكب
هذا المواهب لا بمكسب كاسب ... ابدا تنال ولا بمطلب طالب
انعم به اثرا تخلده على الـ ... ـفلك الاثير ذيول فخر ساحب

لازلت نور الدين والدنيا معا
بك مستضاء بليل خطيب شاحب

تقريض من كلام شاعر اللبيب كاتب العربية فاروق زاده محمد امين الموصلي

نظرت فى عنوان هذا الديوان الجامع لاشتات الغرائب نظر من ينظر بنور الله فوجدته وحق ابيك يا ابن سنا الملك تحفة للراغب من غير ريب ولا اشتباه ورشف سمعي من كوس الفاظه الفصيحة العربية واقداح كلمات الصحيحة التركية والفارسية الدرية مثلث المعانى فاطرب فكرى من اختلاف لغاته الجلية وائتلاف اسجاعه المطربة البهية ما اغناه عن استماع الاغانى وزمات المثالث والمثانى فلو سمع العاشق والصب الواله الوامق غزله وتشبيبه وغزلياته وتشبيبه لاصابه من الحيرة ما اصابه ولالهاه عن ديوان الصبابة ولو اطلع الميدانى على امثاله لاعجز عن ان يأتى بمثاله ولو عاين ابن المعتز تشبيهاته الانيقة ونكاته الرائقة الفائقة الدقيقة لاصبح عاجزاً عن التشبيه ولاوقبان ليس له شبيه ولاسلاه عن الخلافة ولما اتخذ سميراً خلافه كيف لا وقد اجاد بانشائه وتشييد بيوته المعمورة وشامخ بنائه ذو الفضل التامى والمقام الرفيع السامى المرحوم المبرور الوزير راغب پاشا الشامى وقد سبح بتدوينه وترتيبه وتزيينه ذو الرتبة الرابعة الباهرة الانور التى هى كالشمس رابعة النهار شبله الذى فيه مقتدى ومن بنوره الحائر يهتدى نورى بك افندى فلا يبدع ان قلت فيه واصفا بعض معانيه

نظم

الله اكبر هذا النور والنور	وذا كتاب بنور الله مسطور

ديوان شعر كان الروح منزله ... سرا ورق بايدى اللطف منشور

حوى فضايد نظم كلها غرر ... وكل بيت بها بالفضل معمور

فيه بدت قاصرات الطرف من عرب ... غر القوافى عليه الحسن مقصور

وكم بنا من نبات الترك غانية ... حوراء فى حسنها قد تاهت الحور

وحاز من كاعبات الفرس كاعبة ... من قبل ما حازها كسرى وسابور

كان وشى سطور فيه قد رقمت ... روض نظير عقيب الظل ممطور

فيا له من كتاب حائز شرفا ... مداده عنبر والطرس كافور

طرس ونقس لقد لاحا كانهما ... صدان قد جمعا صبح ودیجور

انى به راغب بالفضل ذو ادب ... ذاك الوزير المشير الملك دستور

من بعض اثاره هذا له اثر ... باق جميل ليوم الحشر مأثور

من درر الفاظه الحسنى وانجمها ... بروق للعين منظوم ومنثور

بالله معتضد بالله منتصر ... بالله معتمد بالله منصور

وشبله الندب نور الله دونه ... برا به وهو مرحوم ومبرور

هو الامير الذى قد عم واقده ... قبل السوال منه نوال موفور

للفتح منه لواء النصر منتصب ... وضده فى مجال الحرب مكسور

او صافه قد حكت لطف الشمول ورا ... رحيقها اللب لنشوان ومخمور

سارت مكارمه سير النجوم وقد ... عم البسيطة من لالائها النور

بهديك تصويره فى ذا الكتاب الى ... ما قلت فيه وما فى ذاك تصوير

لا زل فى فلك الاقبال بدر علا ... بادى الانارة حتى تنفخ الصور

من كلام رتياز ى المولوى الشيرازى

بحمد الله زانعام و زفضل خالق ذوالمنن | که ما را کرد موجود از عدم و بادین پیغمبر
تحیات و سلام از ما برود در هر نفس بعد | بروح پاك و آل او صلوة بیحد و بیمر
چو این منظومه بود از نشر طبع دلکش راغب | بدادی همت عالی نوری پاك و راز پرور
بترتیبش نمود او سعی تا باشد که در دنیا | بماند مرد را یاد کار از طبعش این دفتر
کلستانی پر از افکار و بهاز سوسن و سنبل | دبستانی پر از اشعار و به از لعل و از کوهر
شکفته اندر و از سه زبان کلهای بس تازه | نهاده در ضمیر سامع از هر کوشه مشك تر
منظم در زمان دولت عبد المجید خانی | که باقی باد و افزون دولتش تا دامن محشر

چو باقی می نماند اندرین دنیای فانی کس
چه باشد به نیاز از قول و فعل و جود نیکو تر

نخل برومند جویبار فصاحت حضرت فطین افندی تاریخ

مجمع عرفان نورالدین پاشا کیم اودر | میر میران کرام ایجره مشیرانه انیس
والد ذیشانك دیوانی طبع ایتدیرو | ابتدی ابقا نامنی مانندهٔ وقعه نویس
راغب ثانی دیسم حقنده مرحومك رو | راغب اول کبی انشاسی اشعارك سلیس
اوقو بو دیوان مطبوعی کمال شوقله | بونده ظاهر در مآل نکته نغز الجلیس

طبعه لایق سویلدم تاریخ جوهر دارینی
راغب صاحب هنر دیوانی با صلدی نفیس
١٢٧٦

ایضاً تاریخ دیکر

معارفدان نورالدین پاشای مفخر که | اودر صنف کبارك نکته فرما شفقت آیینی
پك اعلا والد ذیشانك با صدر دیوانی | نوله شاعرلر اوندن اوکرنسه فن تدویخ
عجبمی والدی حقنده دین راغب ثانی | بولوب درج ایلمش دیوانه بونجه مضامینی

(۵۸)

سزادر وزن اولنسه دانهٔ کوهرله تاریخی
باصلدی پر معارف راغبك دیوان رنکینی
۱۲۷۶

افصح شعرادن حضرت فائلی افندی تاریخی

همت قدسیه سیله پادشاه عالمك — اولدی عصرنده بناء معرفت محکم اساس
نو بنو دیوانلر ترتیب و تمثیل اولمده — سایهٔ شاهانه سنده عالم اولدی خوش نفس
ایشته ازجمله وزیر صاحب الدیوانکیم — راغب ثانیدر اول سائرلره اولمز مقیس
طبع پاکندن ظهور ایتمش نیجه اثار نو — رغبته شایسته کیم بالطبع مرغوب سلیس
ایلمش هر بحرده بیك لؤلؤ شهوار نظم — جوشه کلدکجه اوطبع پاك مانند طبیس
شاهد اندیشه لر مفتون عروس نظمه — پیشه زار علم وعرفان اولمش اولدانه عریس
اوغلی نورالدین پاشا جمع وترتیب ایلیوب — زادهٔ طبعن براقدی اهل عرفانه انیس
عهد اجلال همایونده شاه عالمك — فیض ودانشله اوله افزانه یارب رئیس

آب جوهرله یازلسون فائلی تاریخی کیم
طبع اولندی راغبك دیوان بالاسی نفیس
۱۲۷۶

تاریخ هجری ایرانی

راغب چوکشت راغب پاشا سوی جنان — نوری بیاد کار ازو ماند در جهان
خورشید چون بحت ثری میکند نزول — از اقتباس مه شود ازوی ضیا فشان
هرذیحیاترا رسد آخر دمی ممات — این پنجروزه عمر بخلق است رایگان
نورالدین پاشاکه دراحوال حسن خلق — سرابه کرده ازو جلوه درعیان
دیوان چو مال حبه بوی اختصاص یافت — از نخوارث چون زآب خلد آشیان

تسمیم یافت همت عرنمش باطباع	تا باشد ارعلایر خیر ازکذشتکان
بنده رابیاد برابد دعای خیر	خوانده ذکر مغفرتش راکند بیان
جز نام نیك نیست بقا چون بروزکار	اثار نیك به که بماند بکن فکان

هجری هزار دو صد و هفتاد بود و شش
دیوان رمطبع آمد مطبوع ناظران

خداوند کارایالتی امور تحریریه قلمی مدیری رفعتلو ابراهیم حلمی افندینك اشبو دیوان بلاغت عنوانك ختامنده
انشا ایلدکلری تقریظدر

افصح فصحای وزرا ویکتا سوار مضمار شعر وانشا المرحوم والمغفور شامی راغب پاشای ثانی حضرتلرینك نقش کتابهٔ روزکار و پیرایهٔ مجموعهٔ اعتبار اولهجق قصائد نضیده وغزائل پسندیده لرینك حاوی اولدیغی معانی مبین بدیعه ونکاة بلیغه حقاکه رونق شکن اثار طالب وراغب اولهرق شواهد معانی حقیقیه سنی آوردهٔ آغوش خیالك ایلمکده قوهٔ متفکرهٔ نکته سنجان زمان عاجز وقاصر دراشبو لآلئ منظومه متفرق الاجزا اولهرق بعض خواجکیان بندرکاه علومك محفوظ حجرهٔ اعتبارلری انیسه ده اجتناء مروارید معارف آرزوسیله غواص بحار فنون اولان اکثر هنرمندانك دخی بوکا دسترس اولمق امنیه سی نکارشپذیر صحایف خاطرلری اولدیغنه مبنی صیرفیان اندك مایهٔ چارسوی کمالة بضاعهٔ کسب وکارنکته دانی واول عالی حضرت ایچون سبب ذکر رحمت جاودانی اولمق اوزره محذوم مکرملری حالا مصرف ایالت خداوندکار وخیر الخلف

کامکار وشرف معیت جلیله سی بو عبد کبضاعه یه سرمایهٔ افتخار
اولان سعاد تلو نورالدین پاشا فی الله [illegible]
المسوره بو آثار پریشان اوراقه رابطه بند جمع وتلفیق وسیرازهٔ
کش تحقیق وتنمیق اولدیغ طبع ونشر اثر پدر ایله طوغریسی
بکیدن نرویج پازار علم وهنر وخواهشکران تهی دستان کالای
سخنی بو یله برکنجینهٔ بدایع ومضامیندن بهره ور بیورمش اولمزی
بحق تبریکه سزا بر موفقیت جلیله در همان جناب رب مستعان
مرحوم مشارالیه پیرایهٔ صندوقهٔ غفران اولدیغه اول خیر الخلف
مکارم خصال وناشر انوار فنون وکمالی مسند ارای عز وشان
ونائل عمر وعافیت بی پایان بیورسون امین

م

قد تم طبع هذا الدیوان الجلیل العنوان بتحریر ید الحقیر ذوی
الجرم والتقصیر السید محمد حمدی البرسوی فی اواخر ذی الحجة
الشریفة لسنة ستة وسبعین
ومائتین والف

تمت

م